

Nyckeln till Svenska kyrkan

– en skrift om organisation,
verksamhet och ekonomi 2025

Nyckeln till Svenska kyrkan

– en skrift om organisation,
verksamhet och ekonomi 2025

Svenska kyrkan
Postadress: 751 70 Uppsala
Besöksadress: Sysslomansgatan 4
Telefon: 018-16 95 00
Fax: 018-16 96 40
Redaktör: Andreas Sandberg
Webb: www.svenskakyrkan.se

Artikelnr: SK25319
Original: Svenska kyrkan
Tryck: Åtta45 Tryckeri AB, Stockholm 2025
ISSN: 2000-1088

Beställ flera exemplar på: <http://webbshop.svenskakyrkan.se>
Obs: Anställda inom Svenska kyrkan:
<https://svkyrkan.sharepoint.com>
(välj webbshoppen under verksamhetsstöd)

kundtjänst
Webbshopen: tel 0380-55 64 00

Foto: Magnus Aronson

Innehåll

Förord	5
Kapitel 1	
Är vi redo för döden? Tillgången på begravningsmark och beredskapsplanering i Sverige	7
Kapitel 2	
Medlemskap, demokrati och inflytande i församlingen	31
Kapitel 3	
Församlingarnas förändrade vardag: brottsutsattheten i Svenska kyrkan 2019–2024	55
Kapitel 4	
Flytt, demografi, förtroende och AI – en resa mot 2040	71
Kapitel 5	
Svenska kyrkans medlemmar 2023–2051	101
Kapitel 6	
Trendbrott i Svenska kyrkans medlemsutveckling – varför ökar antalet inträden?	123
Kapitel 7	
Utvecklingen av Svenska kyrkans ekonomi 2024	137

Förord

Nyckeln till Svenska kyrkan bidrar med aktuellt kunskapsunderlag som kan vara ett stöd vid beslut och bidra till vidare reflektion bland kyrkans frivilliga, förtroendevalda och anställda. Årets Nyckel omfattar sju kapitel som var för sig anknyter till Svenska kyrkans verksamhet. Det inledande kapitlet beskriver exempelvis begravningsverksamhetens roll som en samhällsbärande funktion och belyser behovet av långsiktig och flexibel planering för begravningsmark i Sverige. Ett annat kapitel lyfter fram röster från människor som är ideellt engagerade i Svenska kyrkan, men som inte är medlemmar i formell mening. Kapitlet belyser frågan om medlemskapets betydelse i relation till delaktighet och inflytande i det lokala församlingslivet. Årets Nyckel tar även upp frågor om hur Svenska kyrkans medlemskår utvecklas, dels i en prognos för åren fram till 2051, dels i ett kapitel som lyfter fram förklaringarna bakom de senaste årens snabba ökning av antalet inträden i Svenska kyrkan, inte minst bland de unga.

Ett viktigt syfte med *Nyckeln till Svenska kyrkan* är också att stimulera kyrkligt aktiva att söka kunskap och göra egna analyser utifrån förhållanden i den egna församlingen. I det sammanhanget är de statistiksidor som du hittar på Kornet ett användbart verktyg. Här finner du en översikt av statistik och prognoser som du kan behöva i ditt arbete: <https://svkyrkan.sharepoint.com/sites/kornet-statistik>

Jag hoppas att många ska läsa årets *Nyckel* och ha glädje av den i sitt arbete med och för Svenska kyrkan.

Camilla Asp
Generalsekreterare

Kapitel 1

Är vi redo för döden? Tillgången på begravningsmark och beredskapsplanering i Sverige

Elin Kolhäger, Roger Marjavaara^{1,2} & Linda Sandberg¹

Introduktion

Planering är en central del i ett robust och hållbart samhälle. Den möjliggör hantering av både förutsedda och oförutsedda händelser. I Sverige har kommunerna det så kallade *Plan-monopolet*, och ansvarar för planeringen för sina invånare.³ Det omfattar offentlig verksamhet såsom skolor, sjukvård och infrastruktur, men även kommersiell verksamhet som industrier, detaljhandel, och bostadsbyggande.⁴ Ett område som däremot ofta hamnar i skymundan är planeringen för de döda, särskilt begravningsplatser. Begravningsverksamheten sköts idag företrädesvis av Svenska kyrkan (i 288 av 290 kommuner), en organisation som inte har planmonopolet i sin hand.⁵ Svenska kyrkan har dock en skyldighet att planera för begravningsverksamheten, men inte möjligheten att styra markanvändningen. Kommunerna, å sin sida, har möjligheten, men inte skyldigheten för denna planering. Uppdelningen är en kvarleva från tiden då Svenska kyrkan var en del av staten, som efter separationen år

1 Institutionen för geografi, Umeå universitet.

2 Centrum för regionalvetenskap (CERUM), Umeå universitet.

3 Koglin et al. 2014

4 Sveriges kommuner och regioner, 2025

5 Svenska kyrkan, 2025

2000⁶, fortsatte sköta begravningsverksamheten. Detta gör att planeringen för begravningsplatser delvis blir styvmoderligt behandlat. Att begravningsmark är tillägnad de döda gör att den ofta prioriteras lägre än andra markanvändningar med mer direkt samhällsnytta.⁷

Sveriges befolkning har genomgått stora förändringar under 1900- och 2000-talen. Urbaniseringen har lett till att hälften av befolkningen idag bor i endast 32 kommuner.⁸ Detta har skapat en geografisk obalans i åldersstruktur, där landsbygden ofta har en högre andel äldre än städerna.⁹ Följden blir att behovet av begravningsmark ökar både i tätbefolkade urbana områden och i glesbygdskommuner med åldrande befolkning. Utöver demografiska förändringar påverkas efterfrågan även av kulturell och religiös mångfald. Sverige är idag ett multikulturellt samhälle där cirka 27 procent av befolkningen har utländsk bakgrund.¹⁰ Detta påverkar begångelseformerna – exempelvis är kistbegravning vanligare inom vissa trosinriktningar – vilket i sin tur påverkar markbehovet.¹¹ Urbanisering, en åldrande befolkning och kulturell mångfald är alltså övergripande samhällstrender som tillsammans skapar ett ojämnt och komplext behov av gravsättningskapacitet.¹²

Utöver dessa långsiktiga förändringar har de senaste årens kriser – pandemier, naturkatastrofer och militära konflikter – återaktualiserat behovet av beredskapsplanering. Samhället förväntas nu kunna hantera kris och krig på ett sätt som inte varit aktuellt sedan 1970–80-talen. I det offentliga samtalet om beredskap ligger fokus ofta på tillgången till skyddsrum, vattenförsörjning, livsmedel och elnät. Men beredskap handlar också om att kunna ta hand om de döda – även när el, internet och telefoni inte fungerar. Vid omfattande kriser kan antalet avlidna öka snabbt, och behovet av gravsättningskapacitet bli

6 Axelson, 2012

7 Basmajian & Coutts, 2010

8 Amcoff, 2015

9 Statistiska centralbyrån, 2025a

10 Statistiska centralbyrån, 2025b

11 Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund, 2017

12 Kolhäger, 2024

akut, särskilt i områden där mark redan är en begränsad resurs. Mot denna bakgrund har Svenska kyrkan, i samråd med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, rekommenderat att huvudmän bör ha tillräckligt med mark avsatt för att kunna gravsätta fem procent av befolkningen (i kistgravar) vid kris eller krig. Detta understryker vikten av att begravningsverksamheten inte bara planeras för vardagen, utan också för undantagstillstånd. Planeringen måste fungera både i ett långsiktigt perspektiv och i akuta situationer, med fokus på operativ förmåga och tillgång till mark. I en värld präglad av snabba förändringar och geopolitisk osäkerhet är planering en grund för trygghet, kontinuitet och motståndskraft.

Syftet med denna text är att synliggöra begravningsverksamhetens roll som en samhällsbärande funktion och att belysa behovet av både långsiktig och flexibel planering för begravningsmark i Sverige. Genom att analysera demografiska förändringar, kulturella och religiösa begängelsemönster, zmobilitet samt beredskapsbehov vid kris och krig, vill vi visa hur komplex och geografiskt ojämnt fördelad efterfrågan på gravsättningskapacitet är.

Begravningsplatser i samhället

Döden manifesteras på multipla platser.¹³ Det kan vara platser där dödsfallet skett, minnesplatser, den avlidnes hem eller platsen för *den sista vilan*. Begravningsplatser blir i detta sammanhang viktiga och utgör centrala studieobjekt inom forskningen om döden och speciellt då inom *dödens geografi*.¹⁴ Begravningsplatser kan betraktas som *nekropoler* – eller de dödas städer. Platser som *befolkas* av de döda. De är oftast slutstationen för människor¹⁵ och blir fokuspunkten för den *eviga vilan*. Begravningsplatser har en djup social och kulturell betydelse. Begravningsplatsernas primära roll är en viloplats för de avlidna, men även en plats för levande anhöriga för minne,

13 Maddrell & Sidaway, 2010

14 Marjavaara, 2024

15 Marjavaara, 2012; 2017

sorg och hågkomst.¹⁶ Francis med flera¹⁷ beskriver dem som *rumsliga ankarpunkter* i samhället, där de utgör fasta platser och tillhandahåller länkar mellan generationer. Även för individer utan gravsatta anhöriga fyller begravningsplatser en funktion. Detta särskilt i urbana miljöer där de fungerar som multifunktionella platser¹⁸ som grönområden och aktivitetsrum. Begravningsplatser fungerar även som kylzoner i urbana värmeöar¹⁹ och skapar livsmiljöer som stödjer biologisk mångfald genom att hysa specifika växt- och djurarter.²⁰ Idag fungerar begravningsplatser även som turistattraktioner där kända personer, arkitektur, landskapsdesign eller konst ofta är en besöksanledning.²¹

I Sverige registreras årligen cirka 93 000 dödsfall,²² vilket motsvarar omkring 255 individer per dag. Döden utgör därmed en kontinuerlig och påtaglig del av det samhälleliga livet, även om den ofta sker i det tysta och utanför det offentliga medvetandet, särskilt för dem som inte är direkt berörda. Varje dödsfall har dock långtgående konsekvenser, inte minst för de närstående. Forskning visar att, i genomsnitt, mellan 5 och 9 nära anhöriga påverkas av varje enskilt dödsfall.²³ Översatt till svenska förhållanden innebär detta att mellan 465 000 och 828 000 individer årligen förlorar en närstående. Denna omfattning understryker dödens genomgripande påverkan på befolkningen, vilket bekräftas av bland annat Withaker,²⁴ som konstaterar att en majoritet av Sveriges invånare har upplevt att en nära anhörig har avlidit. I takt med en åldrande befolkning förväntas döden bli en alltmer framträdande del av samhällsutvecklingen,²⁵ vilket gör den till en central fråga för framtida samhällsplanering.

16 Maddrell & Sidaway, 2010

17 Francis *et al* 2000

18 Nordh *et al.* 2017; Skår *et al.* 2018; Grabalov & Nordh 2022; Grabalov 2024; Moberg & Kardemark 2021

19 Quinton & Duinker, 2019

20 Löki *et al.* 2019

21 Sharpley & Stone, 2009; Rugg, 2000

22 Statistiska centralbyrån, 2023a

23 Krull, 2022; Verdery *et al.* 2020)

24 Withaker, 2004

25 Van Steen och Pellenbarg, 2006

Även om allt fler väljer att få sin aska spridd utanför begravningsplatser, är detta fortfarande ett marginellt fenomen i Sverige.²⁶ Begravningsplatserna är fortfarande den primära platsen för *den sista vilan*. Detta betyder att tillgången på begravningsmark är viktig för att kunna uppfylla uppdraget att ta hand om de döda. Idag är kremation den vanligaste begångelseformen i Sverige,²⁷ vilket är mindre ytkrävande. Som nämndes tidigare, har vi dock en del av befolkningen där kremation inte är ett alternativ, och där kistbegravning är det vanliga, vilket i sin tur ökar efterfrågan på mark. Ytterligare en faktor som komplicerar planeringen är mobiliteten efter döden,²⁸ där de avlidna nödvändigtvis inte väljer att gravsättas på den närmsta begravningsplatsen. Alltså är dimensioneringen av begravningsmark en ständig och komplicerad fråga, som har många likheter med planeringen för bostäder i de levandes städer.²⁹ Begravningsplatser är en spegel av de levandes samhällen, med tydliga paralleller i form, struktur och socio-ekonomisk stratifiering. De rikas gravar tenderar att vara mer framträdande, medan mindre bemedlade ofta återfinns i mer perifera delar. Gravvårdens storlek och inskriptionernas titlar fungerar som symboler för social status.³⁰ I vissa länder, där gravplatser är föremål för marknadshandel, uppstår en fastighetsliknande dynamik där centrala och historiska platser har högre värde. På begravningsplatser kan man även se en etnisk och religiös segregation. Begravningsplatser har ofta särskilda sektioner för olika grupper, vilket speglar samhällets mångkulturalism men också väcker frågor om varför segregation accepteras i döden men motverkas i livet.³¹

26 Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund, 2025

27 Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund, 2025

28 Marjavaara, 2013

29 Rugg, 2000

30 Francis 2003

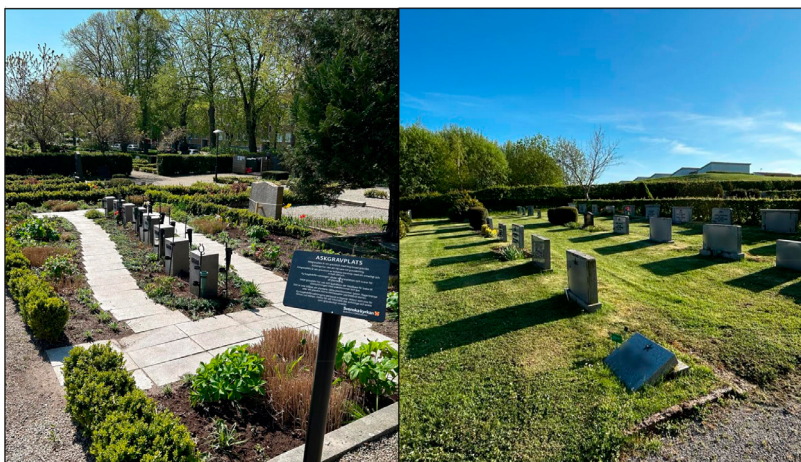
31 Wirén 2023; Beebejaun *et al.* 2021

En bedömning av det långsiktiga behovet av begravningsmark i Sverige

Frågan om framtida behov av begravningsmark har länge varit underbelyst i svensk samhällsplanering. Trots att begravningsverksamheten är en lagstyrd och samhällsbärande funktion, saknas ofta långsiktiga analyser på nationell nivå. Det är därför viktigt att synliggöra hur behovet av gravmark påverkas av en rad faktorer, och varför det är nödvändigt att lyfta in frågan i både kommunal planering och förvaltningsstrategi.

För att kunna uppskatta det framtida markbehovet har vi här utgått från ett antal centrala parametrar som påverkar efterfrågan. En sådan faktor är valet av gravskick. Kistgravsättning är det mest ytkrävande alternativet, medan urngravar och askgravplatser kräver mindre yta – och gravskick som minneslund, askgravlund och spridning i naturen i regel inte kräver någon ny mark alls. Hur stor andel av de avlidna som väljer respektive gravskick varierar över landet, och påverkar därmed hur mycket mark som behöver reserveras (Se exempel i figur 1). Nationellt sett kremeras omkring 86 procent av de avlidna,³² men variationerna är stora. I vissa delar av landet, särskilt i norra Sverige och i delar av Småland, är kremationsgraden betydligt lägre. Det kan bero på längre avstånd till krematorier, men också på kulturella och religiösa preferenser. Även inom vissa trosinriktningar, såsom islam, judendom och ortodox kristendom, är kistgravsättning vanligast.

32 Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund, 2025

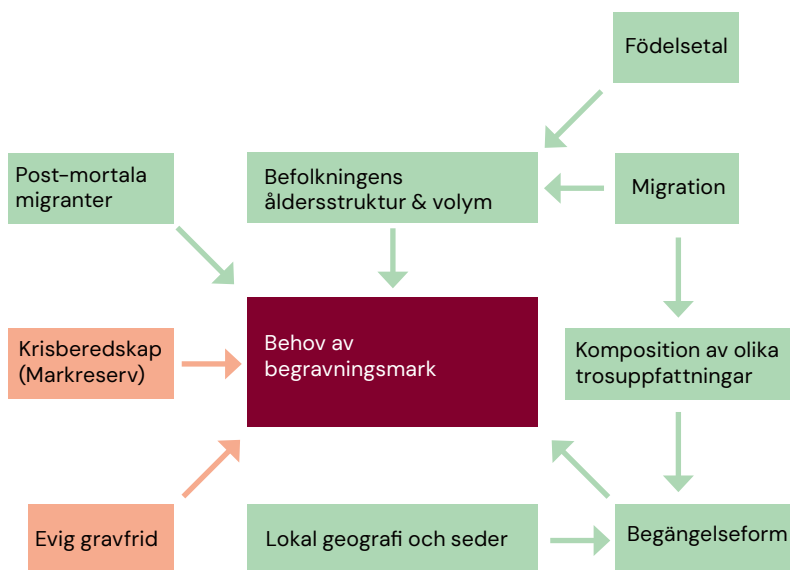
Figur 1. Illustration av de olika markbehoven för olika gravskick. Till vänster, askgravplats på Arlövs kyrkogård i Burlövs kommun. Till höger, kistgravar på Skurups kyrkogård i Skurups kommun. Foto: Elin Kolhäger, 2024.

Den *post-mortala mobiliteten* – det vill säga att människor inte alltid gravsätts där de avlider, har även det betydelse för efterfrågan på begravningsmark. Många väljer att begravas i sin hembygd eller på andra betydelsefulla platser för individen, trots att de bott större delen av livet på annan ort.³³ Det gäller särskilt på landsbygden där platsidentitet och emotionell hemhörighet spelar stor roll. Denna typ av mobilitet innebär att vissa områden får ett inflöde eller utflöde av avlidna som inte speglas i den lokala dödsstatistiken. Sveriges befolkning genomgår även en demografisk förändring präglad av en ökande andel äldre individer och ett minskat barnafödande, vilket påverkar behovet av begravningsmark. Utöver den naturliga åldringsprocessen påverkas befolkningens ålderssammansättning även av faktorer såsom migration, vilket ytterligare bidrar till förändringar i den demografiska strukturen och befolkningsvolymen på olika platser. En betydande faktor som indirekt påverkar behovet av ny begravningsmark är principen om evig gravfrid. Enligt svensk lagstiftning³⁴ ska avlidna vila i frid, vilket innebär att stoft eller aska inte får flyttas efter gravsättning. Denna bestämmelse medför utmaningar i situationer där

33 Marjavaara, 2012; 2013; 2017

34 SFS, 1990:1144

det råder brist på gravplatser, eftersom gravarna inte får röras även när utrymmet är begränsat. Det är dock tillåtet att återanvända gravplatser för nya gravsättningar, förutsatt att gravrätten har återlämnats till begravningshuvudmannen. Trots detta når gravplatser förr eller senare ett tak, vilket försvårar möjligheten att möta framtida behov. Ytterligare en aspekt är det civila beredskapsperspektivet vid kris- och krigssituationer. I sådana scenarier kan behovet av gravplatser öka markant, även på platser där markreserver saknas och befintliga begravningsplatser har brist på utrymme. Genom att väga samman dessa faktorer (se figur 2) – gravskick, kremationsvanor, befolkningsstruktur och mobilitetsmönster – har vi tagit fram en nationell uppskattning av de geografiska variationerna i det långsiktiga behovet av begravningsmark i Sverige.

Figur 2. Faktorer som bedöms påverka efterfrågan på begravningsmark i Sverige. Figurtext: Rosa boxar är inte inkluderade i beräkning, men har en påverkan på efterfrågan.

Denna analys är kvantitativ och deskriptiv, och bygger på sekundärdata från Lantmäteriet, Statistiska centralbyrån (SCB), Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund (SKKF) samt tidigare forskning om post-mortal mobilitet.³⁵ Utgångspunkten har varit att varje aktiv begravningsplats i Sverige (n=2 822) tilldelas ett omland – det vill säga det geografiska område där den aktuella platsen är närmast belägen. Varje omland har därefter tilldelats egenskaper utifrån de faktorer som bedöms vara relevanta för att uppskatta behovet av begravningsmark för just det området. Gällande beräkning av det prognosticerade antalet avlidna i varje omland har antagandet att personer som idag bor i området och som är 65 år eller äldre kommer att avlida inom en 20-årsperiod, baserat på medellivslängden i Sverige, ca. 83 år, 2023.³⁶ Detta överensstämmer även väl med den förväntade återstående medellivslängden för 65-åringar. Eftersom exakta åldersfördelningar och dödstopunkter inte är kända för respektive område, har ett generellt antagande gjorts om att födselar, flyttströmmar och dödsfall i andra åldersgrupper, balanserar varandra över tid. Befolkningsdata har summerats inom varje begravningsplatsomland. På så sätt har både total befolkning och andelen äldre kunnat beräknas. För att ta hänsyn till kremationsgrad har statistik över andelen kremerade per krematorium använts. Därefter har varje begravningsplats tilldelats kremationsfrekvens baserat på närmaste krematorium. Ett antagande har gjorts om att de som inte kremeras kistgravsätts. Vidare har det, baserat på statistik från Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund,³⁷ antagits att 7,5 % av de kremerade behöver plats i urngrav eller askgravplats. Dessa har antagits rymma sex urnor per kvadratmeter, medan en kistgrav (för två kistor) antas kräva 2 m². Övriga 92,5 % kremerade gravsätts i gravskick som inte kräver ny markyta (minneslund, askgravlund eller spridning i naturen). För att ta hänsyn till geografiska flöden av avlidna mellan kommuner har ett post-mortalt migrationsindex använts, baserat på studien av Marjavaara.³⁸ Detta index visar hur stort nettotillflöde eller -utflöde varje kommun har av avlidna. Indexet har kopplats till

35 Marjavaara, 2012

36 Statistiska centralbyrån, 2023b

37 Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund, 2025

38 Marjavaara, 2012

varje begravningsplatsomland genom rumslig analys (*Spatial join – Largest overlap*), där varje omland tilldelats det värde som den kommun som överlappar omlandet mest har. Alla relevanta egenskaper – befolkning, åldersstruktur, kremationsnivå, post-mortalt migrationsindex och ytbehov – har därefter sammanställts i ett gemensamt GIS-lager. Dessa data har sedan använts för att beräkna en kvot genom att dividera den totala ytan som krävs för urngravar, askgravplatser och kistgravar med varje begravningsplats totala yta, uttryckt i %. Detta är givetvis enkel beräkning, men ger ändå en detaljerad bild av dessa komplexa rumsliga processer på en nationell nivå och är, såvitt vi känner till, den första i sitt slag i Sverige.

Framtida behov av gravmark – en geografisk översikt

När vi applicerar analysmodellen på landets samlade begravningsplatser framträder en tydlig bild: behovet av gravmark varierar kraftigt mellan olika delar av Sverige. Skillnaderna är både geografiska och demografiska, och påverkas av faktorer som befolkningstäthet, kremationsvanor och tillgång till mark. I Sverige finns idag 2 822 aktiva begravningsplatser, vars geografiska fördelning speglar både historiska bosättningsmönster och dagens befolkningstäthet. I södra delarna av landet ligger begravningsplatserna tätare, vilket innebär kortare avstånd och mindre omlandområden. I norr är de glesare, med större omland. Även tillgången till krematorier varierar. De 58 aktiva krematorierna i Sverige är ojämnt spridda, vilket påverkar kremationsfrekvensen i olika regioner. En hög kremationsgrad minskar behovet av mark för framtida gravsättningar. Resultaten visar att vissa begravningsplatser står inför en påtaglig belastning, medan andra har ett mer begränsat behov. I Sveriges tre största städer Stockholm, Göteborg och Malmö – visar resultaten att flera begravningsplatser omland står inför ett mycket högt framtida markbehov (se figur 3). I dessa områden beräknas över 30 procent av den totala ytan på vissa begravningsplatser behöva tas i anspråk för gravsättning inom 20 år. I flera fall är kvoten ännu högre. Sankt Sigfrids begravningsplats i Växjö, som i vissa avseenden delar storstadens markut-

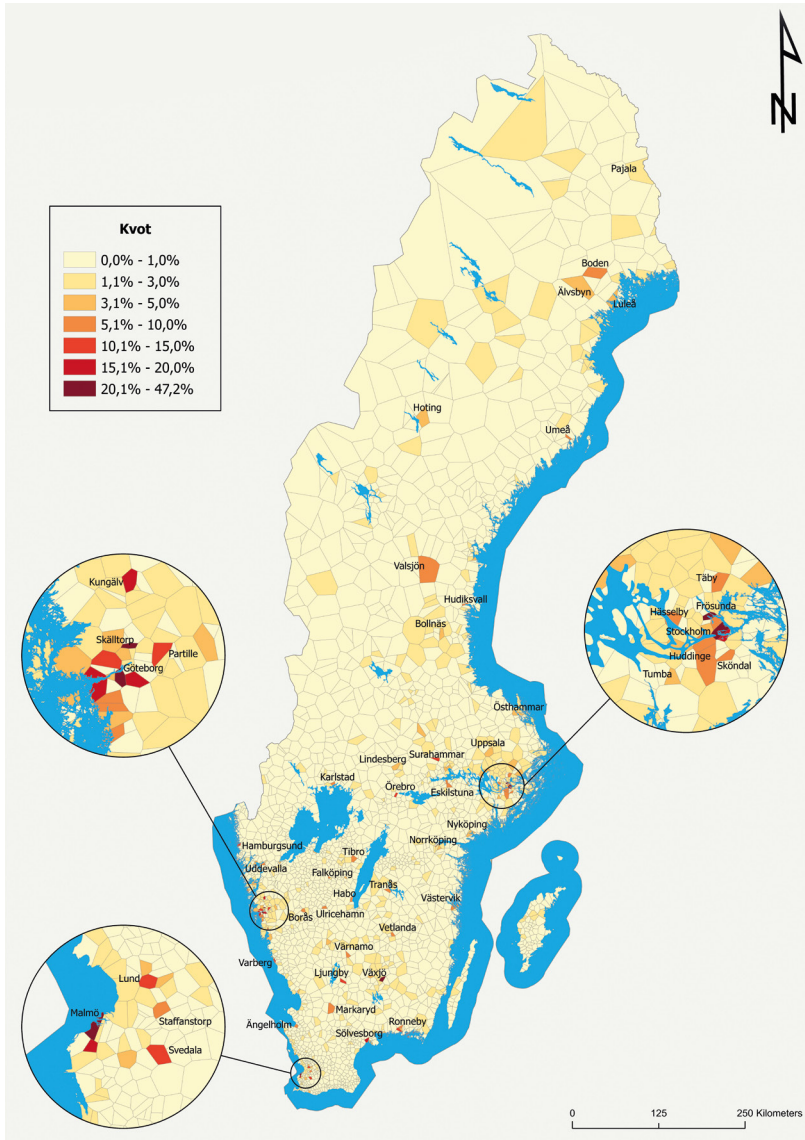
maningar, uppvisar en kvot på 38,5 procent. Dessa siffror är anmärkningsvärda eftersom de inte tar hänsyn till redan upptagen eller otillgänglig mark, såsom gångar, byggnader, kulturmiljöer eller naturområden. Det innebär att det faktiska utrymmet som återstår för ny gravsättning i praktiken kan vara betydligt mindre än vad kvoten antyder. I flera fall kan det röra sig om en situation där nästan hela den kvarvarande användbara ytan kommer att behöva tas i anspråk, vilket i sin tur innebär att frågan om utvidgning eller nyetablering blir akut. I Göteborgsområdet är situationen liknande. Djurgårdskyrkogården och Nya varvets kyrkogård har kvoter på över 30 procent, medan flera andra, som Örgryte gamla kyrkogård, Västra Frölunda och Askims norra kyrkogård, ligger mellan 10 och 20 procent. Även i Solna, Huddinge och Lund återfinns begravningsplatser med kvoter över 20 procent. Det är alltså inte enbart innerstadslägen som är pressade, utan även förorter och regionala centra där befolkningstillväxten är stark och efterfrågan på begravningsmark är hög. I dessa områden är det ofta svårt att hitta ny mark, och konkurrensen med andra samhällsintressen, som bostäder, infrastruktur och grönområden, är påtaglig.

Behov av begravningsmark i Sverige

Behovet av begravningsmark per begravningsplatsomland.

Data baserat på 2822 begravningsplatser i Sverige.

Data: Lantmäteriet, Statistiska centralbyrån, SKKF, Marjavaara (2012)

Figur 3. Uppskattat framtida markbehov på Sveriges begravningsplatser.

Flera mellanstora städer uppvisar också höga kvoter, trots att de har en betydligt mindre befolkning än storstäderna. I Ljungby, Ronneby, Sölvesborg, och Örebro ligger kvoterna mellan 13 och 22 procent. I vissa fall, som i Ronneby och Ljungby, är det små begravningsplatser som står inför ett relativt stort antal gravsättningar. Här är det ofta kombinationen av låg kremationsfrekvens och ett visst inflöde av post-mortala migranter som driver upp behovet. Det är också vanligt att dessa begravningsplatser är små till ytan, vilket gör att även ett måttligt antal gravsättningar snabbt leder till kapacitetsproblem. I flera fall är det inte bara den fysiska ytan som är begränsad, utan även möjligheten att utvidga verksamheten – på grund av närliggande bebyggelse, naturvärden eller kulturmiljörestriktioner. I norra Sverige är behovet generellt sett lägre, vilket till stor del kan förklaras av lägre befolkningstäthet och högre tillgång på mark. Men flera inlandskommuner i Jämtland, Västerbotten och Norrbotten uppvisar ett högt inflöde av avlidna i kombination med många äldre. Det post-mortala återvändandet skapar ett ökat tryck på vissa begravningsplatser, trots att det lokala dödstalet är lågt. Även om det totala markbehovet är lägre än i södra Sverige, är det viktigt att inte underskatta behovet av långsiktig planering även i glesbygd, särskilt i kommuner med stark platsidentitet och kulturell hemhörighet. En viktig iakttagelse är att flera av de begravningsplatser som uppvisar högst kvot är belägna i kommuner där befolkningen i övrigt minskar. Det kan tyckas paradoxalt, men förklaras av att dessa platser ofta har en hög andel äldre, låg kremationsfrekvens och ett inflöde av avlidna från andra delar av landet. Det innebär att även kommuner med negativ befolkningstillväxt kan behöva planera för ett ökat behov av gravmark.

Utifrån denna nationella uppskattning blir det tydligt att frågan om gravsättningskapacitet inte enbart handlar om befolkningstäthet eller urban tillväxt. Behovet påverkas av en komplex väv av demografiska, kulturella och geografiska faktorer – och det är ofta i de områden där planeringsförutsättningarna är som mest begränsade som trycket är som störst. Det gäller inte bara storstäder och tillväxtregioner, utan även mindre orter med åldrande befolkning, låg kremationsfrekvens och ett inflöde av

avlidna från andra delar av landet. I vissa fall är det just dessa kommuner – trots negativ befolkningstillväxt – som står inför ett växande behov av gravmark. Sammantaget visar analysen att långsiktig och geografiskt anpassad planering är avgörande för att säkerställa en fungerande begravningsverksamhet i hela landet, både i vardag och i kris.

Men i en tid präglad av osäkerhet, där samhällen ställs inför nya typer av hot och snabba förändringar, räcker det inte med att planera för det förväntade. Vi måste också förbereda oss för det oväntade

Avslutning – Planering för döden i ett osäkert samhälle

Förståelsen av framtida behov av begravningsmark är avgörande för att bygga upp en robust och rättvis beredskap. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har betonat vikten av att planeringen är både långsiktig och aktörsgemensam, där huvudmän för begravningsverksamhet samverkar med kommuner och andra samhällsaktörer för att säkerställa att mark finns tillgänglig och kan tas i bruk snabbt vid behov, även om tekniska system slås ut.

Svenska kyrkan har en central roll i denna planering, med ansvar för begravningsverksamheten i merparten av Sveriges kommuner. I Förvarsberedningens rapport³⁹ *Kraftsamling* (Ds 2023:34) framhålls att verksamheten ska fungera även under höjd beredskap, utan tillgång till el, drivmedel eller digitala system. Som ett led i detta arbete har Svenska kyrkan i olika sammanhang kommunicerat ett riktvärde om att kunna gravsätta fem procent av Sveriges befolkning i kistgravar vid kris eller krig, vilket har fungerat som en vägledande princip i planeringsarbetet. I praktiken innebär det att varje församling och pastorat behöver identifiera och planera för beredskapsmark, ytor som snabbt kan tas i anspråk vid en kris. I vissa fall finns redan utarrenderad mark i anslutning till befintliga

39 Förvarsdepartementet, 2023

begravningsplatser, vilket kan utgöra en viktig resurs, förutsatt att dessa ytor är kända och tillgängliga.

När det gäller avlidna från en angripande part – exempelvis fiendesoldater – är det utifrån ett allmänt beredskapsperspektiv rimligt att anta att sådana situationer skulle hanteras i samverkan med Försvarsmakten och eventuellt internationella aktörer. Internationell humanitär rätt, särskilt Genèvekonventionerna, betonar att även fiendesoldater ska behandlas med respekt efter döden, vilket kan innebära dokumentation, identifiering och gravsättning på ett värdigt sätt.

Vår nationella uppskattning av det långsiktiga behovet av begravningsmark visar att flera tätorter redan idag har en stor andel av sin begravningsmark planerad för ordinarie gravsättningar inom de kommande decennierna. Det innebär att marginalerna för att snabbt möta ett ökat behov, till exempel vid en kris, är begränsade, särskilt på platser där kapaciteten redan är en trång resurs. En särskilt viktig faktor i detta sammanhang är befolkningens åldersstruktur. Äldre personer är inte bara mer sårbara vid exempelvis pandemier eller värmeböljor, de har också i krigssituationer en begränsad mobilitet och tenderar att bli kvar när andra lämnar.⁴⁰ Andelen äldre varierar kraftigt mellan olika delar av landet. I storstäder som Stockholm, Malmö och Linköping är andelen personer över 65 år ofta låg, mellan 5 och 25 procent, medan den i mer perifera områden, särskilt i norra Sverige och längs vissa kuststräckor i söder, kan uppgå till 51–75 procent. Detta mönster innebär att vissa geografiska områden, trots lägre befolkningstäthet, kan ha ett oproportionerligt stort behov av gravsättningskapacitet vid en kris. Utmaningarna förstärks ytterligare när efterfrågan inte enbart kommer från den bofasta befolkningen. I ett förändrat säkerhetsläge kan behovet även omfatta stupade soldater, avlidna flyktingar eller internationell personal. Det är inte osannolikt att vissa av dessa individer saknar lokal anknytning, vilket ytterligare försvårar planeringen. Man kan även tänka sig att platser med hög militär närvaro (såsom garnisonsstäder) blir legitima mål i en krigssituation, vilket kan öka antalet

40 Kokorelias *et al.* 2023

dödsfall och behovet av begravningsmark lokalt. Den nationella skattning som vi presenterar här bygger på befolkningsprognoser och långsiktig planering. Men kriser kännetecknas ofta av det oväntade, och kräver snabba omställningar. Därför är det avgörande att planeringen inte enbart fokuserar på framtida behov, utan också på flexibilitet: förmågan att agera snabbt när behovet uppstår. I detta sammanhang blir beredskapsmark en nyckelfråga, mark som är identifierad, tillgänglig och förberedd för användning, även om samhällets infrastruktur är satt ur spel. Krisberedskapen inom begravningsverksamheten måste även balansera mellan effektivitet och etisk hållbarhet.⁴¹ Det handlar inte bara om att säkra kapacitet, utan också om att skapa utrymme för att ta hand om avlidna på ett värdigt och försvarbart sätt. Internationella erfarenheter understryker vikten av detta. Suwalowska med flera⁴² visar i en omfattande litteraturoversikt att brist på begravningsplatser, överbelastade krematorier och bristande identifiering av kroppar är återkommande problem vid epidemier och naturkatastrofer. Felhantering av avlidna kan leda till misstro mot myndigheter, försvåra folkhälsoinsatser och orsaka långvarigt trauma för anhöriga. Simpson⁴³ med flera samt Yardley och Rolph⁴⁴ har visat hur COVID-19 pandemin förändrade begravningsritualer och påverkade sorgeprocessen. När avlidna inte hanteras med respekt, eller när anhöriga inte får möjlighet till avsked, kan det förvärpa den psykiska belastningen för de efterlevande. Världighet i döden är därmed inte enbart en fråga om etik, utan också om samhällelig återhämtning.

Mot denna bakgrund framstår det som nödvändigt att begravningsverksamheten ges en tydlig plats i samhällsplaneringen. Det handlar inte bara om markanvändning, utan om att bygga motståndskraft. Genom att samordna översiktsplanering med huvudmännens ansvar och använda geografiska analyser för att identifiera sårbara områden, kan samhället stå bättre rustat inför framtida kriser. Samtidigt rymmer begravningsverksamheten en potential som sträcker sig bortom beredskap. Som del

41 Swärd, 2022

42 Suwalowska *et al.* 2021

43 Simpson *et al.* 2021

44 Yardley & Rolph, 2020

av en hållbar stadsutveckling kan begravningsplatser bidra till flera samhällsmål, såsom grönstruktur, kulturmiljö och plats för stillhet. Det handlar om att reservera mark, samverka mellan aktörer och utforma begravningsplatser som robusta och mångfunktionella miljöer. I en tid av osäkerhet är det kanske just i planeringen för döden som vi bäst kan förstå vad det innebär att bygga ett samhälle som håller, även när det provas som mest.

Referenser

Amcoff, J. (2015). Befolkningens geografiska omfördelning i Sverige i början av 2000-talet. I Amcoff, J., Sandberg, S., Lindström, A., Syssner, J., Olausson, A., Mattisson, O., Knutsson, H. & Larsson, B.P. (Red.). *Urbanisering - Utmaningar för kommuner med växande och minskande befolkning* (s. 8-28). Sveriges kommuner och landsting.

Axelsson, T. (2012). Religion, populärkultur och demokrati: När filmer blir utgångspunkt för moralisk reflektion och samhällskritik. *KHS Årsbok 2012*.

Basmajian, C. & Coutts, C. (2010). Planning for the disposal of the dead. *Journal of the American Planning Association*, 76(3), 305-317.

Beebejaun, Y., McClymont, K., Maddrell, A., Mathijssen, B. & McNally, D. (2021). Death in the peripheries: Planning for minority ethnic groups beyond "the city". *Journal of Planning Education and Research*, 44(3), 1198-1211.

Francis, D. (2003). Cemeteries as cultural landscapes. *Mortality*, 8(2), 222-227.

Francis, D., Kellaher, L. & Neophytou, G. (2000). Sustaining cemeteries: the user perspective. *Mortality*, 5(1), 34-52.

Försvarsdepartementet (2023). *Kraftsamling Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret*, Ds 2023:34. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departements-serien-och-promemorior/2023/12/ds-202334-kraftsamling/>

Grabalov, P. & Nordh, H. (2022). The future of urban cemeteries as public spaces: insights from Oslo and Copenhagen. *Planning Theory & Practice*, 23(1), 81-98.

Grabalov, P. (2024). Invisible public spaces: the role of cemeteries in urban planning and development in Moscow. *Journal of Urban Affairs*, 46(10), 1971–1991.

Koglin, T., Holmberg, B. & Winslott Hiselius, L. (2014). *Stadsplanering, transporter och markanvändning – Utveckling av ett analytiskt ramverk*. Lund University Press.

Kokorelias, K. M., Grosse, A., Kazberouk, A. & Sinha, S. K. (2023). Exacerbated inequalities: A Scoping review of the experiences of older persons during conflict situations. *Journal of the American Geriatrics Society*, 71(10), 3287–3296.

Kolhäger, E. (2024). *Planering för de döda i ett levande samhälle: En deskriptiv studie om behovet av begravningsmark i Sverige*. (Examensarbete, Umeå universitet). <https://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=-3862&pid=diva2%3A1867481&c=1&searchType=SIMPLE&language=en&query=Elin+Kolh%C3%A4ger&af=%5B%5D&aq=%5B%5B%5D%5D&aq2=%5B%5B%5D%5D&aqe=%5B%5D&noOfRows=50&sortOrder=author+sort+asc&sortOrder2=title+sort+asc&onlyFullText=false&sf=all>

Krull, E. (17 oktober 2022). Grief by the numbers: facts and statistics. <https://www.therecoveryvillage.com/mental-health/grief/related/grief-statistics/>.

Lantmäteriet (4 maj 2020). Fastighetskartan. <https://zeus.slu.se/get/>.

Löki, V., Deák, B., Lukács, A. B. & Molnár V., A. (2019). Biodiversity potential of burial places – a review on the flora and fauna of cemeteries and churchyards. *Global Ecology and Conservation*, 18, e00614.

Maddrell, A. & Sidaway, J.D. (Red.). (2010). *Deathscapes: Spaces for Death, Dying, Mourning and Remembrance*. Ashgate.

Marjavaara, R. (2012). The final trip: post-mortal mobility in Sweden. *Mortality*, 17(3), 256–275.

- Marjavaara, R. (2013). Den sista resan: de dödas mobilitet i Sverige. I Sandberg, A. (Red.) *Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2013*, (s. 19-31). Svenska kyrkan.
- Marjavaara, R. (2017). Selecting a place of rest after a life on the move: determinants of post-mortal mobility in Sweden. *Applied Mobilities*, 2(2), 166–181.
- Marjavaara, R. (Red.) (2024). *Dödens geografi*. Svenska sällskapet för antropologi och geografi. Ymer Nr 144
- Moberg, J. & Kardemark, W. (2021). “It is, after all, a church-yard”: Orthodox and heterodox embodiments at three cemeteries in Gothenburg, Sweden. I Punzi, E., Singer, C. & Wächter, C. (Red.). *Negotiating Institutional Heritage and Wellbeing*. (s. 21-46). Brill.
- Nordh, H., Evensen, K.H. & Skår, M. (2017). A peaceful place in the city: a qualitative study of restorative components of the cemetery. *Landscape and urban planning*, 167, 108–117.
- Quinton, J. M. & Duinker, P. N. (2019). Beyond burial: researching and managing cemeteries as urban green spaces, with examples from Canada. *Environmental Reviews*, 27(2), 252–262.
- Rugg, J. (2000). Defining the place of burial: What makes a cemetery a cemetery? *Mortality*, 5(3), 259–275.
SFS (1990:1144). Begravningslag. http://rkrattsbaser.gov.se/sfst?fritext=1990%3A1144&upph=false&post_id=14.
- Sharpley, R. & Stone, P.R. (Red.) (2009). *The darker side of travel: The theory and practice of dark tourism*. Channel View Publications.
- Simpson, N., Angland, M., Bhogal, J. K., Bowers, R. E., Cannell, F., Gardner, K., ... & Bear, L. (2021). ‘Good’ and ‘Bad’ deaths during the COVID-19 pandemic: insights from a rapid qualitative study. *BMJ Global Health*, 6(6), e005509.

Skår, M., Nordh, H., & Swensen, G. (2018). Green urban cemeteries: more than just parks. *Journal of urbanism: international research on placemaking and urban sustainability*, 11(3), 362–382.

Statistiska centralbyrån (16 juni 2025a). *Folkmängden efter region, civilstånd, ålder och kön. År 1968 – 2024*. https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101BE0101A/BefolkningNy/

Statistiska centralbyrån (16 juni 2025b). *Antal personer efter region, utländsk/svensk bakgrund och år*. https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101BE0101Q/UtlSvBakgGrov/table/tableViewLayout1/

Statistiska centralbyrån (2 november 2023a). *Statistikdatabasen: döda efter region, ålder (efter födelseår) och kön. År 1968–2022*. <https://www.statistikdatabasen.scb.se>.

Statistiska centralbyrån (30 april 2023b). *Medellivslängden i Sverige*. https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/medellivslangd-i-sverige/#Medellivslangd_kon.

Svenska kyrkan. (16 juni, 2025). *Begravningsverksamhetens ansvar och planering*. <https://svenskakyrkan.se/begravning>.

Sveriges kommuner och regioner (16 juni 2025). *Planmonopolet*. <https://skr.se/planmonopolet>.

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund (17 juni 2025). *Kremationsstatistik*. <https://skkf.se/krematorieverksamheten/statistik/>

Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund (2017). *Den framtida krematorieverksamheten: En kartläggning, analys och framtidsscenario av krematorieverksamheten tillsammans med en analys av hur begravningsverksamheten styrs*. <https://skkf.se/wp-content/uploads/2020/02/Krematorieutredningen-2017-f%C3%B6r-publicering-p%C3%A5-n%C3%A4rhet.pdf>.

- Swärd, O. (2022) Mellan effektivitet och värdighet. i Björns-
son, A & Rombach (red.), *Lägga döden till rätta. Hur död admi-
nistreras i vårt samhälle*. Santérus förlag, 131–144
- Suwalowska, H., Amara, F., Roberts, N., & Kingori, P. (2021).
Ethical and sociocultural challenges in managing dead bodies
during epidemics and natural disasters. *BMJ global health*,
6(11), e006345.
- Van Steen, P. & Pellenbarg, P. (2006). Death and space in the
Netherlands. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*,
97(5), 623–635.
- Verdery, A. M., Smith-Greenaway, E., Margolis, R. & Daw, J.
(2020). Tracking the reach of COVID-19 kin loss with a berea-
vement multiplier applied to the United States. *Proceedings of
the national academy of sciences* 117(30), 17695–17701.
- Wirén, J. (2023). Until death do us part? Swedish cemeteries
from an inter-faith and no-faith perspective. *Approaching Re-
ligion*, 13(1), 123–137.
- Withaker, A. (2004). *Livets sista boning: anhörigskap, åldrande
och död på sjukhem*. Doktorsavhandling, Stockholms universi-
tet.
- Yardley, S., & Rolph, M. (2020). *Death and dying during
the pandemic*. *Bmj*, 369.

VISLON

YKK

5VSG

Kapitel 2

Medlemskap, demokrati och inflytande i församlingen

Sara Fransson

I Svenska kyrkans formella demokrati är medlemskap en förutsättning för att kunna påverka genom att rösta i kyrkovalet och inneha förtroendeuppdrag på olika nivåer. Den typen av demokratiskt inflytande aktualiseras inte minst i under ett kyrkovalet. Samtidigt finns det ett vardagligt liv och en praktik, där människors delaktighet inte är beroende av medlemskapet utan är öppen för alla på det sätt som framgår av Kyrkoordningen för Svenska kyrkan.

Kyrkoordningen är tydlig med att församlingen är just både och. Församlingen är både en gemenskap av medlemmar och har en territoriell dimension i att verksamheten är öppen och tillgänglig för alla bosatta och personer som visats inom församlingens gränser oavsett medlemskap utifrån vistelsebegreppet. I inledningen till Kyrkoordningens kapitel om församlingarna framgår att *Svenska kyrkan har en rikstäckande indelning i territoriella församlingar som pastorala områden. Församlingen är samtidigt en gemenskap av de människor som tillhör Svenska kyrkan och är bosatta inom församlingens område.*¹

1 Kyrkoordning för Svenska kyrkan, andra avdelningen: Församlingarna

Detta *både och* kan sättas i perspektivet till en större utveckling inom det svenska civilsamhället där allt färre människor är formellt medlemmar i den organisation de är engagerade i.² Detta ligger i linje med hur samhällets individualisering utmanar de svenska traditionella folkrörelserna. Därigenom förändras den historiskt starka kopplingen mellan medlemskap i ideella organisationer och människors engagemang.³ Svenska kyrkan är inget undantag.⁴ På det sätt som Jonas Bromander lyfter fram i sin artikel i detta nummer av Nyckeln till Svenska kyrkan, är det snarare så att denna utveckling är något som Svenska kyrkan på ett tydligare sätt behöver förhålla sig till i framtiden. Detta då kyrkan kommer behöva verka som en mindre aktör i samhället, där allt fler i den geografiska församlingen står utanför det formella medlemskapet.⁵

Denna utveckling som forskningen visar sker i civilsamhället i stort, ligger i fallet Svenska kyrkan nära den större diskussionen om folkkyrkans förändring som sker inom de teologiska ämnesdisciplinerna.⁶ Biskop Andreas Holmberg identifierar exempelvis i sin avhandling *Kyrka i nytt landskap* tre konkreta anledningar till att samtal om medlemskap är nedtonat bland anställda i Svenska kyrkan. För det första har många församlingar tillräckligt med ekonomiska resurser att bedriva verksamhet även om inte alla aktiva betalar kyrkoavgift. För det andra finns det en tydlig rädsla att en fråga om medlemskap skulle exkludera människor utifrån att medlemskapet innebär ekonomiska åtaganden för individen. Den tredje orsaken pekar konkret på skrivelsen i Kyrkoordningen, nämligen att medlemskapet nedtonas eftersom det är svårt för anställda att motivera att personer som redan är en del av gemenskapen utifrån skrivningen om vistelsebegreppet, också ska bli formellt kyrkotillhöriga.⁷

2 Papakostas 2011; Vogel et al 2003; von Essen & Svedberg 2019; Arnesen, Sivesind & Gulbrandsen 2016

3 Papakostas 2011; Vogel et al 2003

4 Hellqvist & Sandberg 2017; Fransson 2022a; Holmberg 2019, s. 37–38, s. 96–101; Helgesson Kjellin 2016, s. 17–20

5 Bromander 2025

6 Se ex. Ekstrand 2002; Thidevall 2020; Thidevall 2024; Idestrom 2009

7 Holmberg 2019, s.111–112

Mot denna bakgrund syftar den här artikeln till att lyfta fram röster från ideellt engagerade icke-medlemmar och anställda i Svenska kyrkan om hur de tänker kring medlemskapets betydelse i relation till delaktighet och inflytande i det lokala församlingslivet. Vi ser detta som ett sätt att tillföra praktiska perspektiv till en diskussion som med rätta kräver djupare teologisk reflektion och ecklesiologisk fördjupning, vilket ligger utanför denna artikels begränsningar. Därigenom bidrar rösterna till det pågående samtalet kring demokrati och inflytande i församlingarnas vardagssammanhang där just både och återfinns – både en gemenskap av medlemmar och ett sammanhang för alla inom den territoriella församlingen.

Tillvägagångssätt

Under våren 2025 genomfördes nio kortare semistrukturerade intervjuer med anställda och ideella personer i Svenska kyrkan. Intervjuernas syfte är att fånga in röster från människor som är engagerade i församlingen utifrån hur just de förstår begreppen *medlemskap*, *engagemang* och *inflytande*. Rekryteringen av intervjupersonerna har huvudsakligen skett vid öppna, diakonala mötesplatser i församlingarna.

De nio informanterna är aktiva i sammanlagt åtta olika församlingar, som ligger i fem olika stift. Församlingarna är belägna både i städer och på landsbygd. Initial kontakt togs med anställda som har eller har haft arbetsuppgifter kopplat till ideellt engagemang och öppna mötesplatser i dessa slumpmässigt utvalda församlingar. Via församlingarnas diakonala verksamheter identifierade vi potentiella informanter, vilka tillfrågades och samtyckte till att bli intervjuade. Därefter genomfördes intervjuer med anställda och ideellt engagerade. Av logistiska skäl ägde intervjuer rum både digitalt och på plats i församlingarna.⁸

8 Projektet har föregåtts av ett godkännande från Etikprövningsmyndigheten, DNR: 2024-08171-01. Lina Sohlén vid Umeå universitet har genomfört merparten av intervjuerna.

De intervjuade tillhör tre olika grupper, vars perspektiv på medlemskapets betydelse relaterat till deras engagemang i församlingens mötesplatser, utgör den här artikelns material. Namnen som används är pseudonymiserade.

- *Jason, Anna och Mira* är ideellt engagerade i Svenska kyrkan, men är inte medlemmar i samfundet. Jason och Mira har tydligt definierade volontärsuppgifter kopplat till diakonala mötesplatser i sina respektive församlingar. Anna provar just nu att engagera sig i Svenska kyrkan där hon bor.
- *Niklas och Mikael* har varit ideellt engagerade i församlingslivet under många år utan att vara medlemmar. De har dock på senare år blivit medlemmar i Svenska kyrkan och är idag anställda i sina församlingar som vaktmästare respektive projektledare.

Dessa fem personers perspektiv om att vara eller att ha varit engagerade i församlingslivet utan att vara medlem, möter i artikeln rösterna från fyra anställda medarbetare:

- *Louise, Eva, Rut och Karin* är anställda som diakoner alternativt diakoniassistenter och har som uppgift att stödja och utveckla ideellt engagemang i sina respektive församlingar.

Att höra till utan att tillhöra Svenska kyrkan

Under intervjuerna fick de anställda resonera kring hur de pratar om medlemskapet i sitt arbete. Enbart undantagsvis berördes dopet och dess koppling till medlemskapet. I stället är det andra typer av förståelser som framkommer i deras resonemang när de får fundera kring begreppet ”medlemskap”. Det blir tydligt att den frågan är något av det svåraste som finns att prata om på motsvarande sätt som biskop Andreas Holmberg också visar.⁹ I Holmbergs studie beskriver han en inbyggd spänning och ett ifrågasättande av hur församlingen

9 Holmberg 2019, s. 100

prioriterar sina resurser när de riktar sig till att vara öppen för alla oavsett medlemskap eller trosinriktning, när det samtidigt är en kyrka vars ekonomi är beroende av medlemskapet.¹⁰ Liknande erfarenheter berättar de anställda om i den här studien, både i relationen till andra anställda och kyrkotillhöriga församlingsbor. De intervjuade redogör för hur kollegor kan ifrågasätta den diakonala verksamheten och varför kyrkan ska lägga resurser i områden där få personer döps eller konfirmerar sig. Diakonen Eva berättar i sin tur om hur ökad konkurrens om fondmedel blir en spänningsyta i mötet med just de kyrkotillhöriga församlingsborna. Då tillskrivs medlemskapet en betydelse för de som får avslag. Argument utifrån vistelsebegreppets betydelse och kyrkans uppbyggnad möts ofta av oförståelse:

"Jag har ju alltid fått fond och jag har varit medlem i Svenska kyrkan sedan 1958 – varför fick inte jag fond i år?" Där kan ju många människor ha svårt med förståelse för ...kring Svenska kyrkans uppbyggnad... Vi hjälper alla oavsett vad. Och då kan personer ha svårt att förstå att det kanske finns någon annan som behöver mer än du och vi har begränsade resurser... Varför ska ni ge pengar till papperslösa? Eller varför ska ni ge pengar till missbrukare...en sån diskussion kring medlemskap. (Eva, diakon)

Samtidigt finns det bland de anställda i våra intervjuer, en tydlig kunskap kring vistelsebegreppet. Att som anställd fråga om medlemskap i mötet med människor, kan uppfattas som problematiskt i förhållande till kyrkoordningens skrivelser om att vara till för alla oavsett formell kyrkotillhörighet, vilket än något de anställda också ger uttryck för. De beskriver därutöver att det kan riskera att uppfattas som en form av social kontroll som exkluderar och skrämmar bort människor från verksamheten:

...Vi möter ju alla människor där de är. Vi säger ju inte så här: "Är du medlem, ja då får du ju vara med". (Louise, diakoniassistent)

¹⁰ Holmberg 2019, s. 100

De anställdas förhållningssätt till icke-medlemmars engagemang uppvisar dock tydliga skillnader. En församlingssyn som bottnar i kyrkoordningens skrivelse om *ett både och* återfinns i alla intervjuer när det gäller icke-medlemmars deltagande i verksamheten. Däremot framträder skilda praxis när engagemanget fördjupas från deltagare, till ideellt ledarskap i församlingsverksamheten. I Evas församling är det ideella arbetet inte villkorat medlemskapet:

Alla får vara ideella som vill engagera sig i kyrkan... om du skulle fråga mig om våra ideella är medlemmar i Svenska kyrkan så skulle jag nog inte kunna svara på det. För det tittar vi inte på...Så medlemskap har ingen betydelse. (Eva, diakon)

I Louise församling förutsätts dock ett medlemskap när det som tidigare var ett deltagande engagemang i grupper, övergår till ideella ledaruppdrag. Det innebär implicit också att ledaren är döpt även om detta inte konkret omnämns:

Ska du leda en egen grupp, då förutsätts det att du är medlem i Svenska kyrkan... Men annars så ställer vi aldrig frågan. (Louise, diakoniassistent).

Diakonen Karin är inne på liknande resonemang som Louise. I Karins församling förstås idealitet som en bredare form av församlingsdelaktighet, där icke-medlemmar kan och får ta plats, men utan att för den sakens skull vara utförare av det konkreta ledaruppdraget.

När det kommer till om de anställda faktiskt frågar deltagarna om de är eller vill bli medlemmar, svarar diakonen Rut *"den frågan... det är svårt den biten"*. Samtidigt berättar såväl diakonen Karin som vaktmästaren Niklas om hur de i sina församlingar försökt navigera i just detta svåra under längre tid. Till slut har det för dem blivit en grundtrygghet att faktiskt prata om medlemskapet i vardagssammanhangen de rör sig i.

Själv så tycker jag inte att det är svårt att prata om medlemskapet – jag tycker att det är spännande! Man får ju verkligen träna på att sätta ord på varför det är viktigt. För ofta är det ju så att det som är viktigt för en själv det är ju viktigt för de flesta...

Det är för att vi pratar om medlemskapet. Vi har ju också väldigt explicit blanketter framme med inträde i Svenska kyrkan i våra öppna verksamheter och det betyder ju också att det... är "jamen, här ligger ju en blankett" ... och så får man till ett samtal. Utan att det blir några direkta värderingar... Det är en öppen kyrka – en folkkyrka – men den bygger på ett medlemskap – är man engagerad så ska man också våga fråga – "vad är det som gör att du inte vill vara medlem? Är det en ekonomisk fråga... eller är det något annat som skaver? (Karin, diakon)

Niklas gick själv med i Svenska kyrkan för ett antal år sedan efter att först ha blivit engagerad i Sinnesrogudstjänsterna. Under sin tid som församlingens vaktmästare har han utvecklat vad han kallar en medlemsstrategi. Han påtalar att ett erbjudande inte behöver upplevas som påträngande:

Fördelen med att vara kyrkvaktmästare är att jag har ju också kyrkvandringar och historievandring i Svenska kyrkan... där avslutar jag alltid med att... det här är ju en del utav av vad medlemspengarna går till. Om du inte är medlem så kommer jag nu dela ut en inträdesansökan till alla er och vill du bli medlem så kan du bara skicka in den. Om du redan är medlem? - Lägg den i din grannes brevlåda för garanterat är en av dem inte medlem. Och så får de med en liten broschyr på lätt svenska om vad Svenska kyrkan mer gör. (Niklas, vaktmästare)

Att vara en del av den världsvida gemenskapen och att leva i dialog med andra religiösa traditioner

När fokus riktas till de intervjuade som är engagerade i församlingsverksamheten utan att vara medlemmar, framkommer andra perspektiv på hur medlemskapsbegreppet förstås. Dopet utgör grunden för deras förståelse av medlemskap och att det formella medlemskapet i samfundet är av mer sekundär betydelse. Jason och Anna som är medlemmar i andra kristna samfund, betonar hur de just ser sig som medlemmar i något större än Svenska kyrkan, nämligen den världsvida Kyrkan och dess gemenskap:

Jag visste inte om jag var medlem eller inte... För mig ... i min värld, alla som går till en kyrka är "medlemmar" i den kyrkan.... Mina svärföräldrar är inte riktiga medlemmar i Svenska kyrkan. De bara tillhör. Jag vet inte om det make sense. (Anna, engagerad icke-medlem)

Jag är ju själv kristen och brukar gå i ortodoxa kyrkan... jag är inte så jätteinsatt om jag är ortodox, eller katolik eller så där och Svenska kyrkan....det kändes som något bra... jag skulle ju inte ha något emot att vara medlem så...ja, en grej som jag tycker är bra med kyrkan det är att den är öppen för alla... man kan ju ibland se folk som kommer dit som har olika etniciteter och olika religioner och ändå att man är öppen för det. Det kan ju tillexempel komma dit folk med hijab... man kan komma dit fastän man är ateist, om man är ja, till en annan religion eller en annan del av kyrkan... ja, som jag gör, och att man alltid är öppen för det, det tycker jag är fint och bra. (Jason, engagerad icke-medlem)

De här citaten från Jason och Anna ligger väl i linje med de existentiella mötesplatser som Cecilia Nahnfeldt, professor i praktisk teologi, menar att kyrkan bör värna.¹¹ Kyrkans roll är, enligt en sådan förståelse, inte enbart att förkunna utan också att möjliggöra samtal och gemenskap. Att vara medskapande

11 Nahnfeldt 2024

på platser där människor känner sig sedda, hörda och bekräftade i sina livsfrågor. Svenska kyrkans roll blir då att tillsammans med andra delar av den världsvida kyrkan, civilsamhället och det offentliga, skapa rum där människor från olika bakgrunder kan dela sina livsberättelser och reflektera tillsammans i vardagen. Nahnfeldt beskriver dessa mötesplatser som viktiga för demokratin och det gemensamma goda.¹² Just medskapande blir här ett ledord.¹³

Samtidigt ger informanten Anna i den här studien, en inblick kring hur dessa mötesplatser inte alltid når hela vägen. Trots att hon bär på en självklar identitet som en del av en världsvid kyrkogemenskap, har det enligt henne ibland varit svårt att hitta sin plats i Svenska kyrkan, som också påverkar hennes vilja att bli medlem. Hon beskriver en professionaliserad organisation som bitvis inte vet hur den ska möta engagemang och initiativ från den som har ett annat modersmål än svenskan eller som är van vid en annan gudstjänstmusik än den som förekommer i Svenska kyrkans gudstjänster. Anna menar att det kan skapa en osäkerhet hos människor som egentligen skulle vilja närma sig Svenska kyrkan. Hon betonar att detta är en utmaning som samfundet behöver vara lyhörd inför, som inte nödvändigtvis har med medlemskapet att göra utan en fråga om kyrkokulturen, men som ändå påverkar hennes inställning till att bli medlem:

...i Svenska kyrkan är det mest gamla människor... och stora prästen som är där. Det finns inte riktigt några unga människor förutom när det är musik. Det finns mer, men ändå inte riktigt.... Kanske samhället inte tar kyrkan seriöst därför. (Anna, engagerad icke-medlem)

I intervjuerna med Mira och Mikael är ett framträdande drag i deras engagemang en stark vilja att få ge något tillbaka. Mira kom till Sverige som utbytesstudent för flera år sedan. Hon började delta i församlingens språkcafé och har sedan själv blivit aktiv i kyrkans arbete för att möta människor som kommer

¹² Ibid

¹³ Ibid

nya till Sverige. När Mira fick barn kom ”kyrkan med ett paket och sa att vi kunde bli medlemmar – det kändes bra att kunna bidra tillbaka. Jag är inte medlem än, men min man är...”

Mikael blev medlem i Svenska kyrkan för drygt två år sedan. Hans relation till kyrkan inleddes när han levde som hemlös. Församlingen blev den enda platsen där han upplevde att han inte misstänkliggjordes utifrån sitt sätt att leva:

*Jag kom ju tillbaka hela tiden för det var något med stämningen. Det var... lugnt... gemenskapen gjorde att suget i magen efter droger distraherades av människorna. Och jag visste ju att jag inte kunde vara påtänd här inne i kyrkan, så då behövde jag skärpa mig.
(Mikael, projektledare)*

När de anställdas röster möter de engagerades perspektiv, framstår en komplex dynamik mellan medlemskap och engagemang i Svenska kyrkan. Medan vissa anställda brottas med svårigheten att tala om medlemskap av rädsla för att exkludera, menar icke-medlemmarna att medlemskapet inte är lika känsligt som de anställda kanske föreställer sig. Dessa engagerade icke-medlemmar som intervjuats, betraktar sig redan som tillhörande och delaktiga i en större gemenskap. Skälen att inte vara formella medlemmar är främst praktiska, sällan principiella. Snarare är det så att det som i exemplet Mira, var just församlingens medlemsvärvningsaktivitet som väckte tankar kring medlemskap. Värt att notera är att de icke-medlemmar som finns med i den här begränsade studien har väldigt olika uppfattningar om vad just begreppet ”medlem” betyder, som inte nödvändigtvis ligger i linje med definitionen i Kyrkoordningen.

Medlemskap som ekonomiskt värde och mänsklig värdighet

Biskop Andreas menar att en anledning till att medlemskapet tonas ner av församlingsanställda är att det innebär ekonomiska åtaganden för individen, när församlingen redan har tillräckliga ekonomiska resurser för att bedriva verksamhet.¹⁴

14 Holmberg 2019, s. 94–95

Att medlemskapet är tydligt förenat med ekonomiska transaktioner framkommer också i vårt material. Diakoniassistenten Louise berättar om hur personer som blir medlemmar i Svenska kyrkan blir ifrågasatta av vänner och behöver försvara sitt ställningstagande:

...hennes väninna hade sagt: ”varför ska du gå in i Svenska kyrkan, det kostar ju bara en massa?” Och då hade hon sagt ”jag behöver inte försvara detta, utan att det är en så stark känsla...” att hon ville bidra och att hon såg att kyrkan fanns där för människor i sorg och i livets olika skeenden. (Louise, diakoniassistent).

Sammankopplingen att se medlemskap som enbart en fråga om ekonomiskt värde, blir aktuell i den församlingsverksamhet där exempelvis människor som lever i ekonomisk utsatthet och hemlöshet befinner sig. Diakonen Eva möter många som lever utan fast bostad i sin församling. Där nämns medlemskapet aldrig överhuvudtaget. Niklas möter också människor i hemlöshet i sitt arbete, men har valt en annan inställning i medlemskapsfrågan än Eva. Han försöker komplettera deltagarnas bild av medlemskapet som enbart knutet till pengar:

Jag har märkt att många inte vet hur man blir medlem i Svenska kyrkan, men de vill bli det. Tar vi hemlösa... när man berättar att de betalar utifrån hur mycket de tjänar så säger dom att ”men jag tjänar ju ingenting”. Nej, då betalar du efter just det, men kan ändå få begravas i den kyrkan du varit i under varje dag. De flesta hemlösa ser sig själva som en belastning i samhället, medan vi i Svenska kyrkan ser dem som en tillgång för oss. Så därför erbjuder jag dem medlemskapet och de flesta går med...

Vi erbjuder inte ett medlemskap, utan vi ger dem möjlighet att kunna få vara delaktiga och en del av vår gemenskap. Det är det vi erbjuder... Inte ett tvång att vara med och betala. (Niklas, vaktmästare)

Att medlemskapet i Svenska kyrkan tillskrivs ett högre värde utöver det rent ekonomiska, instämmer även Mikael i utifrån sina egna erfarenheter från en annan församling.

Efter att ha levt i hemlöshet i ett antal år och varit deltagare i den diakonala verksamheten, fick han hjälp av kyrkan med myndighetskontakter. Detta ledde till att han lyckades få hjälp med sin missbruks- och boendeproblematik. Mikael's engagemang i kyrkans arbete för människor i hemlöshet fördjupades successivt och till slut erbjöd församlingsherden honom en tidsbegränsad tjänst som projektledare i den verksamheten han var aktiv i. Den anställningen blev hans första jobb. I samband med det blev han också medlem i Svenska kyrkan – ett steg som han använt som motiverande målbild:

Medlemskapet blev ett bevis på att jag lyckats vända mitt liv... jag har ett värde även om det inte är många kronor det handlar om... Värdet jag kände som människa... att bli medlem kan inte mätas i kyrkoavgiften... (Mikael, projektledare)

Medlemskapet rymmer utifrån Niklas och Mikael's perspektiv fler nyanserade förståelser och dimensioner än den rent ekonomiska. Trots att medlemskapet lätt reduceras till enbart en fråga om ekonomi, berättar livserfarenheterna från de i vårt material som levt i hemlöshet om hur medlemskapet för dem tillskrivs en djupare betydelse. Medlemskapets ekonomiska värde för den enskilda församlingen, blir för den enskilda individen till en fråga om mänsklig värdighet som sträcker sig bortom det rent materiella. Att bli sedd som en del av det sammanhang de levt i som hemlös när de exempelvis får en begravningsgudstjänst i Svenska kyrkans ordning, blir till ett erkännande som gäller även efter livets slut.

Inflytande och beslutsfattande – om att höras och räknas bortom kyrkovalet

I intervjuerna framkommer två centrala områden där medlemskapsfrågan blir särskilt påtaglig. Det första rör kyrkliga handlingar, på det sätt som exempelvis Niklas lyfter upp i relation till begravingar. Det andra berör demokratisk delaktighet genom att rösta i kyrkovalet och inneha förtroendeuppdrag.

Bland de anställda anges exempel på hur engagerade personer i församlingen först i samband med kyrkovalet upptäcker att de faktiskt inte är medlemmar i Svenska kyrkan. Detta sker när de, övertygade om sin rätt att rösta utifrån sitt aktiva församlings-engagemang, konfronteras med de faktiska valbestämmelserna.

Generellt är dock den genomgående kunskapsnivån låg om kyrkovalet som påverkanskanal. Jason skrattar till när han får frågan om han har hört talas om kyrkovalet någon gång:

Nej... men det kanske är för att jag inte är medlem i Svenska kyrkan... Jag vet faktiskt inte... vilka som bestämmer i Svenska kyrkan? Men det känns väldigt öppet. Fastän man är volontär så har man mycket att påverka och det tycker jag är jättebra. Svenska kyrkan känns väldigt jämställd. Väldigt jämlik. (Jason, engagerad icke-medlem).

Mira uttrycker i sin tur förvåning kring frågeställningen: "Kyrkoval? Nej. Nej. Det har jag aldrig hört talas om". Anna i sin tur har visserligen sett valmaterialet någon gång under sina år i kyrkan, men ställer i sin tur följdfrågan om det är kyrkans medlemmar eller om det är hela befolkningen som får rösta.

Mikael hörde ordet *kyrkoval* för första gången under ett personalmöte. Hans erfarenhet av demokrati belyser dock något väl belagt inom den statsvetenskapliga forskningen; nämligen hur missnöje blir en katalysator för politiskt engagemang även i en församlingskontext.¹⁵ När församlingsledningen valde att inte tillskjuta mer ekonomiska medel till projektet han arbetar med, skapades en mobilisering bland deltagarna som sökte alternativa påverkansvägar bortom kyrkovalet som ju bekant kräver formellt medlemskap:

Vi har till exempel fått igenom att kollekten i kyrkan ska gå till projektet en gång under året för att jag pratade med en här i kyrkan som jag tror bestämmer över det ihop med prästen. Det blir ju också demokrati men inte som att rösta. (Mikael, projektledare)

15 Dalton 2014, s.75ff; Verba et al 1995, s. 415; Jenkins & Andolina 2016

I relation till medlemskapets betydelse för formellt inflytande och delaktighet i kyrkovalet, kan begreppet *politiskt självförtroende* förstås som en avgörande faktor som påverkar deltagandet i Svenska kyrkans demokrati.¹⁶ Den interna dimensionen av politiskt självförtroende betonar hur individer förstår sin egen förmåga att påverka politiska beslutsfattare.¹⁷ Materialet visar hur både Jason och Mikael uttrycker att de har sådant internt politiskt självförtroende, där de upplever att församlingens beslutsfattare är påverkbara, även för dem som saknar formellt medlemskap. Mikael och deltagarnas framgång med kollektinsamlingen visar hur den interna dimensionen av politiskt självförtroende ("jag kan påverka") omsätts och manifesteras i praktisk handling utanför Kyrkovalets formella ramar. Detta synliggör hur den externa dimensionen av politiskt självförtroende ("de som bestämmer lyssnar på oss") kan aktiveras även för icke-medlemmars röster utan tillgång till formella och etablerade demokratiska kanaler.

Medan kyrkovalet utgör den officiella demokratiska strukturen som leder fram till tillsättande av styrande organ, framträder i detta begränsade material en parallell vardagsdemokrati, som engagerade upplever som tillgänglig och inkluderande. Detta speglar dynamiken där inflytande existerar på två nivåer; den formella nivån genom medlemskap och kyrkoval, och den informella genom direkta relationer och upplevda reella påverkansmöjligheter i det dagliga församlingslivet. Även när det kommer till inflytande och delaktighet återfinns därmed den dubbla identiteten som Svenska kyrkans generellt präglas av; att vara en öppen kyrka för alla, men samtidigt en medlemskyrka.

Att bära vidare det som redan bär

I intervjuerna framträder en nyanserad bild av hur betydelsen av medlemskapet i Svenska kyrkan formas över tid. Snarare än en plötslig händelse eller ett administrativt beslut, visar erfarenheterna från informanterna att de hanterar frågan

16 Campbell, Gurin & Miller, 1954; Verba et al 1995

17 Balch 1974

om att bli medlem i Svenska kyrkan som en medveten process över längre tid. Resonemangen kring inträde i Svenska kyrkan, liknar på så sätt mycket av de tankar som individer som aktivt valt att träda ur Svenska kyrkan har haft innan sitt beslut.¹⁸

Det finns hos Mira, Jason, Mikael och Niklas en tanke om att vilja engagera sig för att genom engagemanget i kyrkan vara med och bidra till ett bättre samhälle för fler. Relationerna som formas, meningsskapande och personlig identifikation spelar för dem en större avgörande roll än att bidra ekonomiskt via en kyrkoavgift.

Att socialiseras in i kyrkans uppdrag genom exempelvis ideellt arbete, är en sådan faktor som lyfts upp både i forskningen¹⁹, och av Louise i den här studien:

Vi tror att det finns en kraft i det här med idealitet. Att "det här är mitt andra hem" att jag vill bidra och göra skillnad (Louise, diakoniassistent)

Att höra hemma i en gemenskap är viktigare, långt innan det formella medlemskapet blir aktuellt att ens diskutera. Den egna kopplingen till församlingsgemenskapen föregår helt enkelt medlemskapets inträde, vilket exempelvis Niklas och Mikaelns egna livsberättelser bär spår av. Även Jason och Mira säger återkommande i sina intervjuer att de inte är medlemmar "än...". Medlemskapet existerar således som en möjlighet i deras perifera medvetande och uttrycks även explicit under deras intervjuer. Den individuella tankeprocessen tillåts därigenom att verka utifrån kyrkans öppna förhållningssätt. Människor är i längden lika välkomna oavsett om de är medlemmar eller inte. Kyrkoordningens *både och* – en gemenskap *både* för medlemmar *och* boende ger utrymme för just det.

18 Bromander 2003

19 Fransson, Bromander, von Essen 2022; Fransson 2022b

När eller om beslutet tas att bli medlem för de engagerade, handlar det om en djupare insikt och förståelse om att vilja bidra in i ett sammanhang som de är övertygade om gör gott. Det ekonomiska är för de intervjuade sekundärt. Niklas beskriver exempel på hur människor i hemlöshet beslutat om att gå med i kyrkan som återinträdare eftersom de tidigare i sina liv gått ur Svenska kyrkan:

De här skrev in sig och tyckte att det var ju värdefullt för dem att känna tillhörigheten... att stå bakom Svenska kyrkan och stå med Svenska kyrkan, även om de inte kunnat bidra ekonomiskt. (Niklas, vaktmästare)

Medlemskapet blir då ett uttryck för en identifikation som redan existerar. Det blir en formell bekräftelse av en tillhörighet som redan upplevts under längre tid även under den period de inte formellt var medlemmar.

Även de anställda framhåller att frågan om medlemskap hanteras som en medveten process över tid. Individen tillåts gradvis utforska tillhörighetens betydelse för att därefter göra ett val – antingen att bli eller inte bli medlem. Denna hållning betonar att gemenskapen förblir lika öppen och välkomnande oavsett vilket beslut personen i slutändan fattar:

Vi hade haft samtal i ungefär tre år och då sa hon ”nu har jag beslutat mig för att gå in”. Och vi hade inte ens pratat med henne om medlemskap. (Louise, diakoniassistent)

Diakonen Karin, som ofta pratar med människor om att gå med i Svenska kyrkan, betonar just värdet av att låta människor vara delaktiga utan krav på formellt medlemskap:

Och ibland är det någon som säger... ”men jag är inte där liksom.” Nej, men du är ändå välkommen att vara med och det skapar ju ändå ambassadörer för Svenska kyrkan. Det kanske inte är just den personen som blir medlem. Men det kanske är någon annan. Så kan det ju också bli. Och du är alltid välkommen oavsett om du genererar ambassadörer till Svenska kyrkan eller inte. (Karin, diakon)

Detta perspektiv visar på en förståelse för kyrkoordningens betoning av församlingens territoriella uppdrag – att finnas där som en gemenskap för de som befinner sig i det lokala sammanhanget. Att låta människor delta och vara samskapande tillsammans med kyrkan på sina egna villkor och i sin egen takt, med vetskapen om att autentiska relationer på längre sikt kan bära frukt och ge ringar vidare på vattnet. Medlemskapet är dock i sig självt aldrig ett självändamål i den verksamhet där informanterna befinner sig.

Avslutande diskussion

Syftet med den här artikeln har varit att lyfta fram röster om hur ideellt engagerade icke-medlemmar och anställda i Svenska kyrkan förstår - och tillskriver medlemskapets betydelse utifrån delaktighet och inflytande i det lokala församlingslivet.

Medlemskap som process snarare än statiskt beslut

Ett framträdande mönster är att vägen till medlemskap för engagerade människor, kan förstås som en långsam process som bygger på relation, tillit och växande engagemang. Den upplevda tillhörigheten till församlingens gemenskap föregår eventuella beslut eller tankar om det formella medlemskapet. Det formella medlemskapet existerar dock som en framtida möjlighet i flera av de intervjuades medvetande utan att de är föremål för någon aktiv medlemsrekrytering.

Att kommunicera hur Svenska kyrkan är organiserad

För att kunna värna Svenska kyrkans demokratiska ordning behövs tillgänglig kunskap om hur Svenska kyrkan är uppbyggd. För att kunna rösta och vara valbar i kyrkovalet och till förtroendeposter krävs medlemskap. När det gäller bröllop

behöver minst en i det par som ska gifta sig vara medlem i Svenska kyrkan. I nästan allting utöver detta krävs inte medlemskap – just i linje med att Kyrkoordningen så tydligt pekar på vikten av inkluderande mötesplatser och arenor för alla som vistas inom den territoriella församlingen.

Samtidigt är det värt att notera att begreppet ”medlem” används på flera olika sätt bland informanterna. Bland de anställda ges exempel på hur personer engagerade i församlingens verksamheter först i samband med kyrkovalet upptäcker att de faktiskt formellt sett inte är medlemmar i Svenska kyrkan.

När det gäller upplevt inflytande och delaktighet bortom kyrkans demokratiska strukturer aktualiseras dock återigen detta *både och* i kyrkoordningen. Kyrkovalet, i vilket enbart medlemmar tilläts rösta, existerar parallellt med den informella vardagsdemokratin i församlingen. Flera av de engagerade icke-medlemmarna i den här artikeln upplever att det finns reella påverkansmöjligheter, trots att de inte är röstberättigade i kyrkovalet och inte kan bli förtroendevalda. Förståelsen att själv kunna påverka beslutsfattare utanför den formella demokratiska strukturen, stärker därigenom deras tilltro till att påverka verksamheten de är engagerade i.

Medlemskapets flerdimensionella betydelse

Ett av de bärande perspektiven i den här begränsade studien och som framkommer i intervjuerna bland de som möter hemlösa personer, är att medlemskapet tillskrivs andra dimensioner än det rent ekonomiska värdet, på liknande sätt som ordet ”tillhörig” i stället för medlem försökt fånga in. Medan förståelsen kring medlemskapet ofta kretsar kring att det handlar om kyrkoavgiften, visar intervjuerna att det för människor som inte har några pengar alls, blir till en större fråga som kretsar kring erkännande och värdighet. Detta aktualiseras bland annat när hemlösas människovärde bekräftas även efter döden, då de ges rätten till en begravning i Svenska kyrkans ordning, utan avgift i den församling som de varit en del av under lång tid.

Tillhörigheten blir då viktigt för den enskilda människan ur ett annat perspektiv än det rent ekonomiska.

Även engagerade som intervjuats ger uttryck för en bredare förståelse av medlemskapet som inte nödvändigtvis är bunden till det formella medlemskapet i just Svenska kyrkan utan har sin grund i dopet från andra kyrkotraditioner. På så sätt ligger deras resonemang i linje med begreppet *existentiella allmänningar* som Cecilia Nahnfeldt, professor i praktisk teologi, använder för att beskriva platser som värnar möten mellan människor av olika traditioner och troserfarenheter.

Detta begränsade material väcker därigenom fortsatta tankar kring betydelsen av att böttna i skrivningen i kyrkoordningens inledning, där *både* det formella medlemskapet *och* öppenheten skapar plats för människor med olika livserfarenheter att vara medskapande på de mötesplatser och i de verksamheter som församlingen bedriver.

Referenser

- Arnesen, D., Sivesind, KH., & Gulbrandsen, T. (2016). *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor: Oslo
- Balch, G.I. (1974). Multiple indicators in survey research: The concept "sense" of political efficacy?. *In Political Methodology*, 1, 1-43, 1974.
- Bromander, J. (2025). Svenska kyrkans medlemmar 2023–2051. I Sandberg, A. (Red). *Nyckeln till Svenska kyrkan 2025*. Uppsala: Svenska kyrkan
- Bromander, J. (2003). *Utträden som utmanar: analys av de processer som leder till utträde ur Svenska kyrkan*. Uppsala: Svenska kyrkan
- Campbell, A., Gurin, D. and Miller, W.E. (1954). *The Voter Decides*. New York: Row, Peterson, and Company.
- Dalton, R.J. (2014): *Citizen Politics – Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. Sjätte upplagan. Washington: QR Press
- Ekstrand, T. (2002). *Folkkyrkans gränser: en teologisk analys av övergången från statskyrka till fri folkkyrka*. Stockholm
- Fransson S., Bromander J. och von Essen J. (2022): *Av fri vilja på fri tid – Ideellt arbete i Svenska kyrkans barn- och ungdomsverksamhet på 2020-talet*. Uppsala: Svenska kyrkan
- Fransson, S. (2022a): "Församlingslivet under coronapandemin". I Josefsson, U & Wahlström, M (Red). *Svensk frikyrklighet i pandemin – En studie av församlingen i corona och corona i församlingen*. Forskningsrapporter från Institutet för Pentekostala studier Nr 09.

Fransson, S. (2022b): Från organisation till nätverk – att möjliggöra för ideellt arbete. I Sandberg, A. (Red). *Nyckeln till Svenska kyrkan 2022*. Uppsala: Svenska kyrkan

Helgesson Kjellin, K (2016). *En bra plats att vara på – en antropologisk studie av mångfalsarbete och identitetsskapande inom Svenska kyrkan*. Skellefteå: Artos Academic

Hellqvist, K. & Sandberg, A. (2017). *En tid av möten – arbetet med asylsökande och nyanlända i Svenska kyrkans församlingar 2015–2016*. Uppsala: Svenska kyrkan

Holmberg, A. (2019). *Kyrka i nytt landskap – en studie av levd ecklesiologi i Svenska kyrkan*. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.

Idestrom, J. (2009). *Lokal kyrklig identitet: en studie av implicit ecklesiologi med exemplet Svenska kyrkan i Flemingsberg*. Skellefteå: Artos & Norma

Jenkins, K. & Andolina, M.W. (2016): From Motivation to Action: Connecting Students' Political Behaviour to the Rationale for Engagement. I C.A. Klostad (red): *New Advances in the Study of Civic Voluntarism: Resources, Engagement and Recruitment*. Pennsylvania: Temple University

Kyrkoordningen för Svenska kyrkan

<https://www.svenskakyrkan.se/kyrkoordningen#:~:text=Kyrkoordningen%20%C3%A4r%20Svenska%20kyrkans%20regulverk&text=Den%20ger%20ocks%C3%A5%20ledning%20f%C3%B6r,g%C3%A5ngen%20av%201999%20%C3%A5rs%20kyrkom%C3%B6te.,> besök 2025-06-02

Nahnfeldt, C. (2024). Existentiella allmänningar: Platser för samtal om tro, teologi och liv. I *Liv, tro och tolkning: En festskrift till Cristina Grenholm* (pp. 243-252). Uppsala universitet.

Papakostas, A. (2011). The rationalization of civil society. *Current Sociology*, 59(1), 5-23.

Thidevall, S. (2024). *Allt har sin tid: folkkyrka under omvandling: rapport 3 från SSKT:s projekt "Folkkyrka i minoritet*. Skellefteå: Artos

Thidevall, S. (2020). *Svenska kyrkan som minoritetskyrka: rapport 1 från projektet "Folkkyrka i minoritet"*. Skellefteå: Artos

Verba, S., Schlozman, K.L. & Brady, H.E. (1995). *Voice and equality: civic voluntarism in American politics*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Vogel, J., Amnå, E., Munck, I., & Häll, L. (2003). *Föreningslivet i Sverige: välfärd, socialt kapital, demokratiskola*. Rapport nr. 98. Stockholm: SCB.

von Essen, J. & Svedberg L. (red.)(2020). *Medborgerligt engagemang 1992–2019*. Stockholm: Ersta Sköndal Bräcke Högskola

Kapitel 3

Församlingarnas förändrade vardag: brottsutsattheten i Svenska kyrkan 2019–2024

Sara Fransson och Linnea Lundgren

En av de fundamentala pelarna i ett demokratiskt samhälle är religionsfriheten. Trots detta berättar trossamfunden i Sverige om en vardag präglad av olika typer av säkerhetsrisker i varierande grad – från systematiska hot och hat till konkreta våldshandlingar, men även en ständigt pågående kamp mot koppar-tjuvar och stölder i kyrkorum.¹

Denna övergripande problematik har under de senare åren gjort sig alltmer påmind. Inte minst har ämnet aktualiserats till följd av transnationella konflikter så som Koranbränningar, kriget i Ukraina och konfliktens eskalering i Mellanöstern.² Polarisering av samhällsdebatten visar också att frågor om religion, etnicitet och HBTQIA-frågor utgör de ämnen som löper störst risk att generera hot och hat mot civilsamhällets företrädare.³ Dessa förändringar sker i en kontext, där församlingarnas diakonala verksamhet fyller en viktig funktion i glappet mellan socialtjänstens lagstiftning och utsatta människors verklighet.⁴

1 Lundgren & Fransson 2025, s. 6–12

2 Lundgren & Fransson 2025, s. 68–72

3 Scaramuzzino & Scaramuzzino 2021

4 Leo Sandberg 2022, s. 411ff; Leo Sandberg 2023

Under våren 2025 publicerade därför Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) en omfattande nationell kartläggning av trossamfundens säkerhetsrisker och sårbarheter. Forskningsrapporten *Hot och risker i trossamfund*, visar att trossamfunden står inför många gemensamma utmaningar, men också på betydande variationer mellan olika samfund och geografiska kontexter. Särskilt markant blir skillnaden när det kommer till våldsutsatthet. Medan religiösa minoriteter så som judiska, muslimska men även delvis ortodoxa församlingar visar på en systematiskt återkommande utsatthet för våld kopplat till religion och etnicitet, återfinns Svenska kyrkans mest distinkta sårbarhet i församlingarnas öppenhet, framför allt i den diakonala verksamheten.⁵

I den här artikeln använder vi det ovannämnda insamlade materialet från myndighetsrapporten om brottsutsattheten i Svenska kyrkan 2024, och jämför hur Svenska kyrkans utsatthet har förändrats för tre olika typer av brott sedan 2019. Fokus ligger på utvecklingen under de senaste fem åren beträffande inbrott, hot om våld och faktiskt våld mot anställda på församlingsnivå. För andra trossamfund saknas den typen av jämförande material kring brottsutsatthet, vilket innebär att vi i den här artikeln enbart fokuserar på Svenska kyrkan.

Metod och material

År 2019 ställdes enstaka frågor till Svenska kyrkans kyrkoherdar om församlingarnas erfarenhet av brott under det året. Enkäten skickades ut från Svenska kyrkans nationella nivå. Frågorna behandlade församlingens erfarenheter av att ha varit utsatt för inbrott, hot om våld samt faktiskt våld i form av knuffar, slag eller sparkar under de då senaste 12 månaderna. Dessa tre brottskategorier som efterfrågades i enkäten är jämförbara med frågorna som ställdes även under 2024. Svarsfrekvensen för 2024 års studie var 52,4 procent. 2019 var svarsfrekvensen 51 procent.

5 Lundgren & Fransson 2025, s. 52–53

Detta material gör det möjligt att studera hur brottsutsattheten i Svenska kyrkan har förändrats under en femårsperiod. Enkät-svaren redovisas både på totalnivå och uppdelat efter Sveriges Kommuner och Regioners kommundetypindelning. Skillnader och likheter mellan grupper och över tid diskuteras i denna artikel enbart om de är statistiskt signifikanta på 95 procents säkerhetsnivå.

I kapitlet inkluderas även fritextsvar från kyrkoherdarna i 2024 års undersökning, som samlats in både i enkäten och från den fokusgrupp med anställda inom Svenska kyrkan som genomfördes inom ramen för arbetet med forskningsrapporten under hösten 2024.

Ökad förekomst av inbrott

Svenska kyrkan drabbas i hög utsträckning av det som kategoriseras som egendomsbrott. Inom denna breda brottskategori ryms såväl inbrott, som stölder, klotter, elektronisk och ekonomisk utsatthet. Nästintill alla församlingar utsattes för minst ett sådant brott under 2024, även när det cyberangrepp med efterföljande ekonomisk utpressning på Darknet som Svenska kyrkan utsattes för räknats bort.⁶ Att utsattheten för egendomsbrott är så pass omfattande kan förklaras av att Svenska kyrkan förvaltar ett stort antal byggnader, varav många sällan används.⁷ I församlingslokalerna bedrivs också en stor och öppen verksamhet. Omfattningen av verksamheten, där många människor rör sig obehindrat, skapar en ökad riskutsatthet för exempelvis stölder. Församlingslokalerna uppfattas därmed som relativt lätta mål på grund att lokalerna just är lättillgängliga för gärningspersonerna; tillfället gör helt enkelt tjuven.⁸ När vi jämför utvecklingen för inbrott över tid, framgår det av figur 1 att det har skett en tydlig ökning. Två tredjedelar av församlingarna har haft något inbrott under det senaste året (66 procent), jämfört med fyra av tio församlingar 2019 (41

6 Lundgren och Fransson 2025, s. 39–40

7 Ibid

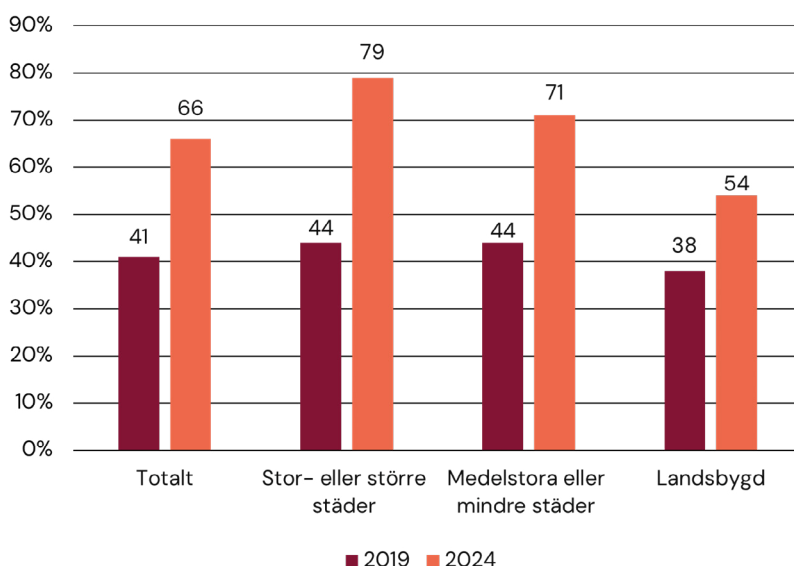
8 Ulmer & Scheitle 2020

procent). I den nationella kartläggningen som den här artikeln utgår ifrån, lyfter en kyrkoherde upp att upplevelsen är att den här typen av brottslighet ökar:

Människor har inte alls samma respekt för kyrkor och kyrkogårdar som för en generation sedan. Då stal man inte från en kyrka, vare sig inne i kyrkan eller utanför och man lät kyrkogårdar vara ifred. (Kyrkoherde, Svenska kyrkan)⁹

Ökningen har skett oberoende av var församlingarna finns i landet. Dock är ökningen mer markant i stadsmiljöer. År 2019 var det vanligare att inbrott skedde i stadsmiljöer än på landsbygden. Denna geografiska skillnad har år 2024 ökat.

Figur 1. Församlingarna har haft inbrott minst en gång under 2019 respektive 2024. Procent.

Källa: Svenska kyrkans årliga enkät till kyrkoherdar 2019 respektive nationell kartläggning av trossamfundens utsatthet 2024.

9 Holmberg 2019, s.100

Från hot till fysiskt våld

I den nationella kartläggningen framgår hur majoriteten av brotten som sker i församlingskontexter aldrig kommer till polisväsendets kännedom.¹⁰ Beträffande oviljan att polisanmäla brott inom just Svenska kyrkan, är det i huvudsak hot som riktar mot anställda i församlingen som lyfts upp som svårare att anmäla än egendomsbrotten. Detta utifrån att det ofta finns en relation till gärningspersonen som framför hoten, där betoning på förlåtelse och försoning i kombination med att det ändå upplevs som meningslöst utgör några av huvudmotiven till att avstå.¹¹ Egendomsbrotten behöver på ett annat sätt polisanmälas för att församlingarna ska få ut försäkringspengarna, även om de inte klaras upp.¹²

I forskningen görs en tydlig skillnad mellan den kategori till vilket inbrott hör, nämligen egendomsbrott, och kategorin våldsbrott. Medan egendomsbrott riktar sig i huvudsak mot föremål eller byggnader, är våldsbrott snarare riktade mot människor i form av verbala eller skriftliga hot samt fysiskt våld.

Begreppet ”våldsspiral” är välkänt inom både samhällsdebatten och i forskningssammanhang. Begreppet används för att beskriva hur hotfulla beteenden både i verbal och mer subtil form, över tid riskerar att eskalera till faktiskt fysiskt våld. Detta mönster återfinns inom såväl våld i nära relationer, som mellan samhällsgrupper och i internationella konflikter.¹³ I Svenska kyrkan finns det ett flertal exempel som lyfts upp i det kvalitativa materialet rörande just sådana våldsspiraler. Framförallt handlar det om hur enskilda hot från individer successivt övergått till stalkning, eller andra typer av återkommande gränsöverskridande beteenden:

¹⁰ Lundgren & Fransson 2025, s. 83

¹¹ Lundgren & Fransson 2025, s. 86–87

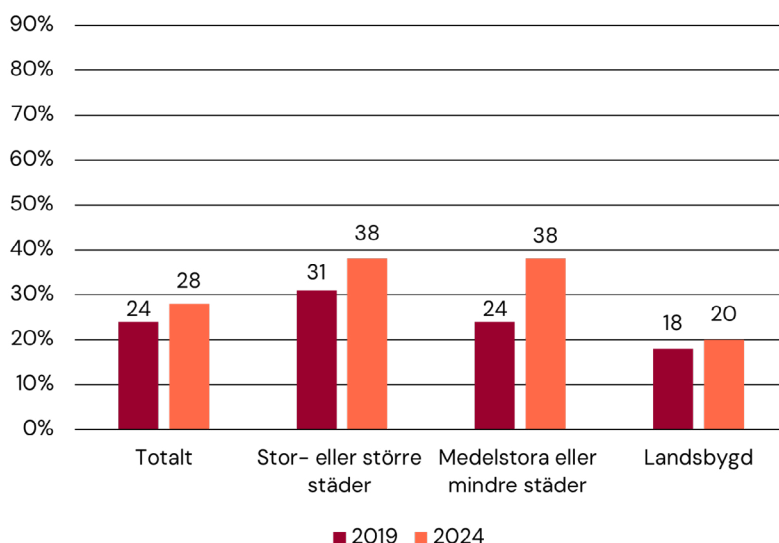
¹² Ibid

¹³ Aldarondo 1996; Sabri et al. 2014; Glasl, 1982, 1999

*Vi har en mycket välkänd kvinna i staden som är hotfull mot företrädare för församlingen, speciellt präster och diakoner... Men vi har fått jobba med personlarm och byggt om entréer osv.
(Kyrkoherde, Svenska kyrkan)*

Det här perspektivet kring en något eskalerande våldsspiral, syns delvis också i statistiken. Under 2019 var hot om våld vanligast bland församlingar i stor- och större städer, men under 2024 framträder ett mönster där det blivit lika utbrett bland församlingarna i medelstora och mindre städer. Det finns inte någon signifikant ökning av hotfulla incidenter bland landsbygdsförsamlingar under uppföljningsperioden.

Figur 2. Hot om våld har riktat mot anställd minst en gång under 2019 respektive 2024. Procent.

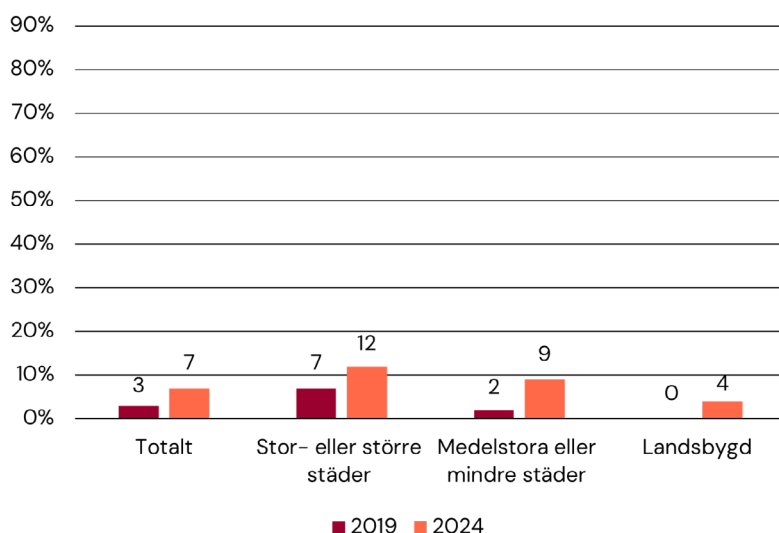

Källa: Svenska kyrkans årliga enkät till kyrkoherdar 2019 respektive nationell kartläggning av trossamfundens utsatthet 2024.

Resonemangen kring en intensifierad våldsspiral inom församlingsverksamheten, underbyggs också av den utveckling som framgår av figur 3. Även om fysiskt våld fortfarande är betydligt mindre vanligt än hot, helt i linje med antaganden om våldsspiralen, har andelen församlingar som angett att det skett

minst en fysisk våldsincident fördubblats under uppföljnings-tiden. Det är främst i medelstora och mindre städer som våldet har börjat förekomma i större utsträckning de senaste åren. Fysiskt våld i församlingsverksamheten var redan 2019 mer vanligt i stora- och större städer. Skillnaden mellan de två olika stadskontexterna existerar fortfarande, men har minskat betydligt mellan 2019 och 2024. Det innebär att det är en mer utbredd problematik avseende det fysiska våldet idag än år 2019.

Figur 3. Anställda utsatt för fysiskt våld (ex. knuffar, sparkar, slag) minst en gång under 2019 respektive 2024. Procent.

Källa: Svenska kyrkans årliga enkät till kyrkoherdar 2019 respektive nationell kartläggning av trossamfundens utsatthet 2024.

Det kvalitativa materialet visar att våldsutsattheten främst finns inom den diakonala verksamheten, särskilt i möten med människor i svåra livssituationer. Fokusgruppen beskriver exempelvis hur avslag gällande ekonomiskt stöd lett till konkreta våldsytttringar mot anställda.¹⁴ En kyrkoherde sammanfattar det i sitt öppna enkätsvar som att våld uppstår när ”männ-

14 Lundgren & Fransson 2025, s. 53

iskor söker sig hit på grund av besvikelser på kyrkan eller sociala problem." (Kyrkoherde, Svenska kyrkan). Från den nationella kartläggningen framgår också hur en annan kyrkoherde mer konkret formulerar våldet som:

De flesta incidenter är kopplade till människor som söker sig till kyrkan utifrån psykisk ohälsa. Därför arbetar vi med att ge medarbetare ökad kunskap kring lågaffektivt bemötande samt ta fram handlingsplaner kopplat till extra utsatta situationer t.ex. ensamarbete. (Kyrkoherde, Svenska kyrkan)

Församlingarna lyfter genomgående fram ensamarbetet som en särskild riskfaktor för våldsutsattheten. Utöver det diakonala arbetet, återfinns även beskrivningar av våldsutsattheten under enskilda samtal, hembesök, bemötande av personer i andra typer av krissituationer utan kollegialt stöd eller vid öppning och stängning av kyrkorna. I fokusgruppen med anställda i Svenska kyrkan uttrycks oro för att den typ av ensamarbete som inte behöver vara ensamt, riskerar att öka när de ekonomiska resurserna minskar:

Vissa församlingar har så man inte får vara ensam. Då får man ställa in. Eller så kör man på som vanligt i andra församlingar. Hur blir det då framöver när det inte finns resurser att hålla igång parallella verksamheter i församlingshemmet just för att det alltid ska vara två som stänger kyrkan? (Företrädare, Svenska kyrkan)

Eftersom man i fokusgruppen befarar att ensamarbete kan komma att bli vanligare när församlingarnas ekonomiska resurser bli mindre, är det än mer viktigt att förhålla sig till den typen av ökad sårbarhet i församlingslivet.

Samtidigt betonas även här betydelsen av det lågaffektiva bemötandet i de konkreta våldssituationerna och att som anställd ha en beredskap. En av fokusgruppsdeltagarna berättar om hur denne som tidigare var vaktmästare i en storstadsförsamling just alltid var på sin vakt och att våldsincidenterna enbart kunde hanteras genom att

...försöka vara vänlig och trygg. Jag lyckades inte alltid... men vi måste försöka utveckla detta med trygghet och inkludering även för dem som vi har svårt för (Företrädare, Svenska kyrkan).

Församlingarnas förebyggande rutiner

Som respondenterna själva lyfter upp i relation till den ökade utsattheten, finns det i många församlingar ett arbete med att ta fram rutiner och handlingsplaner för att förebygga den här typen av hot och våld. Så ser det dock inte ut överallt.

Frågan om förebyggande rutiner inkluderades inte i 2019 års undersökning, men under år 2024 angav nästan var femte församling, 17 procent, att de inte hade några rutiner för att förebygga våldet. Ytterligare en dryg femtedel, 20 procent, av församlingarna som visserligen hade rutiner eller någon form av handlingsplan, angav att det som finns är otillräckligt givet den situation de står i.

Figur 4. Församlingen saknar förebyggande rutiner för att hantera hot eller hat 2024. Procent.

Källa: Nationell kartläggning av trossamfundens utsatthet 2024.

I fokusgruppen lyfts just församlingens vardagliga problematik upp som ett område där det förebyggande säkerhetstänket inte har kommit lika långt som vid andra typer av vanliga, men inte vardagliga aktiviteter som sker i församlingen:

... när man pratar om säkerhet och så. Så tänker man ju ofta kring arrangemang eller resor... Men vi kanske måste börja tänka mer på säkerhetsrisker i vardagen. Vi ska inte glömma bort att vi har en vardag där det också är anställda som utsätts för risker och där tänker jag också att det är ju även för de som deltar (Företrädare, Svenska kyrkan)

Utifrån en närmare analys kring församlingarnas implementering av förebyggande rutiner för att hantera hot och hat, överensstämmer mönstret med den faktiska brottsutsattheten. Redan år 2019 framkom att församlingar i större städer var mer utsatta för både hot och fysiskt våld. Det är också i dessa områden som den största andelen församlingar uppger att de har förebyggande rutiner i form av exempelvis handlingsplaner. Jämfört med församlingarna i medelstora och mindre städer uttrycker församlingarna i de större städerna även att de är mer tillfredsställda med att deras rutiner är tillräckliga för att kunna hantera de situationer som uppstår.

I just de medelstora och mindre städerna har den största ökningen av inbrott, hot och våld skett under uppföljningsperioden. Här är förekomsten av förebyggande rutiner nästan lika vanligt förekommande som i större städer. Dock anser kyrkoherdarna i dessa kontexter att de i högre utsträckning upplever att rutinerna är otillräckliga för att hantera de hotfulla situationer som uppstår. Mer specifikt anger lite mer än var tredje församling i dessa miljöer (34 procent) att rutinerna brister, jämfört med var fjärde församling i större städer (25 procent). På landsbygden, där förekomsten av hot och våld är betydligt lägre, är även förekomsten av förebyggande rutiner mindre utbredd. Samtidigt anser majoriteten av kyrkoherdarna på landet att om de väl har rutiner, så är dessa tillräckliga för deras behov.

Materialet från 2024 års undersökning visar att de församlingar i medelstora eller mindre städer, som anger att de upplever att rutinerna är otillräckliga, också är de som utsätts för mer kontinuerligt återkommande våldsbrott. Medan församlingar i större städer visserligen är mer brottsutsatta totalt sett,¹⁵ har detta varit ett mer långvarigt vardagsfenomen. Det har mest troligt gett dem mer tid att utveckla mer effektivt förebyggande rutiner och strategier i förhållande till hur vardagen ter sig, vilket också gör kyrkoherden tryggare i att rutinerna håller.

I landsbygdsförsamlingarna, där inga större förändringar kring våldsbrott har skett under de senaste fem åren, upplevs behovet av förebyggande rutiner arbete inte som lika akut. De våldshändelser som förekommer i dessa miljöer är oftast enstaka incidenter snarare än återkommande problem, vilket medför att det förebyggande arbetet inte upplevs lika angeläget eller lika bristfälligt.

Slutsats och sammanfattning

Det här kapitlet visar hur brottsutsattheten beträffande inbrott, hot om våld och faktiskt våld ökat i Svenska kyrkan mellan åren 2019 och 2024. I den nationella kartläggningen kring trosamfundens säkerhetssituation, diskuteras Svenska kyrkans öppenhet som en paradox. Samtidigt som det är samfundets styrka, är det också i den öppna verksamheten som flest brott uppstår och blir samfundets största sårbarhet. Inte minst blir det sårbart i relation till det diakonala arbetet och vid det ensamarbetet generellt sett.¹⁶

¹⁵ Lundgren och Fransson 2025, s. 64–65

¹⁶ Lundgren och Fransson 2025, s. 100–102

Det finns ett tydligt mönster där inbrott ökar över hela landet oberoende av var församlingen finns. Ökningen av hot och konkreta våldssituationer visar en mer komplex förändring. Det som år 2019 i huvudsak var en våldsproblematik koncentrerad till församlingar i större städer, har nu blivit en alltmer påtaglig realitet även i medelstora och mindre städer.

En växelverkan framträder mellan församlingarnas långvariga utsatthet och deras attityder till utvecklingen av hållbara, förebyggande rutiner. Trots att data från 2019 saknas, indikerar det befintliga materialet att församlingar med längre erfarenhet av hot och våld i vardagen, generellt också arbetar med rutiner i det förebyggande arbetet. Storstadsförsamlingar som under längre tid konfronterats med hot och våld, har mest troligt upplevt det som nödvändigt att utveckla och förfina sina förebyggande strategier.

Det skulle då förklara varför dessa församlingar mer vanligen anger att de har rutiner som de bedömer vara tillräckliga för att hantera dessa utmaningar även när våldsbrotten ökar.

I kontrast till detta befinner sig församlingar i medelstora och mindre städer i en situation, där utsattheten ökat först under de senaste åren. Här har det förebyggande arbetet med rutiner inte hunnit utvecklas på motsvarande sätt. Kyrkoherdarna i dessa miljöer vittnar om att även om de har rutiner, så är dessa inte tillräckliga för att möta den förändrade verklighet de står inför. Detta skapar en särskilt sårbar situation där dessa församlingar riskerar att hamna i ett reaktivt snarare än proaktivt förhållningssätt till säkerhetsarbetet.

Detta kapitel visar att det har blivit ett delvis hårdare klimat att verka i som församling idag jämfört med för fem år sedan. Det är i samspelet mellan att värna öppenheten och samtidigt skydda de människor som verkar i kyrkan som framtida handlingsutrymme formas. Utvecklingen av förebyggande rutiner och strategier som är anpassade till de lokala förhållandena blir därför avgörande för att församlingarna ska kunna

fortsätta arbeta, utan att äventyra säkerheten för människor som vistas i församlingslokalerna, men ändå förbli öppna och tillgängliga.

Referenser

Aldarondo, E. (1996). Cessation and persistence of wife assault: A longitudinal analysis. *American Journal of Orthopsychiatry* 66:141.

Glasl, F. (1982). The process of conflict escalation and roles of third parties. I G. B. J. Bomers, G. & Peterson, R.B (Red). *Conflict management and industrial relations*. The Hague: Kluwer Nijhoff Publishing.

Glasl, F. (1999). *Confronting conflict. A first-aid kit for handling conflict*, Stroud: Hawthorne Press.

Leo Sandberg, E. (2022). Överflöd och brist – Matfattigdom i välfärdssamhället. I: A. Angelin & T. Hjort (red.) *Socialt arbete i förändring – utmaningar och villkor inom utbildning, forskning och praktik*. DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.180.c483>

Leo, Sandberg, E. (2023). Matbistånd från Svenska kyrkan. I Sandberg, A. (Red). *Nyckeln till Svenska kyrkan 2023*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Lundgren, L & Fransson, S (2025). *Hot och risker i trossamfund: En nationell kartläggning av lokala församlingars utsatthet och sårbarhet för brott och andra risker*. Myndigheten för Stöd till Trossamfund.

Sabri B, Renner L, Stockman JK, Mittal M & Decker MR (2014). Risk factors for severe intimate partner violence and violence-related injuries among women. *Women & Health* 54(4): 281–300.

Scaramuzzino, G. & Scaramuzzino, R. (2021). Hot, hat och kränkningar mot ledare. Politisk, rumslig och personlig kontroll av civilsamhället. *Socialvetenskaplig tidsskrift* 2021:1.

Ulmer, J.T., & Scheitle, C.P. (2020). Religious congregations and crime incidents: opportunity and bias. *Journal of Crime and Justice*. 43(2): 193-211.

Kapitel 4

Flytt, demografi, förtroende och AI – en resa mot 2040

Magdalena Widmark

I Sverige flyttar nästan 1,5 miljoner människor varje år, en omställning i livet som kan leda till nya kontakter och nya sammanhang. Svenska kyrkans undersökningar visar emellertid att den som är nyinflyttad eller har bott i en församling upp till tre år oftast har låga kunskaper om Svenska kyrkan och sin nya församling. De visar även att de som bott i samma församling i tio år endast har marginellt bättre kunskaper jämfört med de nyinflyttade. Den nyinflyttade gruppen består i hög grad av unga vuxna. En grupp med splittrat förtroende för Svenska kyrkan som sett mindre av församlingens kommunikation än andra grupper. De är dock ofta mer intresserade av att engagera sig ideellt för kyrkan än de som bott i församlingen en längre tid. Det större intresset för ideellt engagemang gäller även de flyttare som återvänder till sin hemförsamling.¹

1 Widmark, M. (2024) samt Mät din församling totalrapport (2024) och Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten 2024

Inom den kommande perioden fram till 2040 kommer

- andelen medlemmar i Svenska kyrkan att ha sjunkit under 40 procent av den svenska befolkningen.²
- dagens konfirmander och deras jämnåriga att ha gått igenom sin mest flyttintensiva tid i livet.
- befolkningsutvecklingen i Sverige stanna av och koncentration av befolkningen i storstäder och universitetsstäder att öka.³

Även om både urbanisering och medlemsminskning sker i ett ganska långsamt tempo, är den demografiska förändringen redan kännbar för många församlingar och kommuner. Samtidigt pågår en snabb omvandling av medie- och kommunikations-samhället som påverkar möjligheten att nå gruppen som flyttar redan idag. Osäkerheterna om hur det kommer att fungera 2040 är stora, men redan nu medför AI-genererad och AI-styrd kommunikation nya premisser för den som vill synliggöra och involvera människor i församlingens arbete. Det gäller såväl nya kommunikationsvägar med exempelvis ChatGPT och en nyhetsförmedling som är under stark omdaning.⁴

Det väcker frågor om hur församlingarnas kommunikation med de som flyttar i dag når fram, men också hur möjligheterna ser ut att nå gruppen som flyttar om 15 år. Hur ska de som då flyttar kunna upptäcka sin nya församling i ett alltmer komplext och AI-dominerat kommunikationslandskap? Vilket förtroende för Svenska kyrkan kommer de ha när de flyttar och vad innebär det för församlingens möjlighet att få deras uppmärksamhet och engagemang? Vilken förmåga har de att också motstå vilseledande information eller påverkanskampanjer som kan påverka bilden av församlingen negativt?⁵

2 Bromander, J. (2024) *Svenska kyrkans medlemmar 2023–2050*

3 SCB (2024) *Beräkningar av den framtida befolkningen i Sveriges län och kommuner 2024–2040*

4 Widmark, M. (2023) *Kommunikation med kyrkans framtid – kan man skicka brev till den som är under 30 år?*

5 Medieakademins förtroendebarmeter (2025)

Den här artikeln handlar om dem som flyttar och deras relation till Svenska kyrkan. Med utgångspunkt i *Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten 2024*⁶, undersökningen *Mät din församling*⁷ och SCB:s statistik med *Beräkningar av den framtida befolkningen i Sveriges län och kommuner 2024 – 2040*⁸ kommer jag att analysera på vilket sätt flytt kan vara en möjlighet att bygga synlighet, kunskap och relation med människor som går igenom en förändring i livet som i sin tur genererar en flytt. Jag kommer särskilt lyfta de nyinflyttades trosuppfattning och relation till Svenska kyrkan med fokus på deras förtroende, kommunikationsbeteenden och de utmaningar en AI-driven kommunikation ger.

Utöver fokus på gruppen nyinflyttade som helhet analyseras även frågan om en socialt hållbar kommunikation i relation till gruppen, det vill säga en kommunikation som främst tar hänsyn till människors utbildnings- och inkomstnivå.⁹ Respondenternas relation till Svenska kyrkan är kategoriserade i tre segment enligt följande definitioner:

-
- 6 Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten 2024. Urvalet nyinflyttade eller bött i församlingen upp till tre år omfattar 524 respondenter
 - 7 *Mät din församling totalrapport. (2024) Sist i artikeln finns en beskrivning av undersökningen*
 - 8 Statistiska centralbyråns publicerar årligen befolkningsframskrivningar för Sverige. i SCB:s Statistikdatabas finns även trenderna framskrivna fram till år 2070.
 - 9 Socialt hållbar kommunikation utgår från ett rättviseperspektiv i planering och utformning av kommunikationen och definieras som en kommunikation som tar hänsyn till människors sociala livssituation så som utbildningsnivå, boendeområden och inkomst. Widmark, M. (2024)

- **Gröna gruppen:** Personer med högt förtroende till Svenska kyrkan och som i hög grad tror på Gud eller en högre makt eller kraft.
- **Gula gruppen:** Personer med vagt förtroende för Svenska kyrkan och till sin tro – vet inte vad de ska tro på.
- **Röda gruppen:** Personer med lågt förtroende för Svenska kyrkan och tror inte på Gud eller på någon övernaturlig kraft.

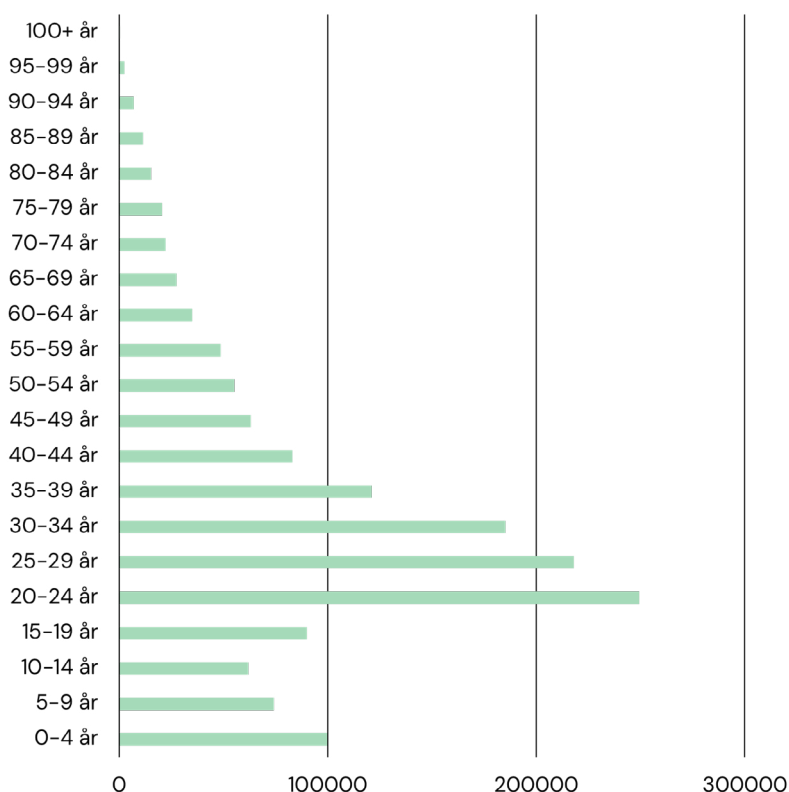
De tre segmenten omfattar både de som är medlemmar i Svenska kyrkan och de som inte är medlemmar.

Om flytt – att pröva invanda beteenden

En flytt från en bostad till en annan innebär någon form av nyorientering i livet – oavsett om du flyttar till ett nytt kvarter eller till en helt ny del av landet. Man kan ha flyttat ihop eller isär, ifrån eller till någon ny plats i livet. Vanligaste anledningen till flytt är flytt hemifrån, följt av flytt på grund av att man flyttar ihop med någon eller separation. Nästan hälften av dem som flyttar hemifrån bor också i ensamhushåll. Män i högre grad än kvinnor.¹⁰

Den allra högsta flyttintensiteten finns i åldersgruppen 20–29 år, oavsett om flytten sker inom samma kommun eller över kommungränsen. De står för ungefär en tredjedel av alla flyttar.

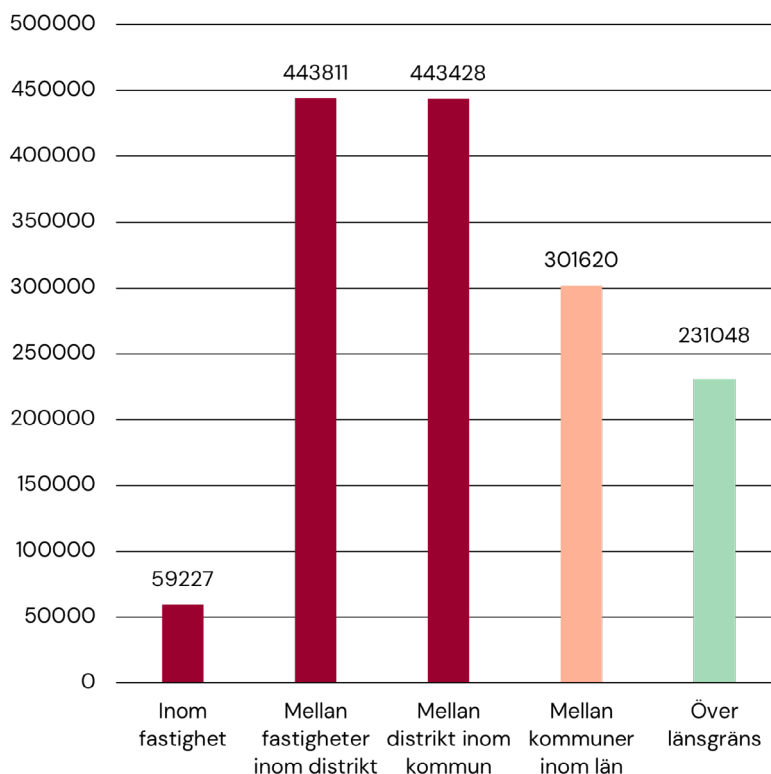
¹⁰ MUCF (2025) Hälften av männen bor ensamma efter att de flyttat hemifrån medan 37 procent av kvinnorna bor ensamma.

Figur 1: Antal flyttar per åldersgrupp

Den vanligaste flytten sker i åldern 20 – 24 år. Efter 35 års ålder flyttar människor i allt lägre grad enligt statistik från SCB.

Enligt Statistiska Centralbyrån sker den vanligaste flytten inom samma kommun och det finns tydliga åldersmönster när det gäller flyttmönstret i Sverige. En typ av flytt inom församlingsgränsen som vanligtvis inte uppmärksammas av Svenska kyrkan lokalt, men däremot av det lokala gymmet, matbutiken och andra samhällstjänster. I åldersgruppen 19–24 år återfinns också den största gruppen långväga flyttningar. De flyttar över länsgränser för utbildning och det första jobbet.

Figur 2: Antal inrikes flyttar efter typ 2004

De allra flesta flyttarna sker inom en och samma kommun. Flytt inom en kommun domineras av åldersgruppen 25–35 år (familjeetableringsfasen). Flytt över länsgränser domineras av unga vuxna 19–24 år (utbildningsrelaterade flyttar)
Källa: SCB

Barnfamiljer med barn 0–10 år och föräldrar i åldern 25–40 år står för de 65 procent av alla flyttar inom Sverige. Denna grupp är också överrepresenterad i fråga om flytt inom kommuner samt flytt inom samma län.¹¹ I gruppen 55 år och äldre finns den lägsta flyttbenägenheten och SCB lyfter inte fram något åldersspecifikt flyttmönster.

¹¹ SCB (2025)

Oavsett ålder på den som flyttar är flytten hemifrån eller till en ny plats en viktig förändring i en människas liv. En förändring som ger möjlighet till nya relationer och nya sammanhang. Vid livsförändringar tenderar människor att vara särskilt öppna för nya möjligheter. Enligt Verplanken och Woods hypotes om vanebrytning finns det ett fönster på 3–6 månader för den som vill inspirera till nya vanor och beteenden.¹² Människor anses också vara mer benägna att svara positivt på inbjudningar till nya sociala sammanhang och att ompröva livsval. De kan också vara mer existentiellt meningssökande till följd av en förändring i livet som i hög grad påverkar dem.¹³ En flytt kan också innebära att medlemskapet i Svenska kyrkan prövas, men innebär inte med nödvändighet att det sker ett utträde.¹⁴ Jämfört med personer som bott i en församling under en längre tid anger emellertid nyinflyttade i högre grad att det är sannolikt att de kommer att gå ur Svenska kyrkan inom ett år.¹⁵

Under den kommande 15-årsperioden kommer gruppen som flyttar vara en hett eftertraktad grupp på arbetsmarknaden enligt Statistiska centralbyråns och Sveriges kommuner och regioners prognoser. I Sverige kommer fler än hälften av alla kommuner ha en krympande befolkning med allt färre barnfamiljer.¹⁶ Det kommer att medföra en allt större konkurrens om befolkningen där den flyttbenägna gruppen är eftertraktad som arbetskraft för lokal samhällsutveckling och för att upprätthålla viktiga samhällstjänster – i synnerhet tjänster för den äldre befolkningen.¹⁷

12 Verplanken, B., & Wood, W. (2006) Habit Discontinuity-hypotesen, eller Hypotesen om vanebrytning

13 Department for Transport UK (2025)

14 Babajan, T (2020)

15 Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten 2024. Analys av frågan "Hur sannolikt är det att du är kvar i Svenska kyrkan om ett år" urval inflyttad 0–3 år.

16 SCB (2024) Antalet barn per familj spås inte minska, utan det är fler som inte alls skaffar barn av olika skäl.

17 SCB (2024) samt SKR (2023)

Den demografiska förändring i Sverige – de som flyttar runt eller flyttar hem

De kommande 15 åren beräknas Stockholms läns befolkning öka med drygt sju procent, motsvarande 177 000 invånare. Uppsala län ökar med 56 000 invånare, knappt 14 procent. Fram till år 2040 beräknas också den största befolkningsminskningen att ske i Västernorrlands och Norrbottens län som tappar runt sju procent av sin befolkning jämfört med idag.¹⁸ I de län dit många flyttar finns en övervikt av unga som flyttar för jobb och studier bland inflyttarna medan de som söker sig till utflyttningslänen i hög grad består av återvändare. I den senare gruppen finns många som flyttar tillbaka till sin hemkommun i samband med pension eller arbete för att komma närmre äldre släktingar eller sin hemtrakt.

De demografiska förändringarna kommer att prägla både Sverige som helhet och de lokala förutsättningarna på olika sätt. Tillsammans med minskad invandring och minskat barnafödande kommer flyttmönstret enligt SCB vara en av de demografiska förändringar som påverkar lokalsamhället allra mest. De sjunkande födelsetalen märks redan genom att kommuner tvingas varsla personal inom förskola och skola. Enligt Sveriges Kommuner och Regioner står de flesta, men inte alla, kommuner inför minskade barngrupper, en åldrande befolkning, integrationsutmaningar och rekryteringssvårigheter till samhällsbärande tjänster.¹⁹

För många församlingar är det ideella engagemanget redan en viktig pusselbit i ett levande församlingsliv. Det gäller både församlingen som avfolkas och den med växtvärk, liksom den som ligger i ett etniskt blandat område. Hos församlingarna som ingår i nätverket *Framtiden bor hos oss* är låga medlemstal och behov av samverkan och ideella medarbetare en realitet för att bära församlingslivet och de samhällsuppdrag som kyrkan

18 SCB (2024) samt SKR (2023)

19 SKR (2023)

har.²⁰ För andra kommer låga medlemstal vara en realitet 2040. De förändrade förhållanden som det innebär att vara en kyrka i minoritet, såväl i storstad som glesbygd, medför att församlingarna likt dem i nätverket behöver fundera över identitet, former för gemenskap och delaktighet.²¹ En gemenskap och delaktighet både för dem som bott länge i församlingen och de som nyligen flyttat in eller byter kvarter. För att kunna skapa engagemang och gemenskap behövs också ett förtroende i alla grupper i samhället. De 15-åringar som växer upp nu lever med spänningar mellan stad och land, skillnader i utbildningsnivå mellan män och kvinnor och olika syn på vad som ger förutsättningar för ett gott samhälle.²²

Nyinflyttades relation till Svenska kyrkan

Människor som flyttar befinner sig i olika livssituationer och med olika erfarenhet och med varierande förtroende för Svenska kyrkan. De som flyttar kan delas in i två huvudgrupper. De unga vuxna som är nyinflyttade för vilken församlingen är ny och återvändare som bott i församlingen tidigare i livet.

De unga vuxna som flyttar mest är heterogen på många sätt, men har som grupp mött kyrkan i lägre grad än tidigare generationer och har lägre förtroende för kyrkan än äldre. De är i lägre grad medlemmar i Svenska kyrkan, i lägre grad döpta och en minoritet, en av fyra i gruppen 15–29 år, upplever att kyrkan är relevant för dem. Samtidigt kommer den grupp som i dag i högst grad har en tro på Gud eller högre kraft, starkast relation till sin församling, högst kunskap och högst förtroende för Svenska kyrkan kanske att fylla 100 år 2040.²³ Det innebär att dagens 15-åringar kommer att flytta hemifrån i en tid där många äldre med en tro och stark relation till kyrkan har eller kommer att ha lämnat jordelivet.

20 Nätverket "Framtiden bor hos oss" består av församlingar/pastorat i mångkulturella och mångreligiösa områden i Malmö, Skövde, Eskilstuna, Karlstad, Linköping, m.fl. <http://svenskakyrkan.se/framtidenborhososs>

21 Holmberg, A. (2019)

22 Holmberg, S. et al (2023) Kvinnor och män röstar alltmer olika i riksdagsvalen

23 Svenska kyrkans enkät till allmänheten 2024

I gruppen återflyttare och hos var tredje i åldern 50 + år upplevs kyrkan i högre grad vara relevant. Var fjärde i gruppen nyinflyttade under 30 år.²⁴ Vad som utgör relevans och drivkraft till medlemskap varierar i de olika åldersgrupperna. Det påverkar också vad som kan lyftas fram i kommunikationen med de olika åldersgrupperna i samband med flytt för att bejaka det som främst ligger dem varmast om hjärtat.

Figur 3 Viktigaste skälen till medlemskap i Svenska kyrkan och utträdesbenägenhet per åldersgrupp

Ålder	Svenska kyrkan har en viktig funktion i samhället	Jag är medlem för att stötta ett viktigt kulturarv	Svenska kyrkan står för viktiga traditioner	Inte eller inte alls troligt att jag är medlem om ett år	Ganska eller mycket troligt kvar som medlem om ett år
15–29	52 %	43 %	43 %	9 %	87 %
30–39	70 %	63 %	59 %	5 %	93 %
40–49	72 %	60 %	62 %	4 %	92 %
50+	72 %	67 %	62 %	2 %	96 %

Enligt Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten 2024 är uppfattningen att kyrkan fyller en viktig roll i samhället den viktigaste skälet till att vara medlem i Svenska kyrkan. Detta mönster går igen i alla åldersgrupper.

Uppfattningen att kyrkan fyller en viktig funktion i samhället är den övergripande viktigaste orsaken till att vara medlem i Svenska kyrkan. De som anger att kyrkan i hög eller mycket hög grad gör detta anger också i hög grad att det är angeläget med kyrkliga handlingar (63 %), vård av kyrkogårdar (58 %) och kyrkobyggnader (52 %) och kyrkan fyller en viktig funktion vid krisstöd vid katastrofer (45 %). Närmare 40 procent lyfter även kyrkans sociala arbete. Mät din församling visar också med frågan ”Vad är det mest angeläget att kyrkan gör” att det lokala kulturarvet och att vårda den lokala kyrkogården har allra starkast betydelse lokalt.²⁵ Traditioner blir viktigare med stigande ålder och är det starkaste skälet i 50+ gruppen. I under-

24 Mät din församling totalrapport (2024) Urval nyinflyttad 0–3 år 2023–2024

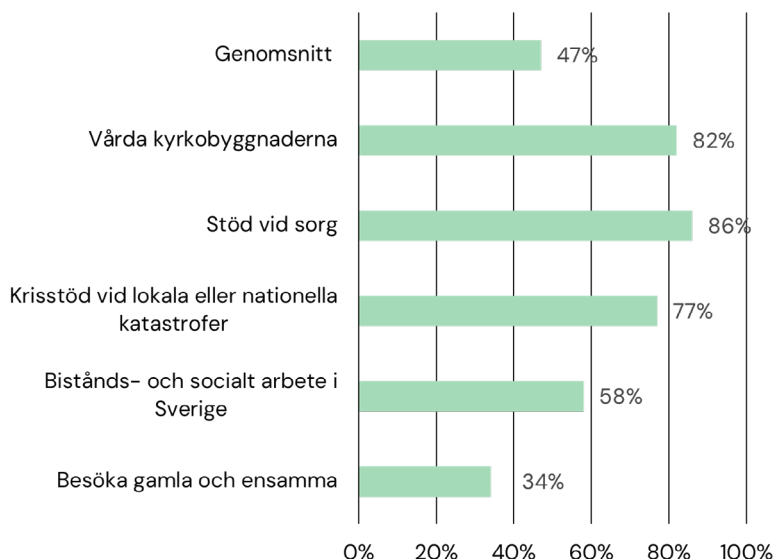
25 Mät din församling totalrapport (2024)

sökningen framgår också att tro som medlemsskäl ökar med stigande ålder, från 16 procent bland 15–29-åringar till 24 procent i gruppen över 50 år.

Stark koppling mellan kännedom, förtroende och samhällsnytta

I en analys av vad människor uppfattar vara Svenska kyrkans mest samhällsnyttiga verksamheter, framträder *vårda kyrkobyggnaderna, stöd vid sorg, krisstöd vid lokala och nationella katastrofer, bistånds- och socialt arbete i Sverige samt besöka gamla och ensamma* som de fem viktigaste områdena. Dessa områden är starkt sammankopplade med förtroendet för Svenska kyrkan. Det är också just inom dessa områden som kunskapsgapet är som störst mellan dem som har högst förtroende för kyrkan och de som har lägst. Det gäller oavsett om man är medlem eller inte. Den grupp som har lågt förtroende har inte bara låg kunskap inom *några* områden som handlar om vad Svenska kyrkan gör utan har genomgående lägre kunskap inom *alla* verksamhetsområden.

Figur 4: Urval – andelen hög kännedom om verksamheterna och högt förtroende

Svenska kyrkans attitydundersökning: De människor som har ett mycket högt förtroende för Svenska kyrkan anger också att de väl, eller mycket väl känner till dessa verksamheter. Det totala genomsnittliga förtroendet för Svenska kyrkan som helhet är 47 procent.

De människor som har ett mycket högt förtroende för Svenska kyrkan anger också att de väl, eller mycket väl känner till de verksamheter som de anger vara mest angelägna när det gäller verksamheter kopplade till samhällsnytta. När det gäller gruppen som är nyinflyttade i sin församling och de som återvänder till sin hembygd följer de samma mönster som allmänheten. Den enda skillnaden är att kännedomen generellt sätt är lägre ju yngre den nyinflyttade är. De låga kunskaperna gör det också svårare för de nyinflyttade att själva spontant se på vilket sätt de kan bidra med eget ideellt engagemang. Därför är kunskapshöjande kommunikation avgörande.

För den församling som vill bygga relation, engagemang och gemenskap i samband med det fönster som en flytt innebär är det viktigt att förstå olika gruppers förtroende för Svenska kyrkan och vilken roll som kyrkan har för dem. Som gudstjänstfirande församling, som huvudman för begravningsverk-

samheten, som bärare av det kyrkliga kulturarvet eller som samhällsaktör vid kris och civil beredskap. Den kunskapen är viktig i kommunikationen med alla grupper, oavsett om de är medlemmar eller inte.

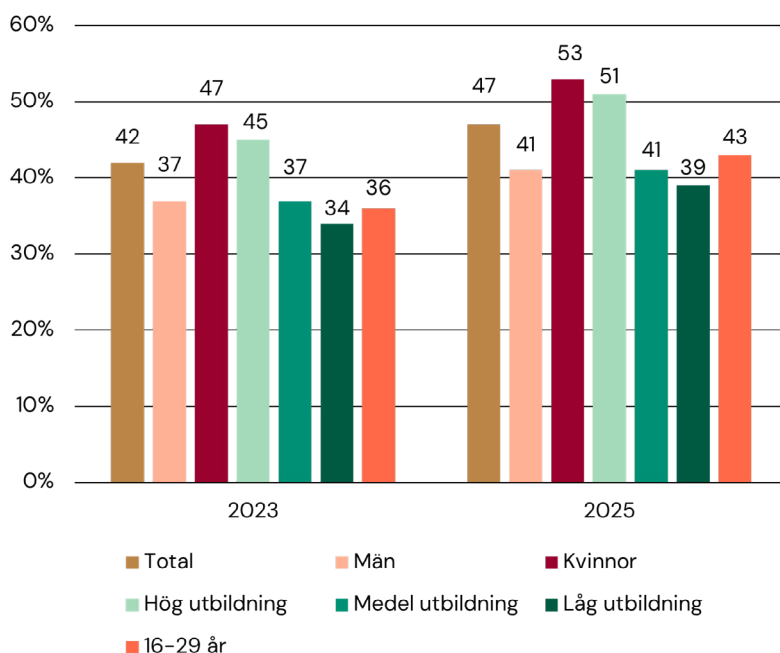
Som tidigare nämnts varierar förtroendet för Svenska kyrkan i olika grupper. De nyinflyttade har generellt sett ett lägre förtroende som kan kopplas samman med låga kunskaper och de äldre återflyttande har högre förtroende. Förtroendet som helhet för kyrkan har dock ökat de senaste åren. Svenska kyrkan fick 2025 den högsta noteringen i Medieakademiens förtroendebarometer sedan mätningarna startade. Andelen som har ett ganska eller mycket högt förtroende har under många år legat under 40 procent och förändringen från 42 till 47 procent mellan 2023 och 2025 års mätningar är statistiskt säkerställd. Förtroendet är emellertid inte lika högt i alla grupper. Män ligger lågt i förhållande till kvinnor, liksom lågutbildade jämfört med högutbildade samt unga jämfört med äldre.

Samma mönster finns även om man tittar på människors partisympati.²⁶ Den faktorn har också en hög inverkan på förtroendet för Svenska kyrkan men följer också vilken tillit dessa grupper har till olika nyhetsmedia samt för svenska staten och myndigheter.²⁷

26 Svenska kyrkans enkät till allmänheten 2024.

27 Widmark, M. (2022) samt Medieakademiens förtroendebarometer (2025)

Figur 5: Förtroendet för Svenska kyrkan, procentuell andel som har ganska eller mycket högt förtroende efter kön, utbildningsnivå och ålder.

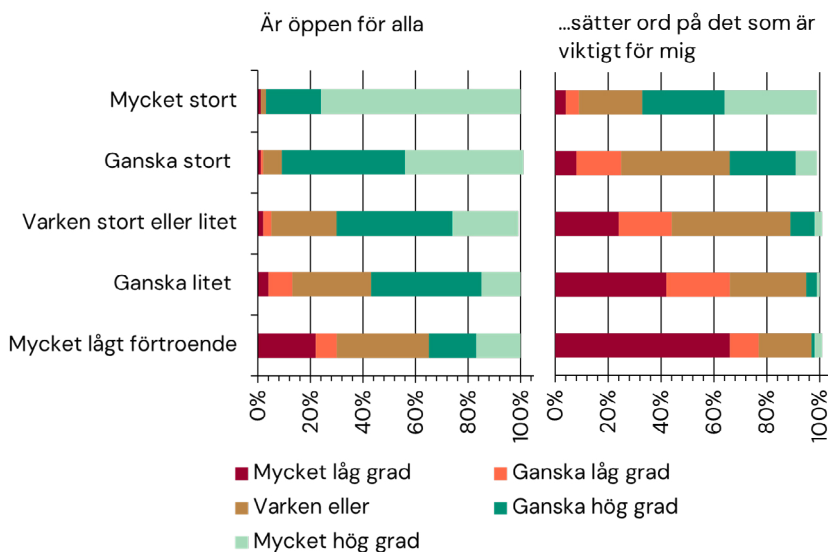

Medieakademiens förtroendebarmeter: Förtroendet för Svenska kyrkan har ökat under de senaste åren, men det finns tydliga skillnader mellan olika befolkningsgrupper indelade efter kön, utbildningsnivå och ålder.²⁸

Tillhörighet, gemenskap och relevans bygger inte bara på nytta utan också på att individen personligen känner sig välkommen och sedd. Förtroende för Svenska kyrkan har starka samband med att kyrkan upplevs vara *öppen för alla*, *sätter ord på det som är viktigt för mig* och att *kyrkan finns där vid viktiga livshändelser*. Dessa frågor är således viktiga att förmedla till de som flyttar in.

28 Medieakademiens förtroendebarmeter (2025)

Figur 6: Uppfattningen om svenska kyrkan i två frågor efter grad av förtroende

Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten 2024: Gruppen som har ett mycket stort förtroende upplever i hög grad att kyrkan är öppen för alla och sätter ord på det som är viktigt för dem.

Den som har mycket stort förtroende för Svenska kyrkan anger också i högst grad att kyrkan är öppen för alla och sätter ord på det som är viktigt för dem, medan de som har mycket lågt förtroende också i mycket låg grad upplever detta. Även uppfattningen huruvida “kyrkan finns där för mig när jag behöver” har ett starkt samband med graden av förtroende. Förtroende är ett komplext och mångdimensionellt centralt begrepp som handlar om tillit, kompetens, personlig trygghet, relevans och relation. Att höja kunskapen om kyrkans samhällsnytta kommer alltså att öka förtroendet men för att bygga gemenskap krävs också att människor upplever att kyrkan är öppen och finns där för dem när de behöver.

Det gäller inte minst unga som tror att kyrkan är bra för den som har en tro och kan kalla sig kristen.²⁹ För att öka förtroendet behöver också kommunikationen vara effektiv – ses och uppfattas som tillgänglig och ha en positiv påverkan

Hur tar nyinflyttade del av information?

Var söker de som flyttar sin information om vad som händer på den plats där de bor och vilken kommunikation har de sett från sin församling?

Gruppen som flyttar kan delas in i två huvudgrupper. De unga vuxna som är nyinflyttade för vilken församlingen är ny och återvändare som bott i församlingen tidigare i livet. De har olika kommunikationsbeteenden och använder olika kanaler för att ta reda på vad som händer där de bor. Båda grupperna använder sig främst av sociala medier och internet för att ta reda på vad som händer där de bor. Samtidigt använder de äldsta även den lokala tidningen vid sidan av och sociala medier. Män föredrar tidning i något högre grad medan kvinnor föredrar det digitala. Medierna är inte bara en plats för nyheter utan har också blivit en allt viktigare arena för unga människors kontakt med religiösa idéer och värderingar.³⁰

I gruppen återflyttare är lite mer än varannan person över 50 år. De flyttar främst från en större stad till ett mindre samhälle. Gruppen som helhet har relativt stor andel högutbildade och har en övervikt i den gröna gruppen, 58 procent.³¹ 40 procent har trots en övervikt av personer som tror på Gud, makt eller kraft, inte sett någon kommunikation alls från Svenska kyrkan de senaste 12 månaderna. Var femte har sett en församlingstidning och söker främst information i sociala medier för att

29 Novus (2024)

30 Lövheim & Bromander (2012)

31 Var fjärde tillhör den röda gruppen som inte har en tro och 17 procent hör till den gula gruppen som inte vet om det finns en Gud, makt eller kraft.

ta reda på vad som händer där de bor.³² När de själva söker information om Svenska kyrkan söker var femte efter musik/konserter, 13 procent efter aktiviteter i församlingen eller information om begravning. Av den kommunikation som gruppen uppfattar påverkades nära var femte i sin inställning till Svenska kyrkan positivt, runt var tionde tog kontakt med sin församling, fick ökad insikt i kyrkans roll i samhället och ökad insikt i värdet av medlemskapet. Drygt hälften, 55 procent, påverkades inte alls. Samtidigt anger sju procent att de sannolikt eller mycket sannolikt blir medlemmar i Svenska kyrkan om ett år.³³

Gruppen nyinflyttade utgörs främst av unga vuxna som flyttar för jobb och studier.³⁴ Den har låg erfarenhet av församlingsliv och de som har en svag relation till sin församling präglas av den gula gruppens förhållande till tro på Gud eller en högre makt och en självdiskvalificerande hållning i relation till Svenska kyrkan. De anger att kyrkan är öppen för den som kan kalla sig kristen samtidigt som de menar att de själva inte tror tillräckligt mycket eller är tillräckligt kristna för att låta döpa sina barn eller själva ta del av kyrkans verksamhet.³⁵

Varannan person i den unga gruppen har sett information från Svenska kyrkan det senaste året. Lite mer än var femte i sociala medier och 17 procent har sett information i sin brevlåda. Sex procent har sett församlingstidningen eller uppmärksammat Svenska kyrkan via Svensk Adressändring. En av tio unga vuxna har själva sökt information om Svenska kyrkan. Då letar de främst efter information om dop och begravning och i viss mån efter öppettider.

Sociala medier är också den främsta kanalen för att söka information om vad som händer där de bor och nyheter. Det gäller

32 Mät din församling (2024) Frågan: *Om du tänker generellt på nyheter eller information om vad som händer i närområdet där du bor: Var söker du information om vad som är på gång eller händer lokalt där du bor?*

33 Svenska kyrkans enkät till allmänheten 2024

34 SCB (2024)

35 Widmark, M. (2023) om självdiskvalificeraren sid 14 samt Bromander, J. (2024) *De små rörelsernas stora magnitud*

oavsett var i landet de befinner sig och vilken typ av utbildning de har. Sociala medier är emellertid inte en och samma kanal. TikTok, Snapchat och Instagram har olika demografiska premisser, men kvinnor använder flera olika kanaler för att söka information än män. Den lokala tidningen har en underordnad roll och tillgången till nyhetsmedia skiljer sig starkt mellan grupper med olika utbildningsnivå.³⁶

- Fyra av tio höginkomsttagare tar del av betalda samhällsnyheter på nätet, var tredje medelinkomsttagare och var fjärde låginkomsttagare.
- Sju av tio pensionärer, personer med högst grundskoleutbildning eller gymnasieutbildning samt låginkomsttagare uppger i högre utsträckning att de endast tar del av kostnadsfria samhällsnyheter.³⁷
- Det finns också vissa geografiska skillnader där villahushåll i högre grad tar del av den lokala tidningen och hemskickad reklam än de som bor i bostadsrätt och hyresrätt.

Samtidigt är det viktigt att finnas med i nyhetsflödet för att upplevas om aktuell oavsett om nyheterna ligger bakom en betalvägg eller inte. Men förtroendet för olika nyhetsaktörer är tämligen delat och inställningen till olika medier och var man tar del av nyheter har en stark korrelation med vad man röstade på i det senaste riksdagsvalet och en faktor att beakta i kommunikationen med gruppen.³⁸

Samma mönster gäller utbildningsnivå och samma grupper som i hög grad tar del av nyheter tar också del av kyrkans kommunikation. Sex av tio högutbildade har sett kommunikation från Svenska kyrkan medan fyra av tio vuxna i arbetsför ålder med gymnasieutbildning har sett något.

36 Mät din församling totalrapport (2024)

37 Internetstiftelsen: Svenskarna och internet (2024)

38 Medieakademiens förtroendebarmeter (2025)

Den kommunikation man har sett och dess effekt

Även om återflyttare och de som är helt nya i sin församling har sett någon kommunikation så betyder det emellertid inte alltid att kommunikationen har haft den effekt som avsändaren önskat sig.

Figur 7: Hur påverkade informationen från Svenska kyrkan dig?

Påverkan	15–29 år	30–39 år	40–49 år	50 + år
Den väckte nyfikenhet	18 %	17 %	11 %	8 %
Den påverkade min inställning till kyrkan positivt	22 %	17 %	14 %	17 %
Jag tog kontakt	7 %	8 %	6 %	2 %
Jag fick ökad insikt i värdet av mitt medlemskap	9 %	7 %	2 %	8 %
Jag fick ökad insikt i kyrkans roll i samhället	14 %	12 %	12 %	16 %
Det påverkade mig inte	47 %	55 %	62 %	59 %
Den påverkade mig negativt	3 %	4 %	3 %	2 %

Enligt Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten 2024 har kommunikationen som helhet påverkat den yngre generationen positivt och väckt en nyfikenhet.

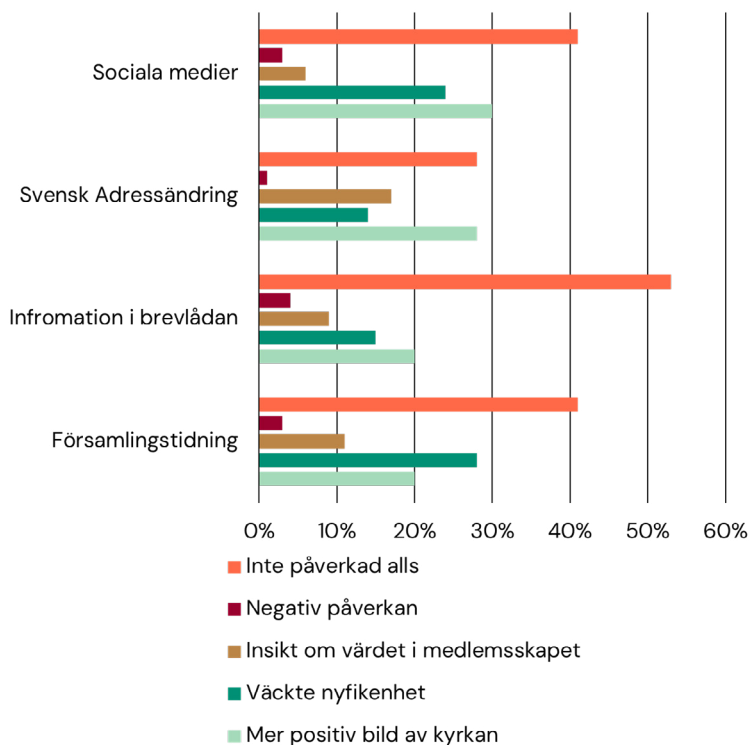
Sammantaget påverkas inte någon grupp i någon högre grad negativt av den kommunikation som de ser, snarare är gruppen som inte påverkas alls tämligen stor. Den grupp som påverkas mest positivt är den yngsta gruppen.³⁹ Lite mer än var femte, 22 procent, påverkades positivt av kommunikationen i sin inställning till Svenska kyrkan, sju procent tog kontakt med Svenska kyrkan, 14 procent fick ökad insikt i kyrkans roll i samhället och ökad insikt i värdet av medlemskapet. Knappt hälften, 47 procent påverkades inte alls.⁴⁰

Tittar man på olika former av kommunikation har de olika typ av påverkan. Informationen från Svensk Adressändring tar tydligt hänsyn till att du precis har flyttat, församlingstidningen har en bredare uppgift och är mest relevant i sammanhang där det inte finns någon annan lokal nyhetsbevakning. Vad man uppfattat att man fått i brevlådan framgår dock inte av enkätundersökningen. För att undersöka de olika kommunikationskanalernas effekt bland ungdomar och unga vuxna har jag valt att vidga åldersspannet i gruppen till 15–34 år för att undvika ett urval med för få individer.

39 49 procent i gruppen nyinflyttade 15–29 år har sett någon kommunikation från Svenska kyrkan

40 Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten 2024. Även här är skillnaderna stora mellan grupper med olika partisympatier.

Figur 8: Kommunikationens påverkan per typ av kanal – åldern 15–35 år

Av dem som sett någon kommunikation i åldersgruppen 15–34 år har man främst fått en positiv bild av kyrkan i sociala medier och störst insikt om medlemskaps värde om man uppmärksammat kommunikation via Svensk Adressändring.

Sett till helheten har kommunikation med gruppen unga vuxna i åldern 15–35 störst positiv effekt när den är digital via sociala medier eller när det är kopplad till själva flytten, det vill säga den kommunikation från församlingen som förmedlas via Svensk Adressändring. Dessa kanaler har gett en positiv bild av kyrkan och i lägst grad påverkat negativt. Lägst effekt har kommunikation som kommit i brevlådan. Gruppen unga nyinflyttade får reklam från matbutiker, gym och olika typ av service i brevlådan om de så flyttar ett kvarter eller byter stad. För församlingarna är det viktigt att hitta en strategi för att kommunicera med nyinflyttade. Att just kommunikationen via

brevlådan uppfattas om mest negativt eller har mycket liten påverkan är ingen naturlag. Det handlar om innehåll och att kyrkan lyfter det som är viktigt för den som tar emot ett brev, vykort eller tidning.

Nu finns dock ett nytt verktyg som spelar en allt större roll i människors sökande av information - de AI-baserade chattarna som ChatGPT. ChatGPT lanserades 2022 och i dag, bara tre år senare, känner sju av tio svenskar till att verktyget finns. Var tredje person i Sverige använder det enligt Internetstiftelsen *Svenskarna och AI 2024*. Det finns dock en tydlig generationsklyfta när det gäller i vilken grad man använt AI-verktyg som ChatGPT det senaste året. Sju av tio i gruppen 12–19 år och sex av tio i gruppen 18–34 år har använt AI-verktyg som ChatGPT, medan motsvarande andel i gruppen 65–84 endast är cirka fem procent.

Internetstiftelsens studier visar att de yngre ser AI-verktyg som ChatGPT som en hjälp i sin vardag även om gruppen under 30 använder fortfarande använder Google för snabb faktasökning.⁴¹ Det påverkar också vilken kommunikation som de som flyttar tar del av och därmed även bilden av Svenska kyrkan. Detta är en ny utmaning i församlingarnas kommunikationsarbete där man behöver anpassa sig till de nya sätt att söka information som dagens 15-åringar kommer att använda när det är dags att flytta hemifrån och hitta sin tillvaro som vuxna.

Bilden av Svenska kyrkan – från Google till Chatbottar

Det har under lång tid pågått ett paradigmskifte inom kommunikation och mediekonsumtion. Utvecklingen drivs på av ekonomiska, teknologiska och ekologiska faktorer och omställningen går från brevlåda och papperstidning till digital kommunikation. Nyheterna konsumeras i många olika digitala kanaler och räkningarna hanteras på Kivra. En omställning som fortfarande pågår där Post Nord i Danmark i år slutade

41 Internetstiftelsen (2024) *Svenskarna och AI*

distribuera brev med hänsyn till att det är en olönsam affär. Samtidigt med detta genomgår mediesamhället ytterligare ett skifte, från Google sök och webbplatser till chattbaserade AI-tjänster och helhetslösningar i sociala medier, även om Google också har utvecklats för att behålla sin ställning.⁴² För att förstå hur kommunikationsarbetet kommer utvecklas behövs kunskap om hur AI-tjänsterna tränas på stora mängder data för att vara uppdaterade och relevanta. De hämtar information från stora webbplatser, forskningsrapporter, böcker, bloggar och inlägg. Flera mediehus har också slutit avtal med AI-leverantörer om att få träna på nyhetsmedia. I Sverige har Schibsted Media Group som bland annat äger Aftonbladet och Svenska Dagbladet slutit avtal med OpenAI som i sin tur äger ChatGPT. Det innebär att OpenAI i realtid kan använda deras nyhetsartiklar. Bonnier News som äger DN, Dagens Industri och Expressen har valt att avstå denna typ av avtal än så länge.⁴³

Den pågående teknikväxlingen medför både positiva och negativa konsekvenser för medier, journalistik och annat kommunikationsarbete. AI som arbetsverktyg kan både stärka journalistiken i arbete med research och produktion men också försvåra genom den bias som den AI-genererade informationen kan innehålla och som datahanteringen inte alltid redovisar.⁴⁴ Det kan i sin tur både påverka synligheten i kommunikationen och bilden av vad kyrkan är och gör och i värsta fall bidra till desinformation och därmed skada trovärdigheten allvarligt. Det finns flera faktorer som bidrar till att AI-system kan producera felaktig information om organisationer och varumärken, så kallade hallucinationer. Det kan bero på den snedvridning av informationen som uppstår när AI-systemet är tränat på data som bara beskriver vissa ideologiska, teologiska, historiska eller

42 Dagens Media (250512) Googles söktrafik på Apple-enheter minskar för första gången på 22 år. Ny Teknik (2500512)

43 Ute i världen finns många avtal mellan Open AI och nyhetsproducenter som Associated Press (AP) och mediehus i exempelvis USA, Storbritannien och Tyskland. Andra exempel på tidningar som genom sina mediehus har avtal är Financial Times och The Guardian i Storbritannien, Der Welt och Bild i Tyskland, The Wall Street Journal och New York Post i USA. Men även den globala nyhetsbyrån Associated Press (AP). I USA har The New York Times stämt OpenAI och Microsoft för upphovsrättsintrång.

44 Jaakkola, M. och Wiik, J. (2025)

kulturella perspektiv. Det ger också representationsproblem där vissa språk, kulturer och grupper är underrepresenterade i träningsdata. Ytterligare ett är den filtrering och rensning som sker. Då tas exempelvis det innehåll bort som bedöms vara skadligt eller inte passa modellens avsedda användning. Men det finns också rena faktafel. Tidningen Dagens media testade under våren 100 frågor på ChatGPT där Aftonbladet och Svenska Dagbladet var förinställda som informationskällor för de frågor som ställdes till verktyget. Nästan hälften av svaren blev fel.⁴⁵

Det finns redan idag en diskussion om hur konfirmander påverkas av det material som finns i sociala medier och vilka bilder av kristen tro som lyfts fram i chatbottar om det mesta av materialet är tränat på artiklar producerade utomlands.⁴⁶ Men omställningen påverkar också hur den som är nyinflyttad kan upptäcka sitt nya sammanhang.

Utvecklingen medför också stora möjligheter och riskerna med AI är i grunden inte nya, de har alltid funnits och det återstår för människor och lagstiftning att förstå och omfatta använda tekniken på rätt sätt. Morgondagens nyinflyttade ungdomar kommer i stor utsträckning ha använt chatt-verktygen under en lång tid redan innan de flyttar hemifrån. Kanske kommer chatverktygen då att automatiskt visa vilka källor som använts för de sammanfattningar som sökfrågor och uppgifter (promptarna) ger.

Sammanfattning

De som flyttar i dag gör det med olika förutsättningar, i olika livssituationer och har därmed olika behov. Enkelt sammanfattat är de som återflyttar ofta äldre, de som flyttar lite längre för jobb och studier unga vuxna och de som flyttar till någon av de större städernas kranskommuner ofta en barnfamilj. De

⁴⁵ Dagens Media (250527)

⁴⁶ Facebookinlägg: Maria Magdalena församling 5
Vi lovar tro & hopp – inte tvärsäkerhet

har olika högt förtroende för Svenska kyrkan och förtroendet hänger starkt samman med vilken utbildningsnivå och vilken kunskap om kyrkan man har. Om man upplever att kyrkan är *öppen för alla och finns där för mig* eller inte. Deras kommunikationsbeteenden och i vilken grad de konsumerar nyheter och uppmärksammar kommunikation från Svenska kyrkan varierar också i stor utsträckning mellan människor.

En stor del av flyttarna sker inom en och samma församling, men oavsett om det rör sig om en kort eller långväga flytt är den nyinflyttade mer öppen för engagemang i Svenska kyrkan än de som bott i på samma plats länge. Samtidigt visar *Mät din församling* att människor som bott i en församling längre än 3 år har marginellt bättre kunskaper om församlingen där de bor än den som är nyinflyttad. Att förbättra församlingsbornas kunskap om Svenska kyrkan är i stor utsträckning en kommunikationsfråga som hänger samman med församlingarnas förmåga till synlighet men också med förmågan att förmedla en kommunikation som upplevs relevant.

Kommunikationsarbetet kommer att behöva ställas om de närmaste 15 åren i takt med att den AI-chatbot-vana generationen blir äldre och flyttar hemifrån. Men chatbottar förmedlar redan nu den information vi förser dem med. Det kräver ett medvetet kommunikationsarbete där församlingarna delar mycket information om sig själva, synen på tro, liv, engagemang och hur man lokalt bidrar till ett gott samhälle. Det är en förutsättning för att människor ska kunna ha en aktiv roll i församllingslivet. Den som flyttar inom den närmaste 15-årsperioden kommer med stor sannolikhet inte att googla och inte heller få information via ett vykort – det kräver både nyfikenhet och ett utforskande förhållningssätt i församlingens kommunikation med nyinflyttade för att hälsa den som är ny i församlingen välkommen.

Referenser

Babajan, T (2020) *Medlemmars flyttmönster och utträden ur Svenska kyrkan – finns det samband?* I Sandberg, A. (red) *Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2020*. Uppsala: Svenska kyrkan

Bromander, J. (2024) *De små rörelsernas stora magnitud*. I Sandberg, A. (red) *Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2024*. Uppsala: Svenska kyrkan

Bromander, J. (2024) *Svenska kyrkans medlemmar 2023–2050*. Uppsala: Svenska kyrkan

Department for Transport UK (2025). *Moments of Change: Opportunities to influence behaviour*. London: UK Government Publishing.

Tillgänglig online: <https://www.gov.uk/government/publications/moments-of-change-opportunities-to-influence-behaviour>

Lövheim, M och Bromander, J (2012) - Religion som resurs? Existentiella frågor och värderingar i unga svenskers liv

Facht, U. och Falk, E. (2025) *MedieSverige*, Nordicom

Jaakkola, M. och Wiik, J. (2025) *AI-journalistik: Artificiell intelligens och algoritmer på redaktionen*, Studentlitteratur

Holmberg, A. (2019). *Kyrka i nytt landskap: en studie av levande ecklesiologi i Svenska kyrkan*. Artos & Norma bokförlag.

Holmberg, S. et al (2023) *Sveriges Televisions Vallokalsundersökningar 1991–2022 valanalys*.

Internetstiftelsen (2024) *Svenskarna och AI 2024*

Internetstiftelsen (2024) *Svenskarna och Internet*

Medieakademiens förtroendebarmeter, (2025) *Allmänhetens förtroende för institutioner, politiska partier, massmedier och företag.*

MUCF (2025) *Så tycker unga 2025 – Hälsa, fritid och framtid.*
Växjö: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Novus (2024) *Fokusgruppsundersökning om unga vuxna 16 – 30 år*
på uppdrag av Svenska kyrkan. Opublicerat arbetsmaterial

SCB (2024) *Den framtida befolkningen i Sveriges län och kommuner 2024–2040.* Statistiska centralbyrån. I SCB:s Statistikdatabas finns även trenderna framskrivna fram till år 2070.

SCB (2025) *Flyttningar i olika skeden av livet Inrikes omflyttningar under 2023 relaterat till demografiska händelser* Demografiska rapporter 2025:3

SKR (2023) *Vägval för framtiden 5 – En spaning mot år 2035.*
Sveriges kommuner och regioner.

Verplanken, B., och Wood, W. (2006) *Interventions to Break and Create Consumer Habits* Journal of Public Policy & Marketing.

Widmark, M. (2023) *Kommunikation med kyrkans framtid – kan man skicka brev till den som är under 30 år? Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi* 2023. Uppsala: Svenska kyrkan

Widmark, M. (2024) *Effektivitet, effekt och förtroende – grunder för hållbar kommunikation.* I Sandberg, A. (red) *Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2024.* Uppsala: Svenska kyrkan

Digitala artiklar

Dagens Media (250512) *Krig i techbranschen:*

”Jättarna slåss om vår data”

<https://www.dagensmedia.se/alla-nyheter/nyheter/krig-i-tech-branschen-jattarna-slass-om-var-data/#social>.

Dagens Media (250527) Schibsted testas: Nästan hälften av ChatGPT-svar fel

<https://www.dagensmedia.se/digitalt/tech/vi-testar-aftonbladet-och-svd-i-chat-gpt-mangder-av-faktafel-bortom-var-kontroll/>

Facebookinlägg: Maria Magdalena församling 250301

Vi lovar tro & hopp – inte tvärsäkerhet

Ny Teknik (250525) *”AI-smällen: Chat GPT tar marknadsandelar från Google”*

<https://www.nyteknik.se/tech/ai-smallen-chat-gpt-tar-marknadsandelar-fran-google/4359715/>

Schibstedt avtal med Open AI (2025)

<https://www.document.se/2025/02/schibsted-tecknar-avtal-med-openai-ersattning-till-journalister/>

The Batch (240508) *OpenAI licensierar Financial Times-arkivet i femte affären med stora nyhetsförlag*

<https://www.deeplearning.ai/the-batch/openai-licenses-financial-times-archive-in-fifth-deal-with-major-news-publishers/>

Undersökningar

Svenska kyrkans årliga enkät till allmänheten 2024

Undersökningen omfattar 4 982 respondenter i åldrarna 15 år och uppåt och innehåller frågor om tro, medlemskap, förtroende, ideellt engagemang och frågor om kommunikation.

Mät din församling totalrapport (2024)

En församlings/pastoratsundersökning i samarbete mellan Novus och Svenska kyrkan. Totalrapporten består av data från 2023–2024 från 40 församlingar och 20 000 respondenter.

Församlingar och pastorat egna lokala undersökningar enligt ett standardiserat formulär där egna exempel på verksamheter, lokaltidningar och mötesplatser förekommer.

Kapitel 5

Svenska kyrkans medlemmar 2023–2051

Jonas Bromander

Flera faktorer som rör Svenska kyrkan styrs i hög grad av demografin. Det handlar om ekonomin, men också om hur man ska organisera sig. Likaså är kyrkans demokrati en effekt av medlemskårens fördelning då valmanskåren består av just medlemmar 16 år och äldre. Därmed kan vi dra rimliga slutsatser om kyrkans framtida förutsättningar utifrån demografiska data. Strukturuomvandlingar, avgiftsintäkter, utjämningssystemets och demokratins utformning är exempel på några av de förändringar som kyrkan står i och inför. Som organisation har Svenska kyrkan alltså en lång rad utmaningar att hantera framöver. Att möta dessa utmaningar kräver högt satta mål, hårt arbete, bra strategier och goda beslutsunderlag. Men det krävs också realistiska bilder av hur framtiden kan komma att gestalta sig och vilka förutsättningar man har att förhålla sig till. Det mesta om framtiden vet vi väldigt lite om, men när det kommer till befolkningsstrukturer (det som ibland kallas demografi) är det möjligt att dra vissa slutsatser om framtiden. Detta görs med utgångspunkt från de fakta som finns om dagens befolkning. Vi vet hur många som i dag bor i Sverige inom respektive årskull och vi vet hur stora andelar i respektive årskull som brukar avlida. Likaså vet vi hur många barn som föds av kvinnor i olika åldersgrupper etc.

Med bland annat dessa basfakta blir det möjligt att göra prognoser för hur befolkningen sannolikt kommer att se ut om tio-tjugo-trettio år. Självklart bör man inte tolka siffrorna för ”bokstavligt”, men framskrivningarna ger ändå en rimlig och realistisk bild av riktningen. Samtidigt blir prognoserna allt mer osäkra ju längre tidshorisont de siktar på.

Svenska kyrkans medlemskår har historiskt i hög grad varit en spegling av befolkningen i sin helhet. Men successivt har den bilden kommit att förändras. Variationen kommer sig både av att befolkningen förändras genom migrationseffekter och medlemskåren påverkas av faktorer såsom dop, inträden och utträden. Dessa faktorer låter sig dock analyseras med hjälp av demografisk metod då de är starkt korrelerade med ålder och för in- och utträden även med kön. Inom respektive årskull varierar antalet medlemmar, avlidna medlemmar, ut- och inträdda medlemmar etc. Dopen, som i sin tur påverkar medlemstalet, är i hög grad en effekt av hur många som föds. Genom att kombinera kyrkans egna datauppgifter med allmänt välkända fakta om befolkningens struktur, har det varit möjligt att ta fram den prognosrapport du nu har framför dig.

År 1951 antogs lagen om religionsfrihet i Sverige, vilken trädde i kraft den 1 januari 1952.¹ Fram till dess var det inte möjligt att lämna Svenska kyrkan utan att samtidigt ansluta sig till ett annat godkänt trossamfund. Syftet med föreliggande text är att beskriva hur Svenska kyrkans medlemskår kan komma att utvecklas fram till år 2051, vilket markerar 100 år sedan religionsfrihetslagen infördes. Prognoserna täcker således det första seklet av fri religiös tillhörighet i Sverige.

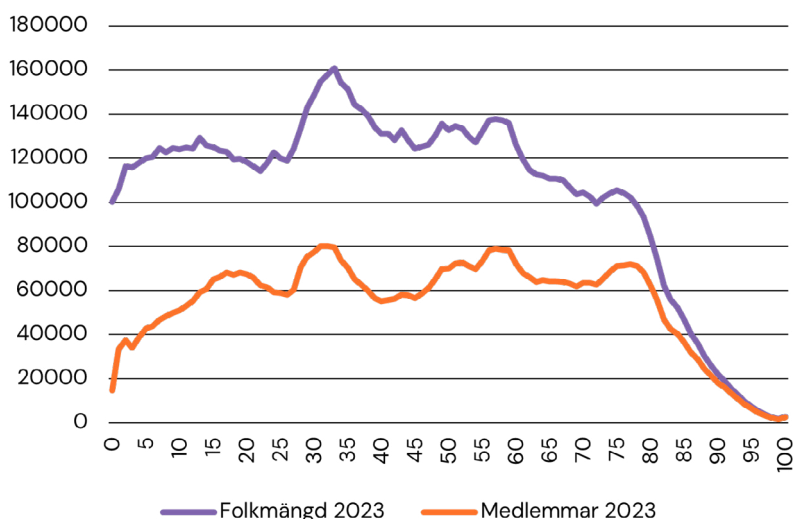
1 Religionsfrihetslag (1951:680) | Sveriges https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/religionsfrihetslag-1951680_sfs-1951-680/ riksdag

Den grundläggande principen för framskrivningarna

Den grundläggande principen för framskrivningarna är att varje årskull skrivs fram ett år i taget, för att sedan korrigeras för de komponenter som påverkar utvecklingen. Basåret är 2023, dvs det år som i analysen utgör de faktiska värdena. För åren 2024-2051 redovisas prognoser. Figur 1 visar befolknings- och medlemskurvan per ålder för 2023 och det är således de kurvorna som successivt korrigeras över tid. Befolkningskurvans utveckling baserar sig på Statistiska centralbyråns befolkningsframskrivningar. Befolkningsunderlaget och dess antagna utveckling utgör också grunden för delar av medlemsframskrivningen.

I Figur 1 är tydligt att de två kurvorna för folkmängd och medlemmar följer ett liknande mönster, även om de ligger på olika nivåer. Den största skillnaden syns bland de yngsta åldersgrupperna. Barnafödandet har varit ganska stabilt de senaste 20 åren, med en tydlig minskning de senaste två åren – men det syns inte i medlemskurvan. Däremot har antalet dop minskat under lång tid, vilket har gjort att medlemskurvan har börjat peka tydligt nedåt.

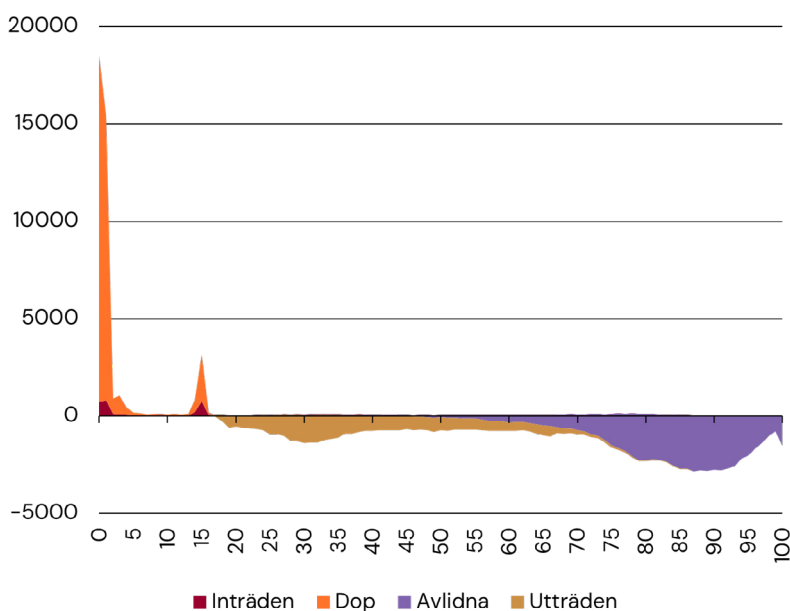
Figur 1: Befolknings- och medlemskurva per ålder 2023

Såväl i befolkning som bland medlemmarna framträder de tre stora kullar som föddes på 40-, 60- och 90-tal. Det är i dessa ålderssegment som Svenska kyrkan har som flest medlemmar. Vid prognostidens slut är 40-talisterna (med några undantag) avlidna, många av 60-talisterna gamla pensionärer och 90-talisterna börjar närma sig pensionen.

För en demografisk analys av medlemstalet i Svenska kyrkan behöver man initialt skapa förståelse kring hur förändringar av medlemstalen sker i respektive årskull. Skedde inga förändringar hade det räckt med att addera ett levnadsår per år till varje individ i respektive årskull.

Figur 2 anger för hela medlemskåren hur många individer som döpts, aktivt inträtt, aktivt utträtt och avlidit under 2023. De förändringskomponenter som utesluts är de som har med flyttat att göra. Såväl inrikes som utrikes. Inrikesflyttarna är inte relevanta på riksnivå då de summerar till noll. Flyttar man från ett ställe i Sverige till ett annat så påverkas inte medlemskapet i sig. Stiftens medlemsförändring drivs dock till olika del av flyttströmmarna vilket gör dem relevanta då medlems-talen prognostiseras per stift. Migrationseffekterna är både osäkra och relativt marginella och har därför inte alls tagits med i analysen annat än indirekt, då de spelar en viss roll i SCBs befolkningsprognos och självklart kan immigranter både inträda, döpas, utträda och avlida. Emigranter som folkbokförs utomlands förlorar sin stiftstillhörighet men kvarstår som medlemmar. Det rör sig om ca 10 000 individer per år enligt statistik fram till 2015 vilket är sista året uppgifterna finns i VisA-plattformen.

Figur 2: Förändringseffekter per ålder 2023

Dopen är i hög grad koncentrerade till människors första år i livet, samt i anslutning till konfirmandålder (15-åringar). Även inträden i övrigt är koncentrerade till dessa åldrar. Om än knappt synbart i diagrammet sker en del inträden också i högre åldrar.

Kyrkoutträdena, vilka tillsammans med de avlidna innebär att kyrkan förlorar medlemmar, sker främst i åldrarna 25-35 år, medan dödsfallen dominerar i de äldsta åldrarna. Figur 2 anger antal inom respektive årskull för respektive komponent. Det antalet utgör en andel av alla som var medlemmar 2022, dvs året innan 2023. Läger vi således till ovanstående utträden och avlidna till medlemstalen i Figur 1 och drar bort de döpta och de inträdda, landar vi på 2022 års medlemskurva. Detta utgör den grundläggande principen för hur prognosmodellen är framtagen. Men, från och med nu räknar vi framåt i stället för bakåt. Ett år i taget har räknats fram med utgångspunkt från hur stor andel av 2022 års medlemmar händelserna under 2023 har påverkat. I nästa avsnitt förklaras hur respektive förändringskomponent har konstruerats.

Nu har dock alla analyser gjorts på stiftsnivå, eftersom utträdesbenägenhet, dopsed och även dödlighet varierar mellan stiftet. Allt är också uppdelat på kön, eftersom män och kvinnor relaterar på olika sätt till det kyrkliga medlemstalet. Den nationella framskrivningen utgör summan av alla 13 stift. Ålder, stift och kön har alltså varit styrande för hur starka effekter medlemstalet påverkas med.

Förklaring av förändringsfaktorer

Som tidigare nämnts påverkas medlemskårens utveckling över tid av flera faktorer. Vissa av dessa faktorer är relativt förutsägbara, även om tidplanen kan vara osäker, medan andra är betydligt svårare att prognostisera. I en typisk befolkningsprognos beaktas dödlighet (mortalitet), födelsetal (nativitet) och folkomflyttningar. Dessa faktorer är också centrala vid en framskrivning av Svenska kyrkans medlemskårs storlek. För Svenska kyrkan är dock även dop, aktiva inträden och utträden viktiga komponenter. Samtliga förändringskomponenter har redovisats unikt för män respektive kvinnor, eftersom vi vet att flera av komponenterna varierar med kön.

Dödligheten påverkar antalet individer som förväntas avlida inom respektive årskull och kan variera beroende på faktorer som ålder, kön, hälsa och levnadsstandard. Under pandemin upplevde vi en viss överdödlighet, vilket förväntas leda till en underdödlighet under de kommande åren. Därför kommer framskrivningarna att baseras på dödligheten bland medlemmar 2023 i förhållande till kullarnas storlek 2022. Det finns dock anledning att kontinuerligt justera effekten av dödligheten. Å ena sidan kan man anta att pandemins effekter på dödligheten fortfarande har viss betydelse då flera relativt unga avled med Covid19 och därför inte kan avlida i äldre ålder. Å den andra sidan lever många allt längre, vilket gör att genomsnittsåldern successivt ökar.

Dödligheten beräknas på hur stor andel inom respektive årskull som under 2023 avled i förhållande till årskullens storlek 2022. Detta antal raderas från nästkommande års medlemmar hos alla som då är ett år äldre.

Dödligheten väntas öka i medlemskåren de närmaste 10 åren från ca 70 000 per år till ca 78 000 omkring 2034. Det beror på att medlemskåren i dag består av stora kullar i dryga 80-årsålder.

Födelsetal/doptal: Födelsetalen påverkar Svenska kyrkans medlemstal i det att de utgör basen för dem som döps. De allra flesta som döps enligt Svenska kyrkans ordning gör det upp till 4 års ålder. Det framgår av Figur 2. Även 14-15 åringar utgör en substantiellt stor dopålder. För dem rör det sig om dop i anslutning till konfirmation. Särskilt höga är talen det första levnadsåret då ca 18 procent av alla nyfödda i Sverige döps. Dessa utgör hela 45 procent av alla som döptes 2023.

I dag är dock födelsetalen historiskt låga och Statistiska centralbyrån antar att talen ska fortsätta ner och vända uppåt omkring år 2029. Eftersom framtiden i detta avseende är osäker blir också framtida doptal svårprognostiserade. Därtill har doptalen innan pandemin minskat kraftigare än nedgången i födelsetal. Under pandemin blev dopen ytterligare märkbart färre, beroende på deltagarrestriktioner. Efter det (2022) skedde en rekyl uppåt, vilken höll i sig även 2023.

Dopen utgör också en del av församlingarnas verksamhet som är möjlig att påverka. Prognosmodellen bygger på att Svenska kyrkan lyckas vidmakthålla dopnivån från 2023. En indikator som talar för att det är möjligt är konfirmandtalens ökning under senare år. Men det finns sannolikt skäl att justera dopeffekten över tid.

Dopframskrivningen beräknas utifrån andelen individer av samtliga födda i varje årskull som döptes under 2023. Denna andel appliceras sedan på de prognostiserade befolkningstalen från Statistiska centralbyrån (SCB) fram till 2051. Därmed är doptalen beroende av SCB:s prognoser för nativitet och befolkningsframskrivningar fram till 2051.²

Folkomflyttningar: Folkomflyttningar omfattar både immigration (inflyttning) och emigration (utflyttning), samt flyttar mellan kommuner och församlingar. För Svenska kyrkan har migrationseffekterna liten inverkan på medlemstalet och beaktas därför inte i prognoserna. Däremot påverkas stiftens olika beroende på hur medlemmarna flyttar mellan dem. Därför tar stiftsprognoserna hänsyn till flyttnettot. På nationell nivå är dessa förändringar dock ett nollsummespel och illustrerades därför inte i Figur 2. Folkomflyttningar kan ske oregelbundet och är delvis konjunkturkänsliga. De individer som främst flyttar mellan stiftet är i de yngre ålderssegmenten, särskilt unga vuxna som söker sig till utbildningsorter och nytt arbete. I takt med att färre unga har döpts och medlemstalen i lägre åldrar successivt sjunker, avtar också omflyttningarnas effekt på det totala medlemstalet. Eftersom det kan finnas viss variation i flyttmönstren mellan åren har ett genomsnitt av flyttnettot för åren 2021-2023 använts för framskrivningarna.

Folkomflyttningarna beräknas på hur stor andel av medlemmarna inom respektive årskull som i genomsnitt (2021-2023) har flyttat in i/ut ur stiftet. Den andelen används sedan för att beräkna nästkommande års flyttnetto.

Aktiva inträden: I takt med att allt fler människor inte längre tillhör Svenska kyrkan har de aktiva inträdena börjat utgöra en viktigare faktor för medlemsutvecklingen. Det finns helt enkelt fler icke-medlemmar som kan komma i fråga för inträde. Personer över 12 år som aktivt söker inträde i Svenska kyrkan benämns som "aktiva inträden". Somliga av dessa är döpta sedan tidigare, andra döps och ytterligare en grupp döps inte. I Kbok

² Folkmängd efter region, inrikes/utrikes född, ålder och kön. År 2024 – 2070. PxWeb

finns två kategorier av inträde. Antingen ”inträde via dop” eller också enbart ”inträde”. En central grupp i detta avseende är de 15-åringar som inte döpts som barn, men gör det i anslutning till sin konfirmation. Eftersom dopseden blivit successivt svagare samtidigt som nedgången i konfirmationsseden brutits förväntas allt fler ungdomar framöver att inträda i anslutning till sin konfirmation. De inträden som i Kbok benämns som ”inträde via dop” har i denna framskrivning beräknas i dopeffekten per ålder. Som inträde i detta sammanhang utgår vi från dem som under 2023 aktivt inträdde, utan att döpas. Det vill säga så som dessa registrerats i Kbok, nämligen som ”inträde”. Det förekommer i olika sammanhang lite olika typer av siffror i detta avseende. På kyrkans hemsida ”Svenska kyrkan i siffror” summeras alla ”inträde i anslutning till dop” och ”inträden” över 12 år till ett inträdesvärde. Det kan vara motiverat när man avser att redovisa en totalsumma av inflöde till Svenska kyrkan, men när syftet är en mer detaljerad analys är det angeläget att hålla isär storheterna och redovisa dem var för sig.

Inträden beräknas på hur stor andel inom respektive årskull som under 2023 inträdde av dem som var ickemedlemmar 2022 (Total folkmängd- medlemmar). Den andelen adderas till nästkommande års medlemstal per årskull + 1 år.

Aktiva utträden: Ända sedan religionsfrihetslagen infördes 1951 har det varit möjligt att stå utanför ett religiöst samfund i Sverige. Men det är först sedan relationsförändringen mellan Svenska kyrkan och staten (år 2000) som utträdestalen har blivit omfattande. De aktiva utträdena påverkas dock av flera externa faktorer, vilka gör dem svårprognostiserade. Dels drivs utträdena på vart fjärde år då det är kyrkoval, eftersom valet aktualiserar medlemskapet på ett sätt som motiverar somliga till utträde. Dessutom kan mediala händelser påverka utträdena, vilket inte minst blev ett faktum 2016.³ Den övergripande trenden är dock att utträdestalen successivt sjunker. Det beror å ena sidan på att allt färre människor numera är medlemmar, således kan inte lika många lämna kyrkan nu som tidigare. Å den andra sidan handlar det om att de mest utträdesbenägna

3 Bromander och Johnsson 2017

redan har lämnat Svenska kyrkan. Visserligen fyller det på med ytterligare utträdesbenägna i yngre åldrar. Men de som numera blir medlemmar som barn och längre fram i livet kan tänkas utträda har en på totalen starkare relation till Svenska kyrkan eftersom de blev medlemmar genom föräldrars val i nära anslutning till födsel. Många har också själva gjort ett aktivt val att döpas i anslutning till sin konfirmation. Deras relation till Svenska kyrkan kan därmed antas vara något starkare än för den stora grupp som tidigare blev medlemmar automatiskt genom födsel, som effekt av föräldrarnas i sin tur automatiska medlemskap i Svenska kyrkan. Innan 1996 föddes man in i Svenska kyrkan under förutsättning att en av föräldrarna var medlemmar. Dessa hade i sin tur blivit medlemmar på samma grund. Från och med 1996 är dopet medlemsgrundande.

Det är ett välkänt faktum att utträdena ökat under samtliga valår sedan 2001. För kyrkovalsår (2025, 2029, 2033 etc) har utträdeseffekten därför skruvats upp något. *Utträdeseffekten beräknas på hur stor andel inom respektive årskull som under 2023 har utträtt ur Svenska kyrkan i förhållande till antalet medlemmar året innan. Detta antal raderas från nästkommande års medlemmar hos alla som då blivit ett år äldre. Prognostiserade valår har utträdena uppgaderats med 20 procent för män och 15 procent för kvinnor.*

Eventuella felkällor: En medlemsframskrivning av detta slag utgör inte en förutsägelse om hur verkligheten kommer att bli. Det kan ske oförutsedda händelser som delvis eller helt förändrar bilden men det finns också inbyggda felaktigheter i de antaganden som modellen bygger på. I Kbok registreras allt som händer under ett år, i det här fallet 2023. I analysen relateras det till medlemskårens storlek 2022. Modellen tar dock inte hänsyn till om de olika "transaktionerna" berör en individ flera gånger. I teorin (modellen) är respektive händelse relaterad till en unik individ. En och samma individ kan dock både inträda, flytta och avlida under ett och samma år. Det är tre händelser som lägger till två medlemmar i ett stift (inträde och inflytt), medan det i samma stift tar bort en individ eftersom den avlidit. Det blir en individ extra till detta stifts medlemsantal för nästkommande år. Men skulle allt vara korrekt hade det blivit en

minus. Nu kanske dessa multipla transaktioner hör till ovanligheten, men de är ändå viktiga att nämna som eventuella felkällor. Vi vet heller inte om nuvarande kyrkovalsystem kommer att se ut på samma sätt år 2051. En förändring kan få effekt för medlemsutvecklingen framöver, inte minst utträdesnivåerna.

Eftersom det finns fel- och osäkerhetskällor kommer kyrkokansliet utvärdera utfallet regelbundet och, vid behov, korrigera prognosen.

Framskrivningar

Antalet medlemmar beräknas sjunka för varje år över överskådlig tid och i den meningen utgör inte analysen något nytt. Däremot ger analysen en sammanhållen beskrivning av tidtabellen för denna minskning och hur kraftig den kan komma att bli. Därtill ger analysen en större förståelse för den regionala utvecklingen samt hur effekten av de olika komponenterna kan komma att förändras över tid. Framskrivningen ger även en god indikation om hur det medlemssegment som oftast är yrkesverksamt (ca 30–67 år) förändras över tid. Det är angeläget för att få en bättre bild av Svenska kyrkans ekonomiska förutsättningar.

Figur 3 visar mycket information om både befolkning och medlemsantal, samt hur de förhåller sig till varandra. Inledningsvis visas den faktiska utvecklingen av befolkning och medlemsantal i hela landet under perioden 1972–2023. Fram till mitten av 1990-talet minskade antalet medlemmar långsamt. Men i slutet av 1990-talet började nedgången gå snabbare. Det sammanfaller med att dopet blev medlemsgrundande år 1996.

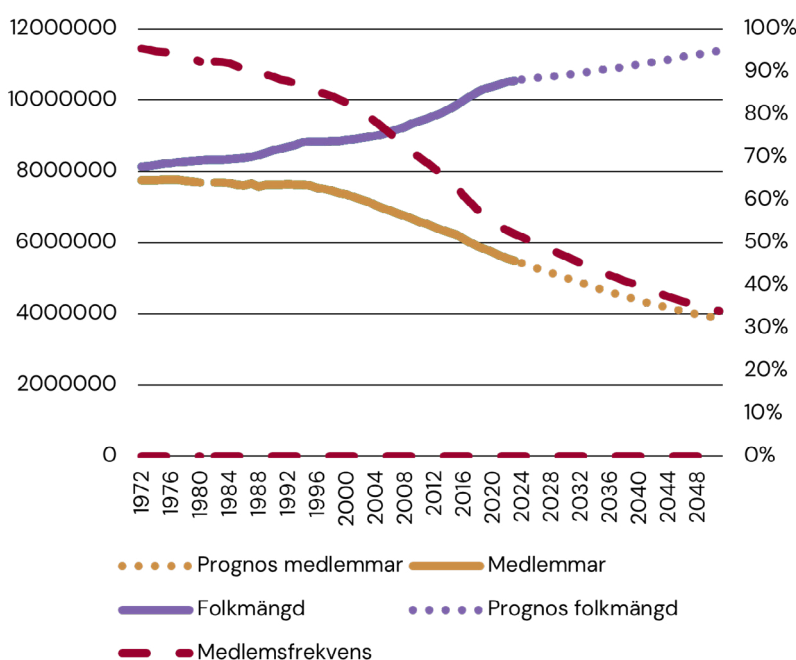
Befolkningen har ökat i olika takt fram till 2023, men under de senaste åren har ökningen saktat in, inte minst på grund av högre utvandring och färre födselar.

År 1972 speglade Svenska kyrkans medlemsbas i stort sett hela befolkningen, även om vissa invandrargrupper var underrepresenterade. Då var 95 procent av alla folkbokförda i Sverige

medlemmar. År 2023 hade den andelen sjunkit till 52,1 procent och det finns goda skäl att anta att medlemskåren knappast längre utgör en statistiskt representativ del av den svenska befolkningen.

Den streckade kurvan i Figur 3 (som läses av på den högra axeln) visar hur stor andel av befolkningen som är, har varit, eller förväntas vara medlemmar i Svenska kyrkan.

Figur 3: Medlems- och befolkningsutveckling 1972–2023 och framskrivning 2024–2051.

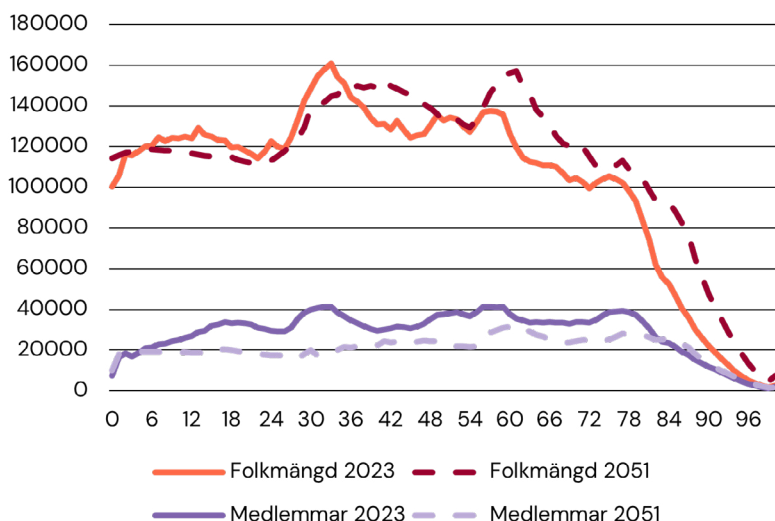
Den prognostiserade trenden indikerar att medlemsminskningen är som kraftigast under de närmaste åren, för att sedan plana ut något. Särskilt dödligheten bland 40-talisterna bedöms ge den effekten. Utifrån de antaganden som ligger till grund för modellen landar vi 2051 på ett medlemstal på 3,86 miljoner. Det innebär en minskning från 2023 på 29,6 procent, eller 1 625 063 individer. Samtidigt som medlemmarna blir färre förväntas befolkningsstorleken öka enligt SCBs prognos. Ökningen är dock mer blygsam än vad den var för ca 10 år se-

dan, då invandringen i hög grad drev på befolkningsökningen. Svenska kyrkans medlemmar beräknas således att under 2026 vara under 50 procent av folkmängden. År 2051 beräknas Svenska kyrkans medlemskår utgöra 1/3 av den svenska befolkningen (34%).

Utträden och dödsfall väntas fortsätta vara högre än dop och aktiva inträden. Detta trots att dopen i föreliggande modell har antagits ligga kvar på 2023 års nivå och att utträdena förväntas minska i takt med medlemstalets minskning. Initialt redovisades ett befolknings- och medlemsdiagram med ålderskurvan för 2023. I Figur 4 redovisas hur den kurvan beräknas förändras över tid. Diagrammet anger värden för 2023 och 2051. Helledragna linjer gäller för 2023 medan 2051 års värden är streckade. Det innebär att den årskull som är 30 år på den helledragna linjen ska jämföras med de som är 58 på den streckade. De kommer nämligen att vara 28 år äldre 2051 än vad de var 2023.

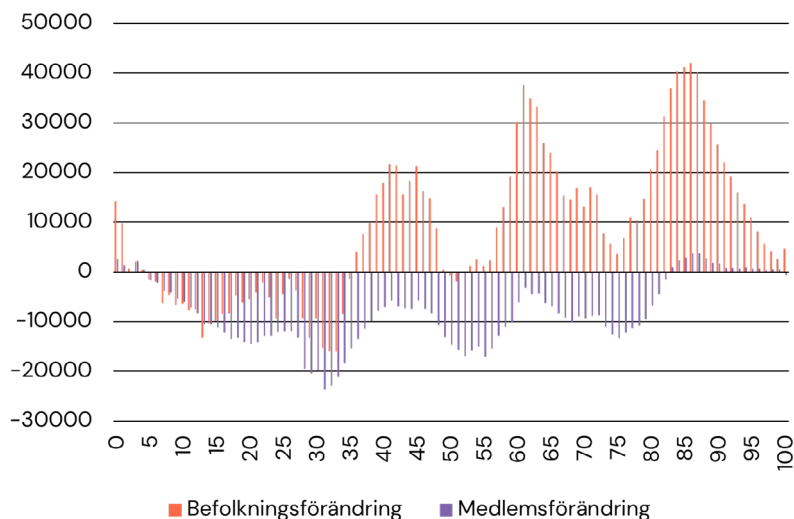
Redan tidigare har konstaterats att befolkningen blir större, men i diagrammet framgår att det är i de äldre ålderssegmenten som ökningen är som tydligast, medan befolkningen i delar av de yngre ålderssegmenten minskar. Ett annat sätt att uttrycka detta är att befolkningen blir allt äldre.

Figur 4: Medlemsframskrivning per ålder 2023 och 2051

Medlemskåren väntas plana ut fram till 2051. Endast de som föddes på tidigt 1990-tal och i dag är dryga 30 år kommer att utgöra en medlemstopp 28 år senare. 60-talisterna som i dag utgör en stor medlemsgrupp bedöms däremot inte utgöra en särskilt dominerande grupp vid prognosperiodens slut. Det är en effekt av såväl utträdesbenägenhet som en viss minskning på grund av dödlighet.

För att få en bättre bild av hur förändringen påverkar olika åldrar har jag i Figur 5 subtraherat värdet för respektive ålder 2051 från samma ålder 2023. Det ger en bild av förändringens storlek per ålder. Att mindre kullar ersätts av större och vice versa är naturligt, men gällande kyrkomedlemskapet är effekten större än så.

Figur 5: Befolknings- och medlemsförändring 2023–2051 för respektive ålder

Att medlemskåren väntas bli äldre blir tydligt i diagrammet. Folkmängdens ökning på 872 000 individer är dock mer blygsam än medlemsminskningen på drygt 1,6 miljoner individer. Medlemsminskningen sker också i samtliga åldrar förutom bland de allra äldsta, 80+. Inom statlig och kommunal förvaltning uttrycks i dag oro över framtida finansiering av välfärden på grund av att vi sannolikt blir fler äldre som kommer att behöva hjälp. Samtidigt uttrycks oro för att såväl skolor som förskolor måste läggas ner på grund av lågt barnafödande.⁴ Utifrån diagrammet är det lätt att förstå den oron. Samtidigt ska man ha klart för sig att den arbetsföra delen av befolkningen (30–67 år) väntas öka med 394 tusen individer fram till prognosperiodens slut. Först därefter torde de riktiga problemen börja då den yrkesverksamma gruppen fylls på med betydligt färre individer. Hur det blir med den saken vet vi dock inte. Vi vet inte om barnafödande och invandring ökar. Vi vet heller inte om pensionsåldern kommer att höjas substantiellt under prognosperioden.

4 Sveriges kommuner och regioner.

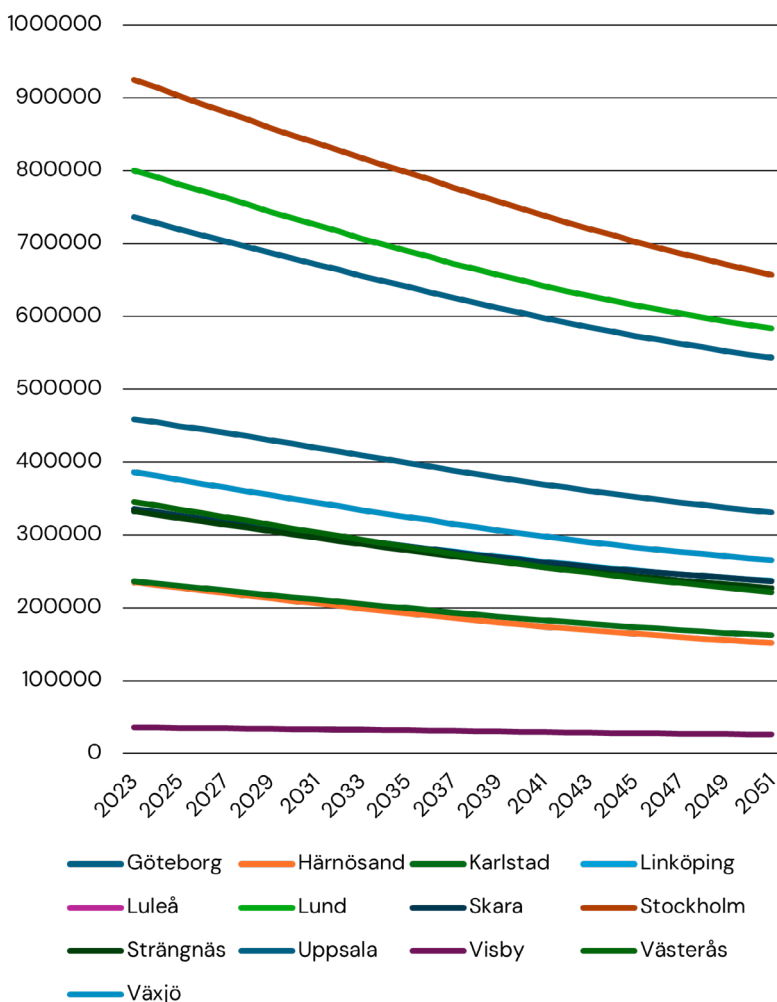
Kyrkans medlemstal minskar främst bland de unga. 32-åringarna förväntas vara närmare 50 000 färre år 2051. Men den stora utmaningen är sannolikt att den yrkesverksamma delen av befolkningen (30-67 år) minskat med 872 tusen individer fram till 2051. Samtidigt väntas pensionärskollektivet (68+ år) att minska med 240 tusen individer. Betalande kyrkomedlemmar minskar således med över en miljon individer. De som sedan kan väntas fylla på med kyrkoavgift efter prognosperiodens slut väntas bli betydligt färre än de som under de närmaste åren går in i yrkeslivet. Faktum är att de medlemmar som 2051 är mellan 0-29 år är ca 500 tusen färre än vad de är i dag. Dessa går då in i yrkeslivet och förväntas successivt bli huvudfinansiärer av Svenska kyrkan under seklets andra hälft.

Stiftsframskrivningar

Svenska kyrkan rymmer en lång rad geografiska variationer, såväl vad gäller befolkningsstruktur som medlemstal som gudstjänstsed. Därför menar jag att det är angeläget att fånga de lokala variationerna i ett sammanhang som detta. Risken är annars att läsaren förlitar sig på rikssiffrorna som intäkt för hur det ser ut i den egna församlingen eller stiftet. En annan risk är att man avfärdar rikssiffrorna med motiveringen att de ändå inte gäller den egna enheten. I det följande kommer stiftens framtida utveckling att diskuteras. Det betyder inte att alla församlingar i respektive stift förväntas gå samma öde till mötes, även där råder stor variation. De pastorat som dominerar stiftsprognosernas utfall är naturligtvis de med flest kyrkotillhöriga. Dessa utgör helt enkelt störst andel av stiftets total. Skillnaden mellan enheterna inom stiftet kan dock förväntas bli större än skillnaden mellan stiftet. Genom att redovisa stiftens utfall blir det förhoppningsvis lättare för läsaren att förstå den logik som prognosen bygger på och än tydligare se varför skillnader uppträder. Då blir det möjligt att bedöma hur den egna enheten (församling/pastorat) kommer att utvecklas i förhållande till stift och kyrkan i sin helhet.

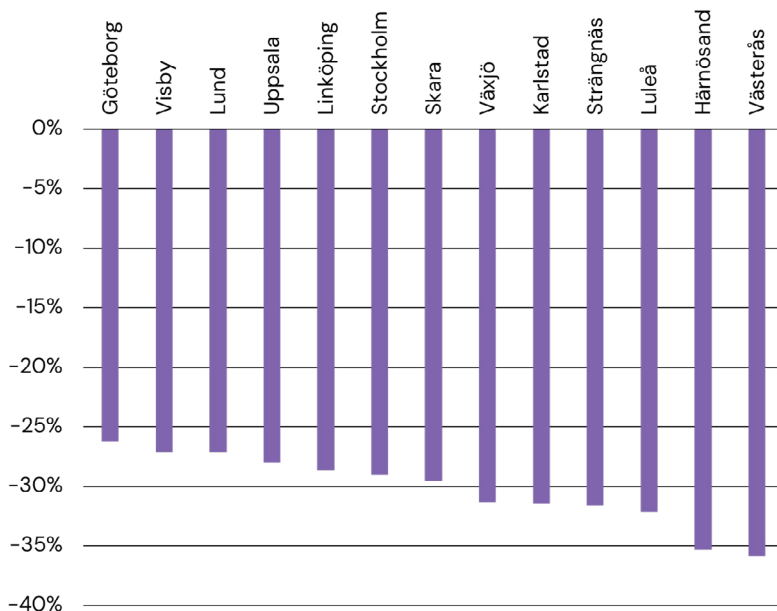
Riksprognosen utgör summan av stiftsprognoserna. Stiften varierar vad gäller såväl dopsed som in- och utträden. Även åldersstrukturen inom medlemskåren varierar. Men inte minst varierar flyttnettot. Vissa stift förlorar mer på utflyttning än vad man vinner på inflyttning, medan andra går i motsatt riktning. Därför har varje stifts förändringseffekter anpassats till deras respektive utgångsläge. Figur 6 anger stiftens prognostiserade medlemsutveckling 2023-2051.

Figur 6: Medlemsframskrivning 2023–2051 per stift.

Utgångsläget (2023) varierar kraftigt mellan stift. Stockholms stift har drygt 900 000 medlemmar, medan motsvarande nivå för Visby är drygt 36 000. Riktningen för de 13 stift är dock densamma och den liknar i hög grad rikstrenden. Däremot varierar minskningshastigheten tydligt, vilket blir än tydligare i Figur 7. Där framgår att Göteborgs stift klarar sig bäst (-26 procent) medan Västerås stift (-35,8 procent) beräknas få den kraftigaste minskningstakten 2023-2051.

Figur 7: Förändringstakt i respektive stift 2023–2051

Skillnaderna mellan stift kan vara intressant att exemplifiera med hjälp av extremerna Göteborg och Västerås.

Västerås stift har i dag många unga och unga vuxna (14-22 år). Även Göteborgs stift har många medlemmar bland unga och unga vuxna. Till skillnad från Västerås har Göteborgs stift ett positivt inflöde tack vare dragkraften från universitetet. Därtill är flyttnettot positivt i Göteborg även i äldre åldersgrupper. Möjligen kan man förvänta att många av de som lämnar Västerås för studier på annan ort skulle komma tillbaka för etablering i arbetslivet. Den effekten är relativt svag, särskilt i

jämförelse med Göteborgs stift som har en betydligt mer positiv inflyttningstrend efter 25 års ålder. Därtill bor en relativt hög andel äldre i Västerås stift. Faktum är att hela 17 procent av de tillhöriga är 70 år eller äldre. För Göteborgs stift rör det sig om 14 procent äldre. Det innebär att stora andelar av medlemskåren kommer att avlida under de närmaste 25 åren, detta gäller särskilt i Västerås stift.

Avslutning

Föreliggande medlemsframskrivning baserar sig på kända demografiska fakta kring hur motsvarande utveckling har sett ut de senaste åren. Det handlar såväl om dödlighet som dopbenägenhet, om kyrkointräden och kyrkoutträden. Utifrån dessa fakta är framställningen rimlig. Däremot måste man ha klart för sig att de fakta som utgör grund för analysen inte är konstanta över tid samt att det kan ske samhällsförändringar som omkullkastar framskrivningens fundament. Det är en prognos och inte en förutsägelse.

Att medlemskåren blir mindre borde vara förväntat för de flesta. Möjligen är såväl hastighet som geografisk variation inte lika självklar. Huruvida minskningen på 1,62 miljoner (29,2%) är mycket eller litet beror på perspektiv, men det kommer att ge konsekvenser för hur Svenska kyrkan kommer att kunna verka i framtiden. Att Svenska kyrkan fortsatt är en stor organisation råder inget tvivel om. Hela en tredjedel av befolkningen väntas vara medlemmar i organisationen 2051. Det är mycket, men en avsevärt lägre andel än i dag. Såväl den relativa som den nominella minskningen lär få betydelse för hur Svenska kyrkan kan komma att verka framöver. En effekt av detta skriver Sara Fransson om i denna publikation, nämligen att icke-medlemmar också engagerar sig i kyrkan. Medlemskap är således inte en förutsättning för engagemang.

Somligt av av de förändringskomponenter som diskuterats i detta kapitel är svårt att göra något åt, dödligheten är det tydligaste exemplet. Det är dessutom den faktor som påverkar medlemstalets utveckling mest. Mycket annat borde dock gå att påverka.

Även om analysen indikerar en rimlig utveckling av medlemstalen givet vissa grundläggande förhållanden borde Svenska kyrkans målbild kunna ställas högre. Skulle fler kunna inträda, färre utträda och fler döpas än vad analysen anger? Med en sådan målbild krävs sannolikt ett medvetet arbete för att bryta den trend som nu gäller.

Framskrivningarna för stiftet utgör summan av hela stiftet. Inom respektive stift finns dock stor variation. Somliga pastorat kommer därför att tappa betydligt mer än vad som är fallet för Västerås stift, medan andra klarar sig bättre än Göteborgs stift. Men förhoppningsvis kan resonemangen om det som driver på utvecklingen vara vägledande då församlingar och pastorat ska förstå sin egen framtida utveckling. För enskilda pastorat kommer den prognostiserade utvecklingen sannolikt att påverka såväl ekonomi och demokrati som kontakten med människor i stort. Avståndet mellan kyrka och samhälle blir helt enkelt successivt allt större.

Sannolikt behöver organisationens företrädare på alla nivåer nu hålla åtminstone två tankar i huvudet samtidigt. Den första handlar om huruvida och i så fall på vilket sätt Svenska kyrkan ska försöka bromsa medlemsminskningen. Är det angeläget och hur ska det i så fall gå till? Den andra handlar om på vilket sätt Svenska kyrkan ska förbereda sig på att verka som en mindre aktör i ett samhälle där allt fler står utanför organisationen, man betalar inte avgift, deltar inte i val och för många (och allt fler) gäller att man inte ser eller har skolats in i Svenska kyrkans seder och traditioner.

Referenser

Bromander, J. & Jonsson, P. 2017. *Medlemmar i rörelse. En studie av förändringar i Svenska kyrkans medlemskår*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Sveriges kommuner och regioner, webbsida om demografins utmaningar: <https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/medborgardialogsamverkan/stodochverktygforattmotademografinsutmaningar.86995.html>

Kapitel 6

Trendbrott i Svenska kyrkans medlems- utveckling – varför ökar antalet inträden?

Andreas Sandberg

Introduktion

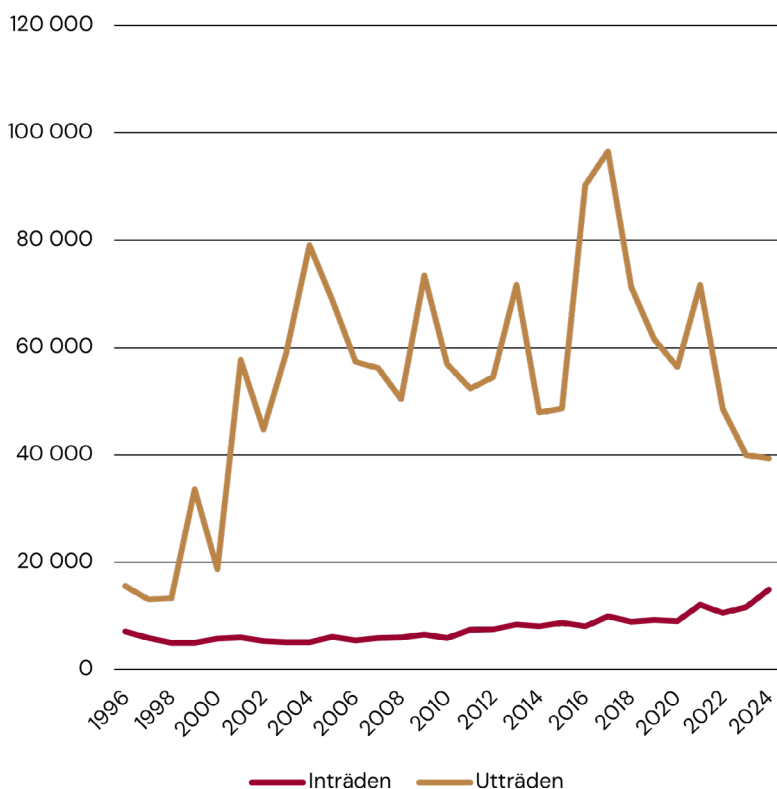
Svenska kyrkan är landets i särklass största medlemsorganisation med 5,4 miljoner tillhöriga, motsvarande ungefär hälften av Sveriges befolkning. Under de senaste 25 åren har dock Svenska kyrkans medlemskår genomgått stora förändringar, både i fråga om dess storlek, räknat i antal tillhöriga, och i relation till landets befolkning som helhet. Vid millennieskiftet hade Svenska kyrkan 7,4 miljoner medlemmar motsvarande 84 procent av Sveriges befolkning. På ett kvarts sekel har alltså kyrkan tappat omkring 2 miljoner medlemmar och en ställning som ett samfund som under en längre tid omslöt närmare nio av tio invånare i Sverige. I statistisk mening ligger i huvudsak två faktorer bakom denna utveckling. Det kan beskrivas som årliga underskott, dels i medlemskårens generationsväxling, dels i balansen mellan aktiva in- och utträden. Generationsväxlingen beskriver relationen mellan tillskottet av medlemmar genom det antal barn som döps och förlusten av medlemmar som avlider. De barn, unga och vuxna som döps från och med 13 års ålder räknas i kyrkostatistiken som aktiva inträden. Tillsammans med inträden av redan döpta eller övriga inträden i avvaktan på dop har det totala antalet aktiva inträden varierat mellan 5000 och 8000 per år under större delen av decennierna efter år 2000. Utträdena har allt sedan denna tidpunkt varit

fler än inträdena, men varierat ganska mycket i antal mellan åren. Utträdesmönstret har dock över tid varit relativt regelbundet, med toppar vart fjärde år i samband med kyrkovalen och dalar under åren däremellan (se Figur 1). Ett undantag utgör 2016 då Svenska kyrkan fick negativ uppmärksamhet i media vilket resulterade i en kraftig ökning av antalet medlemmar som lämnade kyrkan. Under senare år kan vi skönja en nedåtgående trend, åtminstone räknat i absoluta tal, med allt färre årliga utträden. Vad gäller de aktiva inträdena syns en utveckling under de senaste åren som skulle kunna liknas vid ett trendbrott. Av figur 1 framgår att de aktiva inträdena började öka under tidigt 2010-tal från knappt 6000 per år 2010 till över 8000 år 2013. Därefter fortsatte utvecklingen med något svagare ökning till omkring 9000 pandemiåret 2020. Under det senaste året 2024 har antalet inträden nått ett nytt rekord med cirka 15 000 aktiva inträden. Mycket tyder på att även 2025 kommer att bli ett rekordår, redan vid halvårsskiftet år 2025 hade över 9000 nya medlemmar trätt in i Svenska kyrkan. Med en utveckling under resten av året motsvarande den under de senaste två kyrkovalsåren, då en majoritet av inträdena genomfördes under det senare halvåret, kan vi förvänta oss omkring 20 000 aktiva inträden totalt för hela året 2025. Det skulle innebära att inträdessiffran fördubblats under loppet av knappt tio år. Det eventuella trendbrott vi nu kan skönja i inträdessiffrorna syns också i relation till utvecklingen av antalet utträden. Under tre månader runt det senaste årsskiftet, december 2024 till och med februari 2025, var antalet inträden fler än utträdena. Det har aldrig hänt tidigare under den mätperiod vi kan överblicka från 2004 fram till idag. Det så kallade utträdesnettot, det vill säga differensen mellan antal in- och utträden, har heller aldrig tidigare varit så lågt för årets fem första månader. Mellan januari och maj år 2025 var antalet utträden endast 2700 fler än antalet inträden. Det kan jämföras med ett utträdesnetto på närmare 15 000 i genomsnitt under samma månader för åren 2004 – 2024.

Frågan är vad som ligger bakom denna utveckling och det eventuella trendbrott vi ser början av vad gäller de ökade inträdestalen. Vilka är de nya grupper som aktivt väljer att ansluta sig som medlemmar i Svenska kyrkan? Med stöd av tillgänglig

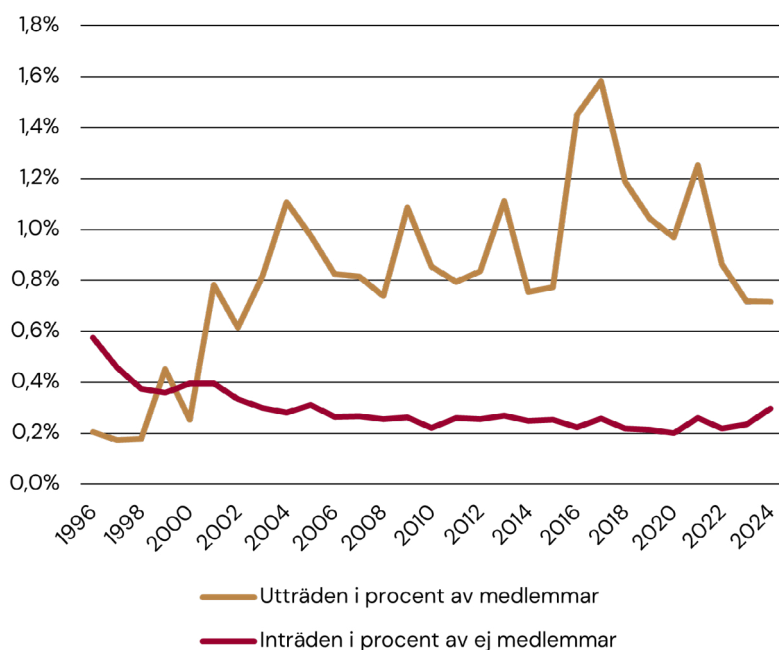
statistik som beskriver de nya medlemmarna, i första hand i fråga om ålder och kön, är syftet med denna artikel att undersöka orsakerna bakom de förändrade inträdesmönstren. Undersökningen bygger enbart på befintliga registerdata och ger därmed en begränsad bild av orsakerna bakom utvecklingen. En mer heltäckande bild som även omfattar människors egna bevekelsegrunder bakom beslutet att ansluta sig som tillhörig Svenska kyrkan skulle kräva en annan typ av datamaterial som bygger på exempelvis enkätundersökningar eller personliga intervjuer.

Figur 1 Antal aktiva in- och utträden i Svenska kyrkan per år 1996 – 2024

Figur 1 visar på en utveckling där avståndet mellan in- och utträdeskurvorna minskar. Skillnaden, eller det man kan kalla utträdesnettot, har i det närmaste halverats på några få år, från drygt 47 000 år 2000 till 24 000 år 2024. En delförklaring bakom utvecklingen handlar om något som kan beskrivas som krassa statistiska realiteter. I takt med att medlemskåren minskat i antal under de senaste 25 åren har av uppenbara skäl antalet svenskar som inte tillhör Svenska kyrkan ökat, något som kommit att påverka både in- och utflödet av medlemmar. Vid periodens början, år 2000, fanns 1,5 miljoner invånare i Sverige som inte tillhörde Svenska kyrkan, år 2024 hade motsvarande siffra ökat till drygt 5 miljoner. Det innebär samtidigt att antalet potentiellt nya medlemmar i Svenska kyrkan fler-dubblats under samma tid. På motsvarande sätt har antalet potentiella utträdare minskat i takt med den krympande medlemskåren. Figur 2 speglar något av denna förändring där in- och utträdena är beräknade i procent av icke-medlemmar respektive medlemmar. Med dessa procenttal blir det tydligt att inträdessiffrorna i relativ mening har börjat öka först under de allra senaste åren. Den ökning i absoluta tal som vi kan se från tidigt 2010-tal motsvarar snarare en svag nedgång i Figur 2 där de sätts i relation till antalet icke-medlemmar. Vad gäller utträdestalen är mönstren i de årliga förändringarna ungefär de samma i figur 2, men senare års rekordlåga utträdestal motsvarar ungefär samma nivåer som vi hade 2008 och 2014 om de beskrivs som utträden i procent av medlemmar. Effekterna av kyrkovalen vart fjärde är även här tydliga, i första hand i fråga om ökade utträden men även något högre inträdestal jämfört med åren före och efter.

Figur 2. In- och utträden i procent av icke-medlemmar respektive medlemmar i Svenska kyrkan per år 1996 – 2024

Inträden – ny-gamla medlemmar?

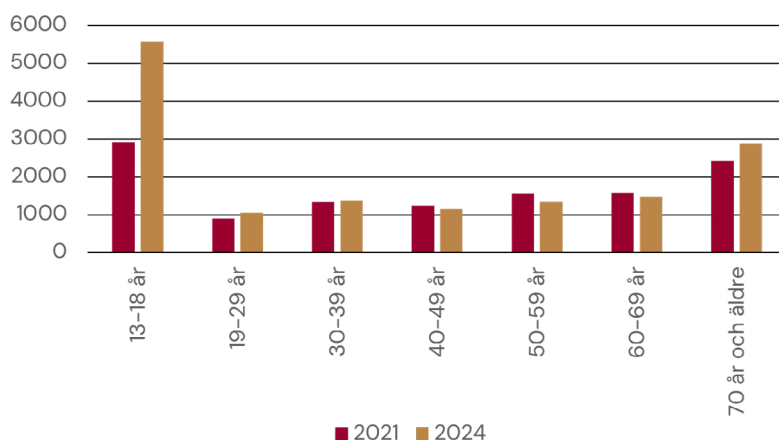
Från millennieskiftet och fram till 2024 har närmare 1,5 miljoner medlemmar valt att lämna Svenska kyrkan. Vi har inga exakta siffror på hur många av inträdarna de senaste åren som har tillhört Svenska kyrkan tidigare i livet, men det finns anledning att tro att en del av uppgången de senaste åren kan förklaras av att människor har omprövat sin relation till Svenska kyrkan och valt att gå med igen.¹ Den här typen av rörlighet bland medlemmarna har sedan tidigare varit vanligare i Evangelisk-Lutherska kyrkan i Finland med årliga inträdestal som varit betydligt större än bland Svenska kyrkans medlemmar.² Åldersfördelningen bland dem som valt att ansluta sig till

1 Bromander & Jonsson 2017, s. 36

2 Ketola & Sohlberg 2017

Svenska kyrkan antyder också att det delvis rör sig om tidigare medlemmar. Figur 3 visar att två åldersgrupper sticker ut i fråga om antal inträden – barn och unga 13-18 år och personer i pensionsåldern, 70 år och äldre. Dessa två grupper, de yngsta och de äldsta, står för ungefär hälften av alla inträden i Svenska kyrkan. Gruppen 70 år och äldre är födda under en tid då i stort sett alla som föddes i Sverige blev medlemmar eftersom det räckte med att en av föräldrarna var medlem. Förutsatt att den person över 70 år som ansökte om medlemskap i Svenska kyrkan under 2024 också är född i Sverige är alltså sannolikheten mycket stor för att han eller hon varit medlem tidigare i livet.

Figur 3. Antal inträden efter åldersgrupp per år 2021 och 2024

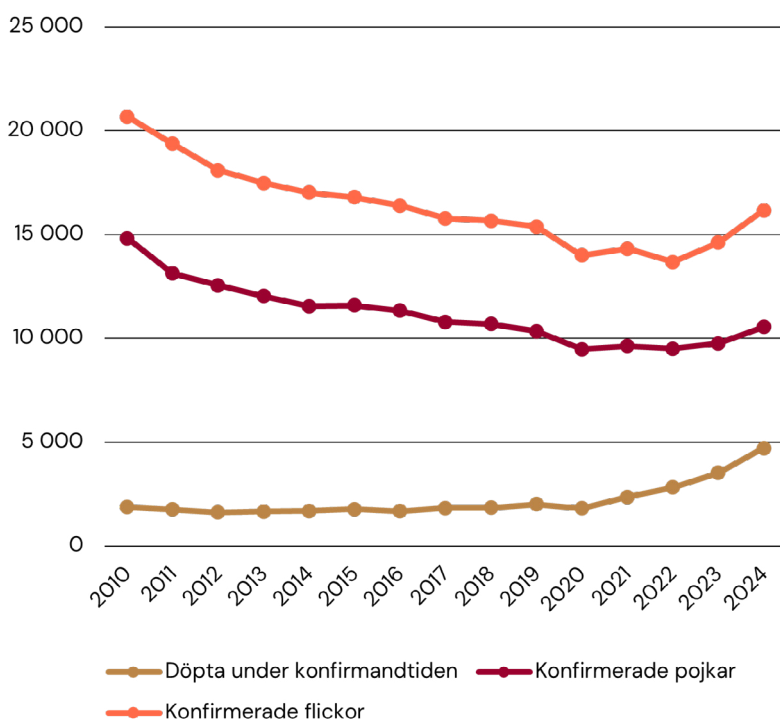

Inträden i samband med konfirmation

Bakom den kraftiga ökning av antal inträden som kännetecknar de senaste åren står i stort sett den äldsta och den yngsta åldersgruppen. I åldersgrupperna däremellan är förändringen antingen negativ eller svagt positiv. Framför allt är det inom gruppen 13-18 år som antalet nya medlemmar vuxit mellan åren 2021 och 2024, från knappt 3000 till omkring 5500 inträ-

den. Merparten av dessa inträden härrör från de ungdomar som låter döpa sig i samband med konfirmation. Som redan nämnts räknas medlemskap genom dop som aktiva inträden om dopet genomförs från och med 13 års ålder. Figur 4 visar en utveckling där antalet döpta under konfirmandtiden ökat kraftigt under senare år. År 2024 döptes 4700 ungdomar inför sin konfirmation, vilket innebär att antalet dop av detta slag mer än fördubblats sedan år 2010. Figur 4 visar även utvecklingen av antalet konfirmerationer under samma tidsperiod.

Figur 4. Antal döpta under konfirmandtid samt konfirmerade pojkar och flickor per år 2010 – 2024

Den negativa trend som konfirmandtalen präglats av under hela 2010-talet bröts 2021 för att därefter vända uppåt under framför allt 2023 och 2024, och i synnerhet bland flickor. Samvariationen under senare år mellan de olika kurvorna antyder att uppgången av antal konfirmationsdop och därmed inträden delvis har att göra med trendbrottet i konfirmandverksamheten. I båda fall, dop/inträden och konfirmationer, är det antalet flickor som ökat mest. De stigande konfirmandtalen kan dock inte ensamt förklara de ökade doptalen bland 13–18-åringarna. Dels genomförs inte alla dop inom denna åldersgrupp i samband med konfirmation, dels visar den snabba utvecklingen av antalet dop inom gruppen i relation till konfirmandtalen att det är en typ av dopsed som blivit allt vanligare under senare år, det vill säga en större andel döps i samband med sin konfirmation. År 2021 döptes knappt tio procent av ungdomarna i samband med sin konfirmation. Fyra år senare, 2024, hade denna andel vuxit till 17 procent. En möjlig förklaring till att det blivit vanligare är helt enkelt att antalet odöpta 14–15 åringar som ändå har en anknytning till Svenska kyrkan genom sina föräldrars medlemskap blivit allt fler under de senaste decennierna. Detta är i sin tur ett resultat av sjunkande doptal under samma period. År 1996, det år som dopet blev medlemsgrundande, döptes 75 procent av alla nyfödda barn. När dessa barn nådde konfirmationsåldern 15 år senare var alltså en majoritet av ungdomarna medlemmar i Svenska kyrkan. År 2009 då de flesta av 2024 års konfirmander föddes hade andelen döpta sjunkit till 53 procent, motsvarande 59 000 dop. Av de som föddes med minst en tillhörig förälder under detta år var det omkring 23 000 barn som inte döptes, ett antal som också ökat på ett tydligt sätt under de fyra föregående åren. Man skulle kunna beskriva detta som en växande rekryteringsbas av barn och unga som inte är medlemmar men ändå har en anknytning till Svenska kyrkan genom sina föräldrars medlemskap. Denna rekryteringsbas har fortsatt att växa även efter 2009 då de odöpta barn som föddes med minst en tillhörig förälder har ökat ytterligare under hela 2010-talet. Möjligen kommer det att bidra till att dopen bland blivande konfirmander och därmed aktiva inträden i åldersgruppen fortsätter att växa. Till detta kommer att en allt större andel av de som döps i samband med konfirmation utgörs av ungdomar där ingen av föräldrarna är

medlem i Svenska kyrkan. Rekryteringsbasen är med andra ord inte begränsad till de 15-åringar som har en anknytning till Svenska kyrkan genom föräldrarnas tillhörighet. En studie från 2019 visar visserligen att en majoritet av de som döps under konfirmandtiden har en eller två föräldrar som är medlemmar, men att den andel som saknar denna anknytning stadigt växer. Mellan 2005 och 2015 ökade den från 18 till 26 procent.³ Räknar vi in samtliga odöpta 15-åringar i den tidigare nämnda rekryteringsbasen för konfirmanddop och nya medlemmar i Svenska kyrkan ser vi en ännu tydligare ökning. Mellan 2010 och 2011 ökade antalet 15-åringar som inte var medlemmar i Svenska kyrkan från drygt 22 000 till 31 000 vilket hade att göra med att 2011 års 15-åringar var den första årskullen som inte blev medlemmar enbart i kraft av föräldrarnas medlemskap. Sedan dess har denna åldersgrupp icke-medlemmar mer än fördubblats och utgjorde 2024 närmare hälften av alla 15-åringar. Rekryteringsbasen har dock inte enbart vidgats i kvantitativ mening. I en rapport om Svenska kyrkans konfirmandarbete från 2023 framgår att de som döps i samband med konfirmation i större utsträckning än övriga konfirmander utgörs av ungdomar från hushåll med lägre inkomster och där fler lever med en ensamstående förälder.⁴ Det ökade antalet konfirmanddop har därmed bidragit till en mer differentierad grupp konfirmander i socioekonomisk mening.

Regionala skillnader

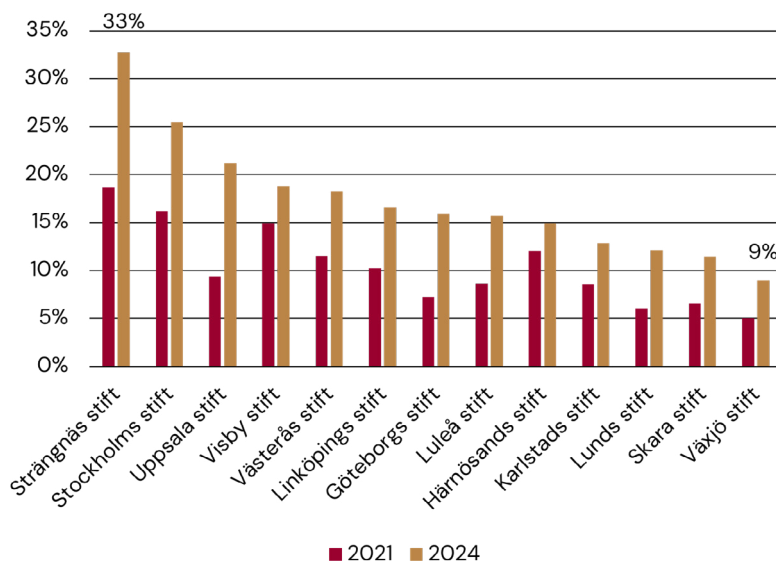
Den snabba ökningen av antalet konfirmanddop under senare år är inte jämnt fördelad över landet. Det innebär också att det bidrag till de ökade inträdena av ungdomar i åldrarna 13–18 som konfirmanddopen står för varierar regionalt. Av figur 5 framgår att konfirmanddopen som andel av alla konfirmationer ökat i samtliga stift, men att det är betydligt vanligare med konfirmanddop i stiftet i Mälardalen jämfört med stiftet längre söderut i Sverige. Intressant i detta sammanhang är att andelen konfirmanddop har ökat mest och ligger på de allra

3 Ganebo Skantz 2019

4 Fransson & Ganebo Skantz, 2023

högsta nivåerna i stift där konfirmationsseden varit relativt svag under en längre tid. Samtidigt är det i dessa stift som konfirmandtalen ökat mest procentuellt sett under de senaste årens mer generella återhämtning efter flera år av sjunkande konfirmandfrekvens. Uppsala och Strängnäs stift är två tydliga exempel på detta där andelen konfirmanddop utgjorde 33 respektive 21 procent av alla konfirmationer år 2024. Det kan jämföras med Lund, Skara och Växjö stift som samtliga hör till de stift som sedan tidigare haft landets högsta konfirmandtal, men där senare års utveckling relativt sett varit svagare och där andelen konfirmanddop är de lägsta i landet.

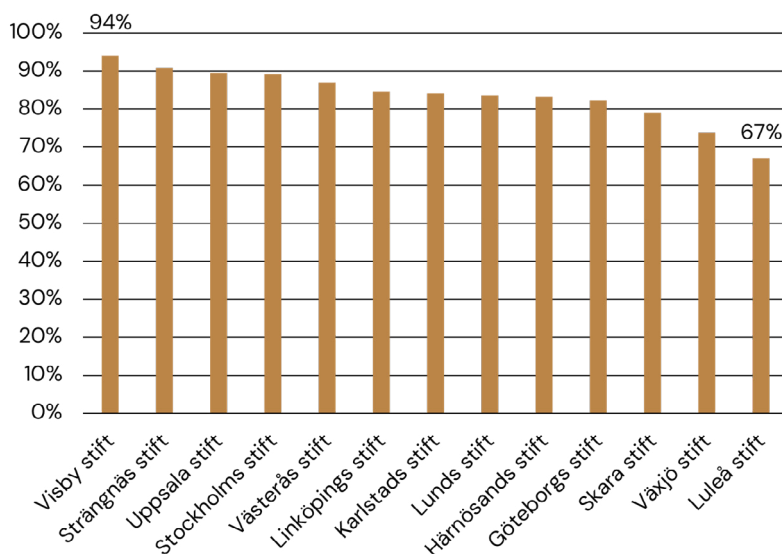
Figur 5. Döpta under konfirmandtid i procent av antal konfirmationer per stift 2021 och 2024

Skillnaderna i fråga om konfirmanddopens genomslag framgår även av figur 6 som visar hur stor andel dopen i samband med konfirmation utgör av de aktiva inträdena per stift. Vid sidan av Visby stift är det återigen stiftet i Mälardalen - Strängnäs, Uppsala, Stockholm och Västerås stift - där inträdena i samband med konfirmanddop utgör den största andelen av samtliga inträden i åldersgruppen 13-18 år. Inträdena bland ungdomar i denna ålder förklaras i huvudsak av konfirmanddopen i samtliga

stift, men i Växjö och Luleå stift utgörs en betydande andel, omkring 30 procent, av inträden som inte sker i samband med konfirmation.

Figur 6. Döpta under konfirmationstid i procent av aktiva inträden 13–18-åringar per stift 2024.

Framtida utveckling

Sammanfattningsvis är det mycket som tyder på att trenden med relativt låga inträdestal jämfört med utträdena som präglats en stor del av perioden efter millennieskiftet är bruten. Antalet utträden har minskat de senaste åren samtidigt som vi sett en tydlig uppgång av antalet inträden. De ökade inträdestalen drivs i stor utsträckning av att allt fler ungdomar döps i samband med deras konfirmation. Denna utveckling har inte bara medfört att antalet nya medlemmar ökar bland de unga, tidigare undersökningar av konfirmationsverksamheten visar också att de allt vanligare konfirmanddopen bidrar till att Svenska kyrkan därmed rekryterar ungdomar med en bakgrund som delvis skiljer sig från den genomsnittliga konfirmanden som döptes som barn. Bland de som döptes som barn kommer exempelvis en större andel från religiöst intresserade hem där

det finns en familjetradition att konfirmera sig. Bland de som döps i samband med konfirmationen är detta ovanligare. Inom denna grupp anger man oftare kompisars deltagande som en anledning bakom beslutet att konfirmera sig.⁵ Mot bakgrund av de krympande doptalen under 2010-talet kommer också antalet 15-åringar som inte är medlemmar i Svenska kyrkan att öka de närmaste tio åren. Med en ökad rekrytering till konfirmandverksamheten ur denna grupp och därmed fler konfirmanddop kan vi se fram emot fortsatt ökade inträden bland de unga. En förutsättning för denna utveckling är dock att den stigande trend i konfirmandverksamheten som präglat de senaste åren håller i sig. Med fler konfirmander ökar också sannolikheten för att de kompisnätverk vidgas från vilka många av de som inte döpts som barn rekryteras.

De ökade inträdena drivs dock inte enbart av ungdomar i åldern 13–18 år. Som tidigare visats utgör även gruppen 70 år och äldre en växande andel av de som väljer att träda in som medlem i Svenska kyrkan. Under kommande år och under 2030-talet når den stora grupp som är född under 1960-talet denna ålder (se Kapitel 5). Förutsatt att de som inte är medlemmar bland dessa väljer att träda in i samma utsträckning som dagens 70-plusgeneration så kommer inträdena att fortsätta att öka även bland de äldre.

5 Fransson, S. 2023.

Referenser

Bromander, J. & Jonsson, P. 2017. *Medlemmar i rörelse. En studie av förändringar i Svenska kyrkans medlemskår*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Fransson, S. 2023. Tradition, eget val eller vänner? Unas förändrade motiv och förväntningar. I Fransson, S. (Red) *Konfirmation i förändringens tid. En rapport om konfirmander och ledare 2007–2022*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Fransson, S. & Ganebo Skantz, J. 2023. Trender i Svenska kyrkans konfirmandverksamhet. I Fransson, S. (Red) *Konfirmation i förändringens tid. En rapport om konfirmander och ledare 2007–2022*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Ganebo Skantz, J. 2019. Vuxen- och konfirmanddop – kyrkliga handlingar mot strömmen. I Sandberg, A. (Red) *Nyckeln till Svenska kyrkan 2019*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Ketola, K. & Sohlberg, J. 2017. De religiösa samfunden i Finland s. 15–47. I Ketola, K. et al. (red) *Luthersk delaktighet. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2012–2015: En undersökning om kyrkan och finländarna*. Helsingfors: Kyrkans forskningscentrals publikationer nr 126

Sandberg, A., Sjölin, I. och Ganebo Skantz, J. 2019. *Dop i förändringar: En studie av föräldrars aktiva val och församlingars strategiska doparbete*. Uppsala: Svenska kyrkan.

Kapitel 7

Utvecklingen av Svenska kyrkans ekonomi 2024

Ann-Mari Hedman och Jan Östlund

(Siffror inom parentes avser år 2023)

Årets resultat för Svenska kyrkan som helhet blev positivt 2024 och uppgick till 2,9 miljarder kronor, vilket är 0,4 miljarder kronor högre än föregående år. Församlingarna lämnade ett årsresultat under 2024 om 1,8 miljarder kronor, vilket även det är 0,4 miljarder kronor högre än året innan. Det högre årsresultatet för Svenska kyrkan beror till största delen på en förbättring av verksamhetens resultat hos församlingarna, men även på att det totala finansnettot förbättrades något jämfört med 2023. Förbättringen av verksamhetsresultatet kan ses mot bakgrund av att intäkten från kyrkoavgiften ökade förhållandevis kraftigt under 2024.

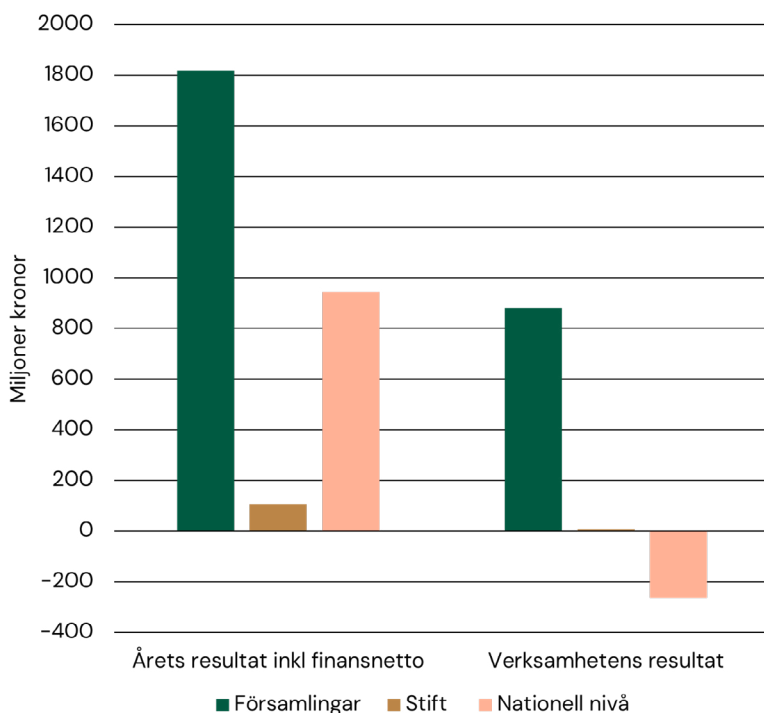
I årsresultatet för Svenska kyrkan som helhet bidrar finansnettot med 2,2 miljarder kronor. Finansnettot på nationell nivå påverkas av att de finansiella tillgångarna redovisas till marknadsvärde¹ och 2024 blev ett starkt år för aktiemarknaden.

1 Nationell nivå redovisar finansiella tillgångar till marknadsvärdet medan församlingarna redovisar sina motsvarande tillgångar till anskaffningsvärde.

Organisationen

Svenska kyrkans juridiska form är registrerat trossamfund. Det finns tre nivåer i Svenska kyrkan: församlingar och pastorat², stift och nationell nivå. Varje enhet är självständig och ansvarar själv för sin ekonomi och verksamhet. Det finns inga ägarrelationer mellan nivåerna. Svenska kyrkan som helhet kan därför inte ses som en koncern och det finns ingen koncernredovisning för Svenska kyrkan. Den ekonomiska redovisningen nedan utgör aggregeringar av den ekonomiska statistiken på olika nivåer inom Svenska kyrkan. Årets resultat per nivå inom Svenska kyrkan framgår i figur 1.

Figur 1. Årets resultat för Svenska kyrkan per nivå 2024

2 Församlingar med egen ekonomi och pastorat är ekonomiska enheter på Svenska kyrkans lokala nivå. Ett pastorat består av flera församlingar som samverkar inom pastoratets ekonomi. I den fortsatta framställningen i detta avsnitt används benämningen "församlingar" som samlingsbegrepp för lokala ekonomiska enheter.

Under en period har nationell nivåns verksamhet innefattat stora strategiska insatser för Svenska kyrkan vilket medfört att verksamhetens resultat för 2024 blev negativt. Detta underskott täcks av det gemensamma kapitalet.

Församlingar och pastorat Årets resultat

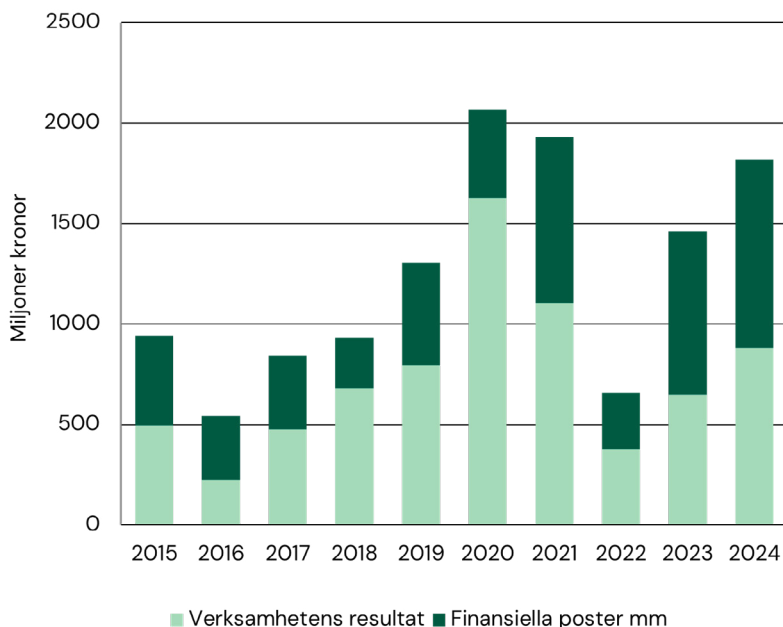
Årets resultat för församlingarna uppgick till 1 818 miljoner kronor, vilket var 357 miljoner kronor högre jämfört med fjolåret. Verksamhetens resultat om 879 (650) miljoner kronor var högre än året innan, vilket främst hänger samman med att intäkten från kyrkoavgiften fortsatte att öka under 2024. Församlingarnas finansnetto steg även det jämfört med året innan, även om det inte bidrog lika mycket till förbättringen av årsresultatet som verksamhetens resultat gjorde.

Tabell 1. Årets resultat, församlingar och pastorat

Belopp i miljoner kronor	2022	2023	2024	Förändring jmf fg år	
				Miljoner kronor	Procent
Intäkter	22 010	23 606	25 007	1 401	5,9%
Kostnader	-21 632	-22 956	-24 128	-1 172	-5,1%
Verksamhetens resultat	378	650	879	229	35%
Finansnetto mm	282	811	939	128	
Årets resultat	660	1 461	1 818	357	

Förändringar i tabellen som medför negativ resultatpåverkan anges med minustecken.

Figur 2. Årets resultat för församlingar och pastorat totalt 2015 – 2024

Trots ett relativt högt årsresultat på totalen råder det mycket stora skillnader mellan enskilda församlingar i detta avseende. Årets resultat räknat per kyrkotillhörig 2024 varierar inom spannet -2 404 kronor och 6 897 kronor per medlem (riks-genomsnitt 335 kronor per medlem). De stora skillnaderna i resultatet beror, förutom på olika beslut som fattas i verksamheten, även på skillnader i faktorer som exempelvis antal medlemmar i församlingen, byggnadsbestånd som ska förvaltas och nivå på kyrkoavgiftssatsen.

Intäkter

Församlingarnas verksamhetsintäkter ökade med 5,9 (7,3) procent eller 1 401 miljoner kronor jämfört med 2023. Intäkterna till begravningsverksamheten (inklusive begravningsavgift) ökade procentuellt sett lite mer under 2024 i förhållande till intäkterna till den kyrkliga verksamheten (som inkluderar kyrkoavgift).

Tabell 2. Verksamhetsintäkter enligt församlingarnas totala resultaträkning

Belopp i miljoner kronor	2022	2023	2024	Förändring jmf fg år	
				Miljoner kronor	Procent
Kyrkoavgift	13 868	14 624	15 537	913	6,2%
Begravningsavgift	5 754	6 431	6 881	450	7,0%
Ekonomisk utjämning	-886	-913	-942	-29	-3,2%
Utdelning prästlönetillgångar	294	217	260	43	19,8%
Erhållna gåvor och bidrag	1 460	1 557	1 571	14	0,9%
Nettoomsättning	1 313	1 357	1 482	125	9,2%
Övriga verksamhetsintäkter	207	333	218	-115	-34,5%
Summa intäkter	22 010	23 606	25 007	1 401	5,9%

Under 2024 ökade församlingarnas intäkter från *kyrkoavgiften*³ med 6,2 (5,5) procent. Ökningen förklaras främst av en fortsatt relativt hög ökningstakt på avgiftsunderlaget (den kommunalt beskattningsbara förvärvsinkomsten för Svenska kyrkans medlemmar) även under 2022 (2,9 procent). Detta till följd av en ökning av sysselsättningsnivån i landet som skedde efter pandemin, vilket då även påverkade medlemmarnas inkomster. Intäkten från *begravningsavgiften* ökade med 7,0 procent under 2024, vilket var betydligt lägre än den ökningstakt som rådde

3 Kyrko- och begravningsavgift samlas in på samma sätt som en skatt och innehåller två delar, förskott och slutavräkning. 2024 års förskott baserades på 2022 års kommunalt beskattningsbara inkomster, som var färdiggranska de i november 2023. Det innebär att 2024 års kyrko- och begravningsavgift kan fastställas först när Skatteverket har granskat alla deklARATIONER för inkomstår 2024, det vill säga i november 2025. Samtidigt som Svenska kyrkan fick ett förskott för 2024 gjordes även en slutlig beräkning av 2022 års kyrkoavgift (som även den baserades på ett förskott, nämligen på 2020 års kommunalt beskattningsbara inkomst). Beloppet för slutavräkning avseende 2022 räknades därmed fram på grundval av skillnaden mellan medlemmarnas kommunalt beskattningsbara inkomster år 2022 och motsvarande inkomster år 2020, multiplicerat med den kyrkoavgiftssats som kyrkofullmäktige i församlingen hade fastställt för 2022.

under året innan (11,8 procent).⁴ Invånarna betalade under 2024 begravningsavgift efter en och samma procentsats, 0,28 procent, i de kommuner i Sverige där Svenska kyrkan är begravningshuvudman (undantag är Stockholms och Tranås kommun). Intäkten från kyrkoavgiften påverkas av förändringar av antalet *medlemmar*, medan intäkten från begravningsavgift inte påverkas av medlemskapet eftersom den betalas av alla medborgare med beskattningsbara inkomster. Den genomsnittliga kyrkoavgiftssatsen för landet som helhet var 1,04 kronor per intjänad hundralapp (inklusive stiftsavgift) under 2024, vilket var en liten höjning jämfört med året innan.

Utdelningen från prästlönertillgångar till församlingarna steg under 2024 med 19,8 procent. Utdelningen under 2024 gjordes till följd av 2023 års förvaltning av tillgångarna. Förvaltningen gav ett högre resultat under 2023 än året innan. Dessutom behövde inte tillgångarnas fondkapital, mot bakgrund av att inflations-takten bromsade in under 2023, värdesäkras med ett lika stort belopp i bokslutet för 2023 som i 2022 års bokslut. Det finns stora skillnader i församlingarnas rätt till andelar i avkastningen. Dessa fastställda andelstal har sitt ursprung sedan långt tillbaka i tiden. Detta medför att vissa församlingar under ett år kan få en förhållandevis hög utdelning från tillgångarna, medan andra inte får någon utdelning alls.

Erhållna gåvor och bidrag ökade med 0,9 procent. Bland annat ökade stiftens användning av det inomkyrkliga kyrkounderhållsbidraget, som finansierar underhållsåtgärder på församlingarnas kyrkobyggnader. Den största bidragsposten är den kyrkoantikvariska ersättningen, som är ett statligt bidrag för vård och underhåll av kyrkliga kulturminnen (däribland kyrkobyggnader).

4 Som framgår längre fram i avsnittet, så ökade begravningsverksamhetens kostnader i betydligt mindre omfattning än vad som ovan nämns avseende intäkten från begravningsavgiften. Detta ledde till ett överskott i begravningsverksamheten under 2024, som kommer att elimineras genom reglering mot den begravningsavgift som Skatteverket betalar ut under 2026.

Det årliga beloppet som betalas ut från staten motsvarar 460 miljoner kronor och har varit oförändrat sedan 2010.⁵

Nettoomsättningen ökade med 9,2 procent, varav församlingarnas intäkter från uthyrning av lokaler ökade med 9,5 procent. Gravskötselintäkter och hyresintäkter utgör i nämnd ordning de två största intäktsslagen inom nettoomsättningen.

Övriga verksamhetsintäkter, slutligen, minskade med nästan 35 procent efter att året innan ökat med 61 procent. Detta intäktsslag innehåller intäkter som inte ingår i församlingarnas löpande verksamhet, exempelvis reavinst vid fastighetsförsäljning och försäkringsersättningar.

Kostnader

Kostnaderna i församlingarnas resultaträkning ökade under 2024 med 1 324 miljoner kronor eller 5,1 (6,1) procent jämfört med 2023. Som jämförelse kan nämnas att kommunernas kostnadsökningstakt under samma år uppgick till 4,7 (6,3) procent.

Personalkostnaderna, som ökade med 4,5 (5,5) procent, utgör nästan 60 procent av de totala kostnaderna och är därmed den enskilt största kostnadsposten i resultaträkningen. Antalet anställda i församlingarna (omräknat till heltidstjänster) uppgick till 21 161 under 2024, vilket var 135 anställda fler jämfört med fjolåret. Antalet anställda minskade under pandemin men ökar nu igen, och 2024 var antalet anställda på samma nivå som 2014. Den genomsnittliga lönekostnaden per anställd ökade med 3,3 (4,5) procent jämfört med 2023.

5 Svenska kyrkan får varje år kyrkoantikvarisk ersättning från staten, som ska användas till vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena (kyrkobyggnader, kyrkliga inventarier, kyrkotomter och begravningsplatser). Den statliga ersättningen uppgick till 460 miljoner kronor år 2024.

Övriga externa kostnader ökade med 502 miljoner kronor eller 6,2 (7,3) procent, vilket kan jämföras med ökningstakten på inflationsmåttet KPIF (KPI med fast ränta) om 1,9 (6,0) procent på helårsbasis under 2024.

Församlingarnas *driftskostnader* redovisas efter en redovisningsmodell som har församlingarnas grundläggande uppgift, det vill säga att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission, i fokus. Eftersom redovisningsmodellen innehåller interna poster i både intäkter och kostnader, överensstämmer inte summan intäkter och kostnader i driftsredovisningen med resultaträkningens intäkter och kostnader. Tabell 3 visar externa och interna kostnader per verksamhet, till skillnad från tabell 1 som endast visar externa kostnader. Interna kostnader motsvaras av interna intäkter och uppstår till exempel när gemensamma kostnader fördelas mellan verksamheterna.

Tabell 3. Kostnader enligt församlingarnas driftsredovisning

Belopp i miljoner kronor	2021	2022	2023	2024	Förändring jmf fg år		
					Miljoner kronor	Procent	Andel 2024
Grundläggande uppgiften	6 810	7 314	7 737	8 126	389	5,0%	43%
Övrig kyrklig verksamhet	1 662	1 680	1 841	2 200	359	19,5%	12%
Styrning och ledning	913	848	870	929	59	6,8%	5%
Stödjande verksamhet	6 560	6 871	7 257	7 550	293	4,0%	40%
S:a kyrklig verksamhet	15 945	16 713	17 705	18 805	1 100	6,2%	100%
Begravningsverksamhet	5 838	6 124	6 812	7 002	190	2,8%	
Summa kostnader	21 783	22 837	24 517	25 807	1 290	5,3%	

Noterbart är att kostnadsökningstakten i den kyrkliga verksamheten var dubbelt så hög under 2024 jämfört med ökningstakten i begravningsverksamheten. Kostnadsökningstakten har,

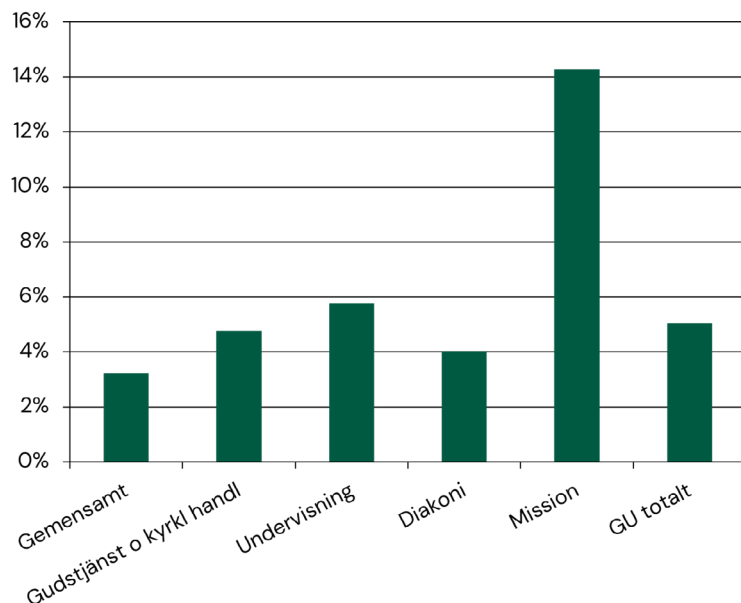
sedan systemet med enhetlig begravningsavgift infördes 2017, under de flesta år annars varit högre i begravningsverksamheten än i den kyrkliga verksamheten. Detta beror bland annat på större underhållsarbeten som gjorts på kyrkogårdarna och på stigande kostnader i begravningsverksamheten med anledning av Kulturmiljölagens bestämmelser.⁶ Inom den kyrkliga verksamheten ökade kostnaderna under 2024 mer inom den grundläggande uppgiften än vad de gjorde inom den stödjande verksamheten. Det var dock kostnaderna inom övrig kyrklig verksamhet, som ökade mest inom den kyrkliga verksamheten under året, vilket inte bara beror på reella kostnadsökningar inom den serviceverksamhet som bedrivs på kyrkogårdarna. Statistiska centralbyrån, som samlar in den ekonomiska statistiken på uppdrag av Svenska kyrkan, gör årligen statistikmässiga justeringar mot just serviceverksamheten för att få överensstämmelse mellan driftredovisningens kostnader och resultaträkningens kostnader i statistiken. För 2024 uppgick dessa justeringar till betydande belopp.

Stödjande verksamhet i driftsredovisningen omfattar stödfunktioner till den grundläggande uppgiften, exempelvis administration och kostnader för fastigheter och lokaler. I tabell 3 syns att den stödjande verksamheten, med sina betydande kostnader för fastighetsförvaltning, tar nästan lika stora resurser i anspråk som den grundläggande uppgiften.

Den grundläggande uppgiften utgör det enskilt största området inom den kyrkliga verksamheten. Kostnaderna uppgick till 8,1 (7,7) miljarder kronor 2024 och innehåller kostnader som knyter an till församlingarnas uppgift att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Kostnaderna för gudstjänster uppgick till 3,1 miljarder, för undervisning till 2,6 miljarder, för diakoni 1,3 miljarder och mission till 0,2 miljarder kronor år 2024. Figur 3 visar den procentuella förändringen av kostnaderna per verksamhet under 2024 jämfört med 2023.

6 Läs mer: Kyrkostyrelsens skrivelse 2024 3 Behandlingen av kyrkomötesärenden

Figur 3. Förändring av kostnader inom den grundläggande uppgiften i procent 2023–2024

I likhet med året innan så ökade kostnaderna inom undervisningsområdet mer än kostnaderna för gudstjänster 2023, särskilt inom konfirmandverksamheten (11,8 procent). Den höga kostnadsökningstakten för missionsverksamheten i figur 3 ska ses mot bakgrund av det här rör sig om förhållandevis låga kostnader jämfört med kostnaderna för övriga verksamheter inom den grundläggande uppgiften.

Finansnettot

Finansnettot (skillnaden mellan finansiella intäkter och kostnader) uppgick till 937 miljoner kronor. Detta var 126 miljoner kronor högre jämfört med 2023, där församlingarnas intäkter från räntebärande placeringar och realisationsvinster från försäljning av aktieinnehav ökade mest under 2024.

Kapital

De totala tillgångarna hos församlingarna ökade under året med 2,3 miljarder kronor till 51,2 miljarder kronor. Av nämnda tillgångsökning är 1,3 miljarder placerade i fasta anläggningstillgångar, 0,7 miljarder i finansiella anläggningstillgångar och 0,3 miljarder i omsättningstillgångar. Av de materiella tillgångarna är det framför allt värdet på kyrkogårdar och krematorier som ökat under året. Utökningen av tillgångarna i balansräkningen har till största del finansierats genom överskott i verksamheten (1,8 miljarder kronor) och resterade del genom skuldökning, främst upptagande av lån hos kreditinstitut.

Tabell 4. Balansräkning församlingar och pastorat

Miljoner kronor	2022	2023	2024	Förändr jämf fg år	
Materiella anläggningstillgångar	21 606	22 598	23 902	1 304	5,8%
Finansiella anläggningstillgångar	11 946	13 029	13 683	654	5,0%
Omsättningstillgångar	12 750	13 277	13 604	327	2,5%
S:a tillgångar	46 302	48 904	51 189	2 285	4,7%
Eget kapital	36 618	38 078	39 944	1 866	4,9%
Avsättningar	19	16	11	-5	-31,3%
Korta o långa skulder	9 665	10 810	11 234	424	3,9%
S:a eget kap o skulder	46 302	48 904	51 189	2 285	4,7%

Rörelsekapitalet ökade under året med 440 miljoner kronor till 7,1 miljarder kronor. Med rörelsekapital avses här omsättningstillgångar minskat med kortfristiga skulder. Ökningen av rörelsekapitalet under 2024 beror på att värdet på omsättningstillgångarna ökade mer än värdet på de kortfristiga skulderna. Församlingarnas rörelsekapital motsvarade i genomsnitt 5,8 (6,1) månaders kyrkoavgiftsnetto⁷ vid utgången av året, där

⁷ Kyrkoavgiftsnettot består av församlingens/pastoratets intäkt från kyrkoavgiften efter avräkning mot utjämningssystemet, det vill säga den summa kyrkoavgiftsmedel som Svenska kyrkans nationella nivå månatligen betalar ut till församlingen/pastoratet.

minskningen av antalet månader förklaras av den relativt stora ökningen av intäkten från kyrkoavgiften under året. Spridningen mellan församlingarnas rörelsekapital är dock stor. 22 (23) procent av enheterna hade ett rörelsekapital som motsvarade mindre än en *månads* kyrkoavgiftsnetto, medan 32 (32) procent av enheterna hade ett kapital som översteg ett belopp som motsvarar mer än ett *års* kyrkoavgiftsnetto. Församlingar som hade ett negativt rörelsekapital vid utgången av 2024 var 96 (105) stycken till antalet.

Stiften

Stiftens totala verksamhetsintäkter ökade under året med 6,9 procent, varav intäkten från kyrkoavgiften ökade med 8,3 procent. Stiftens intäkt från kyrkoavgiften ökade därmed, uttryckt i procent, mer jämfört med församlingarnas motsvarande intäkt. Det beror främst på att Stockholms stift höjde sin kyrkoavgifts-sats med 0,5 öre per etthundra kronor av avgiftsunderlaget in-för 2024. Verksamhetskostnaderna ökade dock i en högre takt än intäkterna, framför allt stiftens lämnade bidrag, vilket led-de till att verksamhetens resultat för stiftet sjönk jämfört med året innan. Stiftens finansnetto förbättrades samtidigt mer än församlingarnas finansnetto under året, uttryckt i procent. Sam-mantaget motsvarade stiftens årsresultat för 2024 i stort sett det årsresultat som uppnåddes året innan.

Tabell 5. Årets resultat för stiftet

Miljoner kronor	2022	2023	2024	Förändr jämf fg år	
Intäkter	1 402	1 427	1 526	99	6,9%
Kostnader	-1 380	-1 397	-1 520	-123	-8,8%
Verksamhetens resultat	22	30	6	-24	-80%
Finansnetto mm	27	74	100	26	
Årets resultat	49	104	106	2	

Förändringar i tabellen som medför negativ resultatpåverkan anges med minustecken.

Omslutningen på stiftens balansräkningar ökade marginellt under året med 30 miljoner kronor, där finansiella anläggningstillgångar ökade samtidigt som omsättningstillgångarna minskade. Eget kapital ökade med 106 miljoner kronor till följd av årets resultat, medan de kortfristiga skulderna minskade med sammanlagt 75 miljoner kronor under loppet av 2024. Skillnaden i finansiell styrka varierar mellan stiften. Jämfört med församlingarna så har stiften en betydligt lägre andel av tillgångarna bundna i byggnader, mark och inventarier.

Tabell 6. Balansräkning för stiften

Miljoner kronor	2022	2023	2024	Förändr jämf fg år	
Materiella anläggningstillgångar	328	327	330	3	0,9%
Finansiella anläggningstillgångar	885	951	1 044	93	9,8%
Omsättningstillgångar	844	942	876	-66	-7,0%
S:a tillgångar	2057	2 220	2 250	30	1,4%
Eget kapital	1623	1727	1833	106	6,1%
Avsättningar	19	19	18	-1	-5,3%
Korta o långa skulder	415	474	399	-75	-15,8%
S:a eget kap o skulder	2057	2220	2250	30	1,4%

Nationell nivå

Resultatet för nationell nivå 2024 uppgick till 943 (862) miljoner kronor. Det positiva resultatet beror främst på avkastningen från kapitalförvaltningen. Under 2024 gav kapitalförvaltningen en avkastning på 1 114 miljoner kronor, vilket motsvarar närmare 10 procents avkastning. Verksamhetens resultat för 2024 var negativt och uppgick till -163 (-225) miljoner kronor. Under en period har nationell nivåns verksamhet innefattat stora strategiska insatser för Svenska kyrkan som inneburit att verksamhetens resultat är negativt och där underskottet täcks av det gemensamma kapitalet. Huvudkomponenterna i resultatet sammanfattas i tabell 7.

Tabell 7. Nationell nivå's resultaträkning

Miljoner kronor	2022	2023	2024	Jmf fg år	
Avgift gemensam verksamhet	981	1 009	1 038	29	3%
Insamlade medel	259	220	248	28	13%
Erhållna bidrag	199	151	157	6	4%
Inomkyrkliga tjänster*	147	137	179	42	31%
Övriga intäkter	21	10	9	-1	-10%
Summa intäkter	1 607	1 525	1 631	106	7%
Utveckl.samarbete/bistånd	-225	-236	-223	13	6%
Övriga lämnade bidrag	-127	-104	-118	-14	-13%
Externa kostnader	-574	-669	-732	-63	-9%
Personalkostnader	-459	-483	-509	-26	-5%
Avskrivningar	-14	-14	-13	1	7%
Summa kostnader	-1 398	-1 507	-1 595	-88	-6%
Utjämning och kyrkoantikvarisk ersättning	-167	-244	-200	44	18%
Verksamhetens resultat	41	-225	-163	62	
Finansnetto	-1 263	1 175	1 172	-3	
Kyrkounderbållsbidrag	-100	-100	-100	0	
Förändr. ändamålsbest. medel	-71	12	34	22	
Årets resultat	-1 392	862	943	81	

* I inomkyrkliga tjänster ingår löneservice, ekonomiservice och digital infrastruktur.

Avgift gemensam verksamhet är den del av kyrkoavgiften som finansierar verksamhet på nationell nivå. Avgiften uppgår till 7 öre per 100 kronor av avgiftsunderlaget och intäkterna från avgiften var tre procent högre 2024 än föregående år.

Nationell nivå har även andra intäkter som finansierar verksamheten: *insamlade medel och erhållna bidrag* (framför allt inom den internationella verksamheten), *inomkyrkliga tjänster* samt *övriga intäkter*. Under 2024 var insamlade medel högre än på flera år, med undantag för 2022 då Act Svenska kyrkan samlade in medel till humanitära insatser i Ukraina. Erhållna bidrag från Sida och andra externa givare var högre än 2023, men på en betydligt lägre nivå än åren innan dess. Inomkyrkliga tjänster består av ersättning från församlingarna för tillhandahållande av gemensam digital infrastruktur och gemensamma administrativa system. I jämförelse med föregående år har anslutningsgraden till löneservice, ekonomitjänsten och till gemensam it-plattform ökat.

Nationell nivå har *kostnader* för en bred löpande verksamhet, bland annat ekumenisk samverkan, forskning, diakonal utveckling, hållbarhetsfrågor, Svenska kyrkan i utlandet och utbildning för tjänst i Svenska kyrkan. Inom utvecklingsarbetet för digitalisering och samverkan finns bland annat kostnader för gemensam IT-plattform, gemensamma administrativa system, gemensam nationell nätförbindelse och Svenska kyrkans löneservice och ekonomiservice. I kostnaderna ingår också *bistånd* inom den internationella verksamheten. Bistånd och *övriga lämnade bidrag* är beroende av hur mycket insamlade medel och erhållna bidrag nationell nivå har fått under året. Övriga externa kostnader är högre än föregående år. Det beror framför allt på ökade säkerhetskostnader, ökade kostnader för krisberedskap och kostnader inför kyrkovalet 2025.

Utjämnning på församlingsnivå avser nettot av inkomst- och kostnadsutjämnning mellan församlingarna. I det nya utjämnningssystemet är inte glesbygdsbidrag och diakonibidrag självfinansierande utan finansieras genom avgiften för gemensam verksamhet och det gemensamma kapitalet. Det gemensamma kapitalet finansierar även kyrkounderhållsbidraget (se egen rad i resultaträkningen). *Utjämnning på stiftsnivå* består av kostnader i form av stiftsbidrag samt intäkter i form av utdelning från prästlönertillgångar.

Kyrkoantikvarisk ersättning är ett statligt bidrag som används till vård och underhåll av församlingarnas kyrkliga kulturminnen. Den statliga ersättningen uppgick 2024 till 460 miljoner kronor. Sammanlagt kunde 436 miljoner kronor vidareförmedlas till församlingarna under året och resterande medel betalas ut under 2025. *Finansnettot för 2024* uppgick till 1 172 miljoner kronor. År 2024 blev ett starkt år för aktiemarknaden och avkastningen från kapitalförvaltningen var 10 %. Finansnettot, som på nationell nivå påverkas av att de finansiella tillgångarna redovisas till marknadsvärde, var negativt år 2022 men har återhämtat sig väl under 2023 och 2024. Kapitalförvaltningen har haft en årlig avkastning på 7,7 procent i genomsnitt under de senaste tio åren.

Hur gick det då för Svenska kyrkan på totalen?

Som inledningsvis nämnts finns det ingen koncernredovisning för Svenska kyrkan, men det är ändå möjligt att utifrån redovisningen ovan för församlingar och pastorat, stift samt nationell nivå ställa samman en resultaträkning för Svenska kyrkan i sin helhet. För redovisningsåret 2024 får man då, efter eliminering av interna mellanhavanden mellan de olika nivåerna, följande bild:

Tabell 8. Årets resultat trossamfundet Svenska kyrkan

Miljoner kronor	2022	2023	2024	Förändr 23–24	
Verksamhetsintäkter	24 546	26 024	27 598	1 574	6,0%
Verksamhetens kostnader	-24 204	-25 670	-26 974	-1 304	-5,1%
Verksamhetens resultat	342	354	624	270	76%
Finansnetto	-1 025	2 073	2 243	170	
Årets resultat	-683	2 427	2 867	440	

Förändringar i tabellen som medför negativ resultatpåverkan anges med minustecken.

Det högre årsresultatet för Svenska kyrkan 2024 jämfört med året innan kan främst härledas till ett förbättrat verksamhetsresultat (före finansiella poster) hos församlingarna, men även till ett något förbättrat finansnetto hos både församlingar och stift. Förbättringen av verksamhetsresultatet ska ses mot bakgrund av en markant ökning av intäkten från kyrkoavgiften under året. De finansiella marknaderna har utvecklats positivt under båda åren 2023 och 2024. Detta gäller inte minst 2024 års utveckling på den globala aktiemarknaden.

De närmaste åren

2024 års ökning av intäkten från kyrkoavgiften om 6,3 procent berodde till stor del på den kraftiga ökningen av sysselsättningsnivån i landet som skedde efter pandemin, vilket då även påverkade medlemmarnas beskattningsbara inkomster. Smittspridningen minskade ytterligare i samhället under 2022 allt eftersom coronapandemin ebbade ut, vilket resulterade i en mycket stark sysselsättningsutveckling under första delen av 2022. Detta är det huvudsakliga skälet till den förhållandevis kraftiga ökningen av 2024 års intäkt från kyrkoavgiften jämfört med året innan. Svensk arbetsmarknad bromsade sedan in under 2023, vilket bidrog till att lönesummans ökning avtog i slutet av året. Trots detta var skatteunderlagets ökning om cirka fem procent under 2023 fortfarande högre än det historiska årsgenomsnittet sett över tio år. Detta har bidragit till att intäkten från kyrkoavgiften under innevarande år ändå har kunnat öka med ytterligare 3,2 procent.

2024 var däremot, med anledning av den fortsatta avmattningen av arbetade timmar under året, ett svagt år för skatteunderlagets utveckling. För innevarande år väntas dock ökningstakten på skatteunderlaget växla upp, trots att en återhämtning på arbetsmarknaden ser ut att utebli. Det beror främst på ökningen av timlönerna, men också på att uppräkningsgrunden för grundavdraget blir mindre i år (på grund av lägre inflation) vilket ger en svagare dämpning av skatteunderlaget. Konjunkturuppgången väntas bli mer påtaglig under 2026 och antalet arbetade timmar väntas då öka mer än i år, samtidigt som

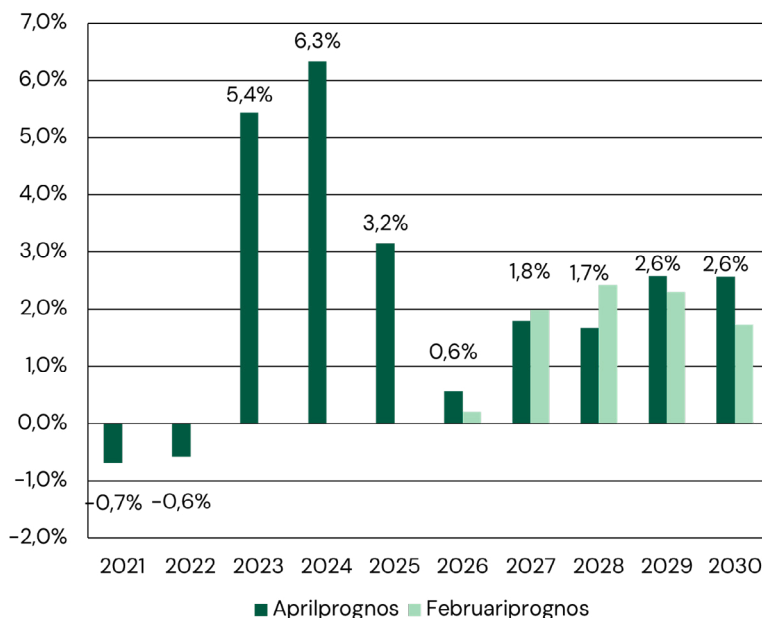
löneökningstakten blir lägre. Sveriges kommuner och regioner (SKR) räknar med att skatteunderlaget i genomsnitt ökar med 4,3 procent per år under perioden 2025–2028, vilket är i nivå med den genomsnittliga årliga ökningen under tioårsperioden 2015–2024.⁸

Jämfört med prognostillfället i februari har SKR reviderat upp skatteunderlaget för 2024 då lönesumman ökade mer än väntat under det sista kvartalet i fjol. Skatteunderlagstillväxten för 2025 och 2026 är däremot nedreviderad med anledning av att den globala handelskonflikten väntas påverka den ekonomiska aktiviteten i närtid även i Sverige. I slutet av prognosperioden är skatteunderlagstillväxten sedan uppjusterad något, inte minst mot bakgrund av planerade satsningar inom försvaret som har aviserats.

De förändringar i SKR:s skatteunderlagsprognos per april 2025 som nämnts ovan leder till justeringar i prognosen avseende intäkten från kyrkoavgiften enligt figur 4 nedan (jämför april- och februariprognos).

8 Sveriges kommuner och regioner, cirkulär 25:21

Figur 4. Årlig förändring av kyrkoavgiftsintäkt (inkl. slutavräkning)

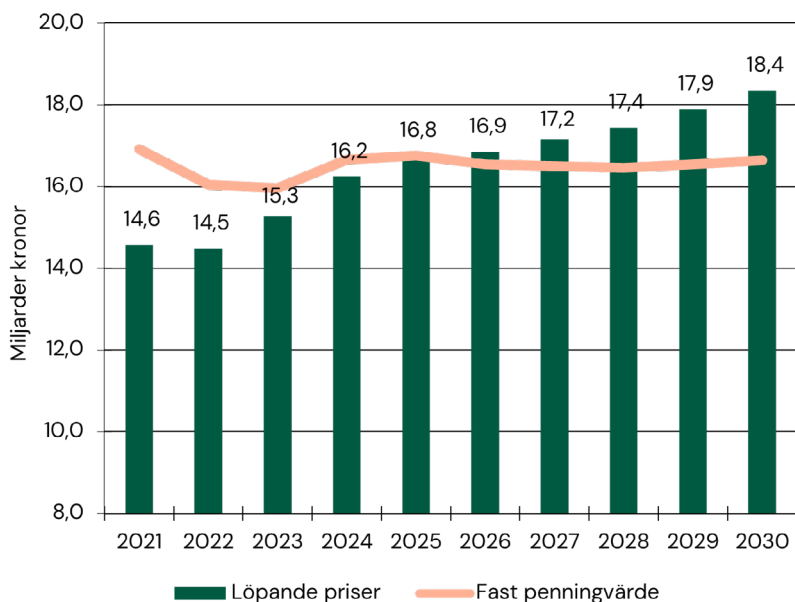
De mindre justeringar av skatteunderlagsprognosen som redovisats i det inledande avsnittet resulterar i revideringar av kyrkoavgiftsprognosen i förhållande till prognostillfället i februari.⁹ Det innebär en uppjustering av intäkten för 2026, nedjusteringar av prognosen för åren därefter och uppjustering mot slutet av prognosperioden. Sett över hela prognosperioden är totalsumman intäkt som här prognostiseras i det närmaste oförändrad jämfört med tidigare prognos.

9 Kyrkoavgiftsprognosen baseras på SKR:s senaste bedömning av skatteunderlagets utveckling (fem prognostillfällen per år). Till det har lagts en justering för effekten av fortsatt medlemsminskning enligt senaste medlemsprognos. Kyrkoavgiftssatserna har antagits ligga kvar på 2025 års nivå under hela prognosperioden. Redovisningen av real utveckling på intäkt från kyrkoavgift i figur 5 ovan baserar sig på Riksbankens senaste prognos över inflationen enligt KPIF.

Nivån på kyrkoavgiftsintäkten påverkas således av medlemmarnas inkomster med två års eftersläpning. Exempelvis ligger medlemmarnas inkomster år 2024 till grund för Svenska kyrkans intäkt från kyrkoavgiften år 2026.

Figur 5 visar de totala intäktsbeloppen för åren fram till 2030, där effekterna av den årliga förändringen av intäkten från kyrkoavgiften enligt figur 4 är inräknade. Intäktsutvecklingen visas både i löpande priser (staplar) och i fast pris per 2025 (linje). Utvecklingen i fast pris är beräknad efter inflationsmättet KPIF (KPI med fast ränta).

Figur 5. Kyrkoavgiftsintäkt för Svenska kyrkan (församlingar och stift)

I Figur 5 syns en stigande nominell utveckling av intäkten från kyrkoavgiften under kommande år. Den reala utvecklingen pekar däremot på en mer linjär utveckling på intäktsnivån. Den reala intäktsnivån år 2030 väntas enligt denna prognos bli något lägre jämfört med intäktsnivån innevarande år (0,2 miljarder kronor). Det förutsätter att inflationen fram till dess förändras enligt Riksbankens mål om två procent årligen. Om inflationstakten blir högre så minskar den reala intäkten.

Ekonomisk statistik för enskilda församlingar och pastorat och för församlingar och pastorat på aggregerad nivå finns tillgänglig i visualiserings- och analysverktyget VisA som tillhandahålls inom Svenska kyrkan. Om du har Microsoft 365 och har en Svenska kyrkans e-postadress har du också tillgång till verktyget. På Kornet finns det information om hur du kommer i gång med VisA. Vid behov av support i samband med inloggning, kontakta Svenska kyrkans kanslistöd tel. 010- 18 19 200.

Nyckeln till Svenska kyrkan – en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2025.

Nyckeln till Svenska kyrkan är en skrift som utkommer en gång om året och har som ambition att presentera aktuella faktaunderlag och analyser för reflektion och beslut bland kyrkans frivilliga, förtroendevalda och anställda. Årets utgåva omfattar sju kapitel med ett ganska brett innehåll. I det inledande kapitlet står begravningsverksamheten i fokus. Kapitlet belyser frågor om hur bland annat demografiska förändringar och beredskapsplanering kommer att påverka det långsiktiga behovet av begravningsmark. Därefter följer ett kapitel baserat på intervjuer med människor som är ideellt engagerade men inte medlemmar i Svenska kyrkan. Kapitlet lyfter fram deras tankar kring medlemskapets betydelse i relation till delaktighet och inflytande i det lokala församlingslivet. Inbrott, hot om våld och faktiskt våld är ett växande problem för flera av Sveriges trosamfund. Ett av kapitlen i årets Nyckel beskriver hur den här typen av brottsutsatthet utvecklats under de senaste fem åren bland församlingar och pastorat inom Svenska kyrkan. Svenska kyrkans synlighet och kommunikation med omvärlden är ett återkommande tema i Nyckeln. I årets utgåva är det kommunikationen med nyinflyttade församlingsbor som står i fokus i ett av kapitlen. Ett annat vanligt tema i Nyckeln är förändringar inom Svenska kyrkans medlemskår. Två av årets kapitel beskriver på olika sätt de drivande faktorerna bakom utvecklingen av antalet medlemmar. Det ena kapitlet presenterar en prognos över utvecklingen fram till år 2051 med en utförlig genomgång av de avgörande förändringsfaktorerna. Det andra kapitlet om medlemsförändringar förklarar vad som ligger bakom de senaste årens trend med ökande antal inträden i Svenska kyrkan, i första hand bland unga i åldrarna 13–18 år, men även bland äldre över 70 år. Nyckeln avslutas som vanligt med ett kapitel som redovisar hur Svenska kyrkans ekonomi har utvecklats under det senaste året.